

EEN VOLK **BOUWT ZIJN HUIS**

PALESTIJSCH REISSCHETSEN
PHILIP MECHANICUS

UITGAVE VAN HET ALGEMEEN HANDELSBLAD N.V.

EEN VOLK BOUWT ZIJN HUIS

**PALESTIJNSCHE
REISSCHETSEN**

DOOR

PHILIP MECHANICUS

**DE IN DIT BOEK OPGENOMEN
REISSCHETSEN VERSCHENEN
ALS ARTIKELEN IN HET „ALGEMEENHANDELSBLAD”**

EEN WOORD VOORAF.

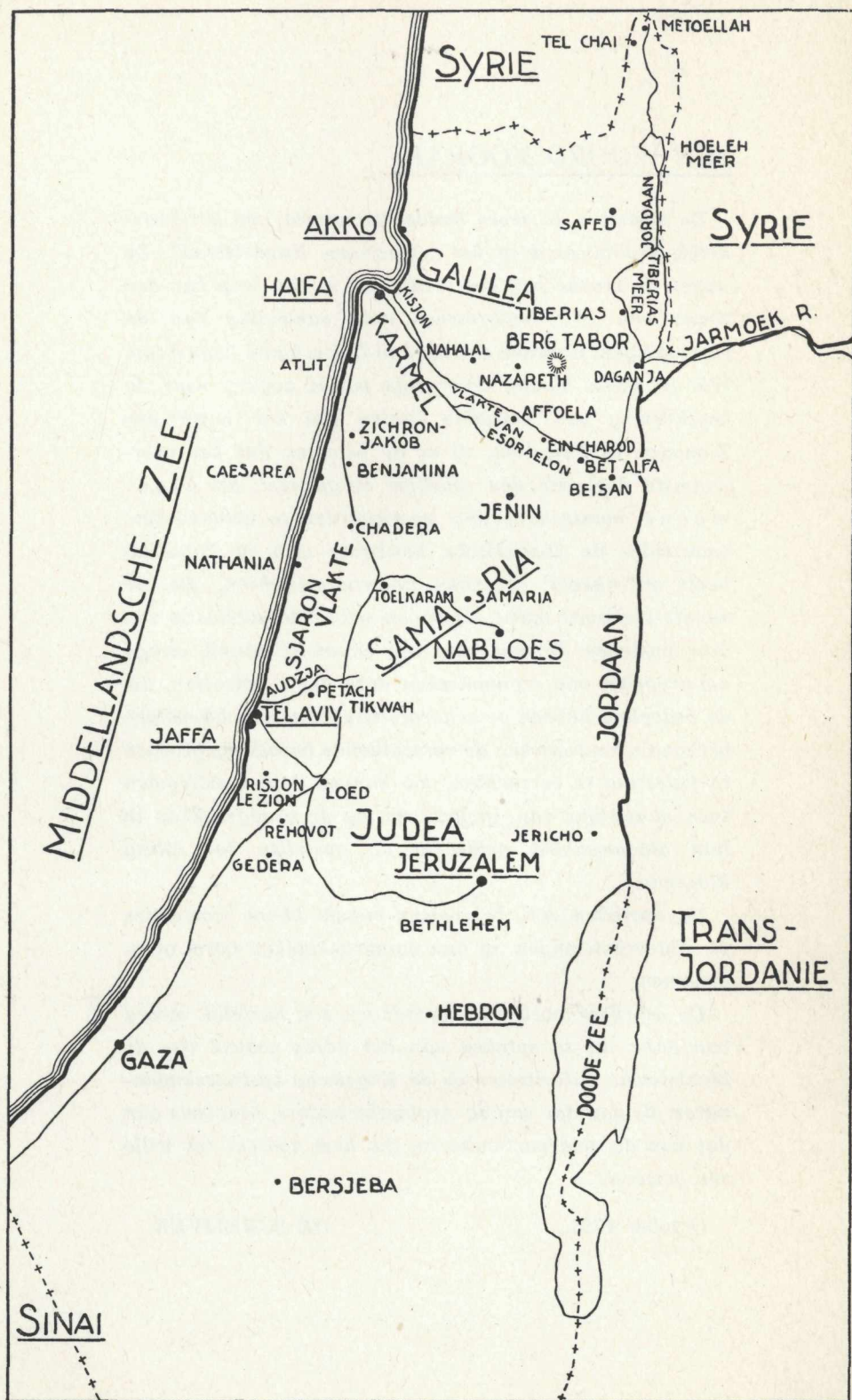
De opstellen, in dezen bundel verzameld, zijn oorspronkelijk gepubliceerd in het „Algemeen Handelsblad”. Zij waren de vrucht van een studiereis, in den loop van den zomer van 1933 ondernomen naar aanleiding van de vervolgingen, waaraan de Joden in Duitschland blootstaan. Wie in dezen bundel tevergeefs mocht zoeken naar de beschrijving van bepaalde kanten van het leven der Zionisten in Palestina, zij er op gewezen dat het voornameste doel van den schrijver is geweest, de algemeene maatschappelijke voorwaarden te onderzoeken, waaronder de Zionistische beweging zich in Palestina heeft ontwikkeld, benevens de vooruitzichten, die de naaste toekomst opent. Ofschoon sedert de publicatie van deze opstellen de regeering van Groot-Brittannië eenige maatregelen van economischen aard heeft getroffen, die de bedoeling hebben de scherpte van de maatschappelijke verhoudingen tusschen de verschillende bevolkingsgroepen in Palestina te verzachten, zoo kunnen deze maatregelen toch nauwelijks van invloed zijn op de vraagstukken in hun algemeenheid, gelijk in de opstellen tot uiting komende.

De opstellen zijn, behoudens enkele kleine correcties en stijlverbeteringen, in hun oorspronkelijken vorm overgenomen.

De schrijver voelt zich gedrongen een hartelijk woord van dank uit te spreken aan het adres zoowel van de Zionistische autoriteiten en de Engelsche bestuursambtenaren als aan dat van de Arabische leiders, benevens aan dat van de vele particulieren, die hem zoozeer ter wille zijn geweest!

October 1933.

DE SCHRIJVER.

Op weg naar het Belofde Land.

Ik ben op weg naar Palestina en zit op het verkeerde schip. Te Amsterdam had ik op de „Adria”, van den Lloyd Triestino, plaats besproken naar Jaffa; toen ik te Triest aankwam, lag in plaats van de „Adria” de „Italia” aan de kade. Spijt behoef ik van deze schepenwisseling niet te hebben: de „Italia” is grooter en, naar mij werd verzekerd, beter ingericht dan de „Adria”. Maar dit is niet het interessante van de wisseling. Dit schuilt ergens anders. De „Italia” is voor de „Adria” — die naar Konstantinopel is gestuurd — in de plaats geschoven, omdat deze het groote aantal passagiers, dat om plaats had gevraagd, niet kon bevatten. De „Adria” kan slechts 250 passagiers opnemen; er hadden zich meer dan 300 aangemeld. Het eigenlijke reis seizoen voor Palestina is voorbij, nu daar de heete moesson is begonnen; de scheepvaartmaatschappij had derhalve niet op een zoo grooten toeloop van passagiers gerekend. In het voorjaar plegen namelijk vele Europeanen Palestina te bezoeken. De golf van antisemitisme, die sedert de revolutie van Hitler door Duitschland slaat en welke ook in andere landen van Europa haar invloed doet gelden, geeft den trek van reizigers naar Palestina plotseling een nieuwen prikkel. Daarom zit ik, gelijk ik reeds zeide, op het verkeerde schip.

De „Italia” heeft overwegend het karakter van landverhuizersschip. De meeste schepen van den door den Italiaanschen staat sterk gesubsidieerden Lloyd Triestino vervoeren landverhuizers naar Palestina, maar vermoedelijk behoort de „Italia” tot de sedert de laatste paar weken naar Palestina vertrokken schepen, waarop het landverhuizerselement in het ooglopend sterk is, althans de emigratiegedachte het sterkst leeft. Straks daarover meer. Maar bij mijn aankomst op de kade aan de Adriatische Zee was dit al duidelijk zichtbaar: zowel op de kade als op het schip groepjes langgebaarde Poolsche Joden met hun lange, zwarte, zwabberende, tot aan den hals toegeknoopte jassen aan en diep-zwarte, vaak tot ver over het achterhoofd geschoven deukhoeden op, groepen jonge Joden, gedeeltelijk in West-Europeesche kleederdracht, gedeeltelijk in sportieve uitrusting. Dat aan boord van de „Italia” het Zionistische element sterk vertegenwoordigd was, was met één oogopslag te constateeren. Bij het losgooien van de trossen — precies op den aangegeven tijd, om één uur in den namiddag — kwam dit spontaan tot uiting. Een groote groep jonge Joden hief met krachtige, bezielde stemmen het mooie Hatikwahlied aan, het lied, dat den Zionisten over de geheele wereld vertrouwd is, en waarin zij hun smachtende verlangen naar den terugkeer tot hun historische vaderland uitzingen. De kleine groepjes achterblijvers op de kade namen het over. Een geschreeuwd *sja lóm, sja lóm!* — vrede, vrede zij U! — waren de laatste woorden van contact tusschen de Zionisten op het schip en die op den wal, nog wat gewuif met handen en zakdoeken na. De wal was spoedig uit het oog.

* * *

Bij nadere inspectie bleek de passagiersbevolking inderdaad uitsluitend te bestaan uit Joden, op weg naar Palestina, enkele sporadische niet-Joodsche zakenlieden niet medegerekend. Een lange, schrale Engelsche dominé, die met

vrouw en kroost, een missionarispost ergens in het Naburige Oosten gaat bezetten, lijkt op dit schip een vreemde eend in de bijt, verdwaald. De eerste klasse ligt verlaten: slechts één enkele passagier loopt daar het promenadedek plat; hij moet zich voelen als eenling op een eiland. Tweede, derde en vierde klasse zijn propvol. Met uitzondering van een enkeling, die op een vast doel in Palestina afgaat, zijn de meeste passagiers „toeristen”. De Poolsche Joden, waaronder mannen met aartsvaderlijke grijze baarden, reeds diep gebukt gaande onder den last der jaren, trekken naar Palestina om daar hun laatste levensjaren te slijten. Zij hebben vaak net genoeg geld om de reis te bekostigen, doch Amerikaansche verwanten stellen zich garant om te voorzien in het levensonderhoud van deze mannen. Dat wordt door de Palestijnsche autoriteiten toegestaan. Poolsche geestelijken met dunne, zwarte ringbaardjes reizen mede. Er is een meisje uit Lithauen, dat zich in Palestina gaat vestigen, een jongeman uit Schotland, de eerste Schotsche jood; wellicht nog een enkele.

De meeste passagiers echter gaan op verkenning. Een positie in Palestina hebben zij niet, de waarborgsom van naar wij meenen duizend pond sterling, door de autoriteiten voor vestiging in Palestina geëischt, bezitten zij niet, of willen zij niet uitleggen. Daarom gaan zij als „toeristen”, velen in de hoop, dat als zij maar eenmaal Palestijnschen grond onder de voeten hebben, zij wel hier of daar een plaats zullen vinden. Registratie in Palestina bestaat niet; dus is het, meenen zij, niet zoo heel moeilijk, ergens weg te duiken. Een groot deel dezer „toeristen” zijn natuurlijk D u i t s c h e joden, die geen heden en geen toekomst meer hebben in het land hunner geboorte. Onder hen zijn kooplieden, een fabrikant, een aantal studenten, wien het verblijf aan de universiteit werd ontzegd; ook een studente. Een bekende figuur uit Amsterdamsche diamantkringen begeleidt zijn jongen zoon op verkenningstocht naar Palestina. Tsjecho-Slowakije is vertegenwoordigd, Dantzig, Engeland.

* * *

De gesprekken aan boord strekken zich in hoofdzaak over twee onderwerpen uit: de jongste gebeurtenissen in Duitschland, de toekomstmogelijkheden van Palestina als Joodsche staat. De gesprekken over laatstgenoemd onderwerp dragen soms een hartstochtelijk karakter. Ik moet denken aan soortgelijke gesprekken in de treinen, die mij met fanatieke communisten naar Moskou brachten. De Duitschers hier aan boord laten zich natuurlijk gaan. Na den psychischen druk in Duitschland komen zij tot verademing. De fabrikant is mijn tafelenoot. Een man van reeds goed in de vijftig. Hij heeft in zijn leven veel gereisd, hij spreekt zijn talen correct, kent zijn geschiedenis goed. Hij spreekt niet met bitterheid, doch zoekt naar een objectieve verklaring van wat er sedert de laatste jaren in zijn land is gebeurd, van de actie tegen Joden, die tot de beste Deutsche staatsburgers gerekend konden worden. Hij haalt de heele Deutsche en Europeesche politiek van vóór en na 1914 overhoop, geordend en weloverwogen, maar komt ten slotte tot de conclusie: de Deutsche karaktereigenschappen zijn schuld aan de jongste gebeurtenissen, de Duitschers zijn barbaren. Hij meent, dat Hitler tegenover de Joden een weergaloos fout heeft gemaakt, omdat dezen bereid waren, het nationaal-socialistisch bewind als conserveerenden factor te aanvaarden en te steunen. Waarschijnlijk spreekt hij hiermede uit wat in de hoofden van Joodsche industrieelen sterk omging. Het botvieren van de antisemietische gevoelens in Duitschland heeft hem echter gedwongen, zijn gevoelens aan een scherp onderzoek te onderwerpen. „Wir Juden sind eigentlich verkrüpelte Charaktere”, aldus is het resultaat van dit onderzoek. De Deutsche Joden waren altijd onvoorwaardelijk trouwe D u i t s c h e staatsburgers. De actie der nationaal-socialisten heeft gedemonstreerd, dat voor dezen de Joden, hoezeer ook met den Deutschen bodem samengegroeid, niet anders dan een vreemd element in den staat zijn

gebleven, blootstaande aan de willekeur van een meerderheid, als de omstandigheden daartoe leiden. De Joodsche nationale idee heeft een onweerstaanbaar beroep op dezen fabrikant gedaan, en hij tracht reeds bij het neergaan der jaren zijn existentie nog over te brengen naar Palestina. „Vrede, dat is nog het eenige wat ik in mijn leven verlang.”

De jonge studenten — flinke, heldere koppen — zijn minder beschouwend. Zij huizen in de derde klasse vaak te midden van orthodoxe Poolische Joden, die van het tusschendek komen overwippen en zich verdiepen in de oude Hebreeuwsche literatuur. Ook vele andere passagiers beoefenen het Hebreeuwsch ter voorbereiding van hun vestiging in Palestina. Des avonds gaat het in de eenvoudige, maar goed-verzorgde zaal der derde klasse in het onderste deel van het schip vroolijk toe: er wordt gemusiceerd, de kaarten komen op tafel, ook het schaakbord, een paar donkere Poolische meisjes brengen met hun hartstochtelijke stemmen spanning in de sfeer, die wat van het geïmproviseerde cabaret heeft.

De studenten bleken nog bezield met het wantrouwen, dat zij in Duitschland hebben opgedaan. „Blijft u in Palestina?” Geen rechtstreeksch antwoord, maar een vorschend: „Wie so?” Ik voelde en begreep hun wantrouwen tegenover den vreemdeling, maar het ijs was spoedig gebroken. Zij waren op verkenning uit. Hun bleef niet anders over. Een toekomst hadden zij in Duitschland niet meer. Geen enkele Jood. Honger en de dood grijnsden hun tegemoet. Iedereen die wat bezit maakt het te gelde. Verder: de leegte. Een andere oplossing dan Palestina was er voor de Duitsche Joden niet, wilden zij zich redden. „Wij hebben den troost, dat wij nu meteen eens een uitstapje naar Zwitserland hebben kunnen maken.” Een lachje. „Zie zoo, u kunt ten minste nog lachen”. — „Ja, wij hebben zoo lang niet gelachen, en wij moeten nu lachen, omdat wij het niet-lachen niet langer kunnen uithouden.” De lach dezer jonge Joden is vermengd met bitterheid. Zij koesteren een vurigen haat tegen het regiem van Hitler, — maar ook tegen de sociaal-democraten, die den moreelen moed misten om in een kritiek uur hun macht in de weegschaal te werpen. „Geen tram had te Berlijn meer gereden, geen fabriek meer gewerkt, als de sociaal-democratische leiders het parool der algemeene werkstaking maar hadden uitgegeven. De leiders waren voor hun taak niet berekend.” Instemming bij de andere studenten. Een hard oordeel uit de monden dezer jonge mensen, die tevergeefs mismoedig naar toekomst zochten in een benard uur.

Voor de meesten aan boord van de „Italia” is de tocht naar Palestina in werkelijkheid een bange verkenningstocht, met hoop en vrees gelijk verdeeld.

Joden in de verstrooiing.

TE Brindisi, het Zuidelijkste punt van Italië, het uiterste punt van verbinding tusschen het Europeesche vasteland en den Oriënt, heeft de „Italia” een klein uur stilgelegen om de post aan boord en nieuwe passagiers op te nemen. Brindisi zelf levert reeds een Oostersch beeld. Zoover het oog het kustfront bestrijkt, onregelmatig op elkaar gestapelde en tegen elkaar gedrukte kubussen, waarin menschen huizen, grijze, door het zonlicht aangevreten steenblokken. Daartusschen eenerzijds, met een opening naar de zeezijde, een vierkant, waar wat dor gras vegeeteert en wat plompe palmen hun spichtig gebladerte apathisch naar den bodem laten nijgen. Anderzijds een hooge en reusachtig breede steenen trap, het voorname overblijfsel van den antieken Romeinschen heirweg naar het Zuiden. Een stoffige kade, waar hoopen steenslag gereed liggen ter verharding van den stukgereden weg. Op den voorgrond een hoog-oprijzende wit-marmeren beeldenzuil, klaarblijkelijk van recenten datum, als getuigenis van de fascistische revolutie. Een donkere Italiaan vent op een handkar kleurige vruchten en noten. Slordige kereltjes op bloote voeten azen op de goedgeefscheid van passagiers. Eerste typisch verschijnsel van het bedelende Oosten. De kleine tien passagiers, die aan boord klauteren, zijn meerendeels Britten, van wie een aantal naar Irak gaan om daar hun plaats te vinden ergens in de heete petroleumvelden.

Ik heb mij intusschen nader aan boord kunnen oriënteeren. Het blijkt, dat vrijwel alle Europeesche landen vertegenwoordigd zijn. Na Brindisi ziet de tafel, waaraan ik zit, er als volgt uit: aan mijn linkerhand een Fin, een jonge dirigent, aan mijn rechterhand een Schot, links tegenover mij een Duitscher, recht tegenover mij een Amerikaan, rechts tegenover mij een Engelschman uit Londen. Dit portretje geeft reeds een aardig beeld van de internationale gesteldheid van mijn boot. Alle tafels hebben soortgelijke samengestelde combinaties. Zoo vindt men aan boord, behalve het groote contingent Duitschers, Tsjecho-Slowaken, Italianen, Polen, Engelschen, Amerikanen, Franschen, Oostenrijkers, onderdanen van Spanje, van België, van Hongarije, van Lithauen, bijna allen Joden. Ook een aantal Palestijnen: Joden, die in Palestina geboren zijn en terugkeeren van een bezoek aan Europa, waar zij verwanten hebben en den band hebben gesterkt met de zonen van het oude ras in de diaspora, de verstrooiing. Deze Palestijnen, kinderen van chaloet siem, Joodsche pioniers, zijn voor ons toeristen h o m i n e s n o v i. De Zionisten aan boord beschouwen hen met eerbied en behandelen hen als nieuwe vrienden met hartelijke onderscheiding; zij zijn een belangwekkend centrum van belangstelling en gedachtenwisseling. Gezonde jonge menschen met van de zon door-gloeide gezichten, waarin heldere oogen. Dat is voorloopig het eenige opmerkelijke, wat aan hen valt waar te nemen. Een jong meisje uit Tel Aviv is onuitputtelijk in j i d d i s c h e volksliedjes, die gedeeltelijk in Palestina zijn geboren en de belangstelling van den Finschen dirigent, die ook componist is, hebben gaande gemaakt; hij heeft de muziek en de woorden opgeteekend om ze, hier en daar muzikaal gezuiverd, in Europa verder te verbreiden. De Zionisten aan boord genieten van deze zoowel sentimentelee als geestige liedjes.

De groote schakeeringen in de Zionistische beweging komen natuurlijk ook

aan boord van de „Italia” tot haar recht. Het element der orthodoxe Zionisten, die Zion willen opbouwen op den grondslag van Thora en traditie, de oude godsdienstwetten, is even sterk vertegenwoordigd als het liberale element, dat met moderne begrippen over het nieuwe Zion denkt. Er is voor gezorgd, dat de Joden die dit verlangen, in de derde klasse in een apart zaaltje kosjere maaltijden kunnen nuttigen; een groot percentage der Joden aan boord maakt hier gebruik van; de anderen zitten tusschen de passagiers, die trifie maaltijden nuttigen. De kapitein van de „Italia” is een Italiaansche Jood; hij staat bekend als een man met uitgesproken Zionistische sympathieën, en hij zou de eenige Joodsche kapitein ter wereld in de groote vaart zijn. Nochtans zou het zuiver toevallig zijn, dat hij op een schip van den Lloyd Triestino op Palestina vaart. Maar het is wel merkwaardig, en men begrijpt dat menige Zionist van de gelegenheid gebruik maakt om zich aan den kapitein voor te stellen en met hem te praten. De „Italia” heeft deswege voor emigreerende Joden zeer bijzondere aantrekkingskracht. Vrijdagavond hebben de vrome Joden aan boord ook met een gemeenschappelijke godsdienstplechtigheid den sabbath ingeleid; den sabbath zelf hebben zij met de gebruikelijke ingetogenheid gevierd.

De vrome elementen der Zionisten en de liberale elementen gaan elkaar niet zonder wrijving voorbij. Zooals ik reeds in mijn eersten brief mededeelde, ontspringen er zich soms levendige discussies over de toekomst van Palestina. Deze toekomst is een uiterst belangwekkend en ingewikkeld vraagstuk, dat gelegenheid zal geven tot nadere beschouwing na bestudeering ter plaatse. Doch vermelding verdient, dat zich aan boord van de „Italia” twee wonderabbis bevinden, rabbi Abraham Jacob Friedmann, die geboortig is uit Bojan, in de Boekowina, en zijn zetel heeft te Lemberg, en rabbi Marcus Friedmann, uit Weenen. Deze beide rabbijnen, die vergezeld zijn van hun vrouwen, zijn afstammelingen van den beroemden wonderrabbi Sadagovia. In hoeverre de rabbi's actief betrokken zijn bij het opbouwwerk ten behoeve van Palestina, is mij niet bekend, en met welke bepaalde missie zij naar Palestina reizen, evenmin. Volgens hun eigen verklaring gaan zij als „toeristen”, doch deze verklaring is klaarblijkelijk te simpel voor figuren van deze beteekenis. Dat hun verblijf aan boord echter groote belangstelling wekt, en voor vele passagiers een zekere bekoring heeft, kan men zich wellicht voorstellen. Gewoonlijk blijven deze rabbijnen ter voorkoming van al te groote belangstelling in hun hutten in de tweede klasse, of maken zij wandelingen door de corridors, waar hun secretaris hen vergezelt.

Gisteravond echter zijn zij, door de warmte gedreven, die zich al aardig doet gelden, aan dek gekomen, waar zij natuurlijk het verzamelpunt werden van allen, die van het verblijf der rabbi's hadden gehoord en hen ook gaarne wilden zien en, zoo mogelijk, met hen praten. De massief gebouwde rabbijnen, de een grijzend, de ander gitzwart, hadden, met de zwarte rabbijnenmuts gedekt, als twee eenvoudige mannen op den grond plaats genomen met den rug tegen den buitenwand der cabines. Schier als boeddha-priesters zaten zij, rustig, haast onbeweeglijk, met naar binnen gekeerden blik. Uit de samenhooping der passagiers ontstond wederom een dezer levendige gedachtenwisselingen, die zich soms ontwikkelen tot formeele betoogen en rappe pleidooien, waarvan het scheepswant al zoo vaak heeft getrild. Uit deze gedachtenwisselingen blijkt wel, hoe diep de geheele Zionistische wereld beroerd wordt door het vraagstuk van Palestina, hoezeer men het vraagstuk voor het Joodsche volk niet slechts ziet als een van te beoornot te be, doch tevens, hoezeer reeds van den aanvang af, sedert het begin van den moeizamen wederopbouw, de meeningen tegenover elkaar staan, bijvoorbeeld over de groote vraag, of het nieuwe Palestina den draad zal opnemen daar, waar hij tweeduizend jaar geleden plotseling werd afgeknapt, of dat het rekening zal houden met de ontwikkeling, die het Joodsche wezen heeft ondergaan in de diaspora onder andere volken. Twee mannen stonden hier te midden van een groote menigte vóór de wonderabbijnen, als waren

dezen twee wijzen uit het Sanhedrin, het wetgeleerde college uit het oude Jeruzalem, hun opvattingen met vuur te bepleiten. Men moest hier denken aan de bekende Disputation van Heine. Een jonge Duitscher, van beroep advocaat, nam het op voor Thora en traditie, een Engelschman van middelbaren leeftijd, een arts, voor de liberale gedachte in het Jodendom, voor het losmaken van te strakke banden, die de Joden komende met Westersche ideeën, te veel zouden knellen in een herwonnen eigen vaderland. De rabbijnen, als getuigen aangeropen, bepaalden zich echter tot, meestal tot el k a a r gerichte, korte opmerkingen, die in het rumoer van de discussie het oor der omstanders niet bereikten. In Palestina zelf zal ons de actueele beteekenis van dezen strijd verder duidelijk moeten worden.

* * *

Vandaag heeft de „Italia” Larnaka, op het eiland Cyprus, aangedaan. Vier uur lang heeft het schip op de reede gelegen om goederen in te nemen, o.a. vee en ezels, die men tot nog toe aan boord ontbeerde. Cyprus is een heerlijk bergland met een prachtig klimaat — zooals alle Grieksche eilanden, waartusschen de „Italia” is door geschoten, bergland zijn — met moskeeën met fijne minarets. Het is het laatste station vóór Palestina.

Morgenochtend om halfzes loopt mijn schip Jaffa binnen.

Moeilijke landing in een oude stad.

OM vijf uur in den vroegen ochtend werpt de „Italia” in de flauw inbuigende baai van Jaffa, ongeveer een mijl uit de kust, het anker uit. Vlak vooruit een dicht opeengebouwde Oostersche stad met kantig over elkaar heen klauterende huizen, waaruit koepels en slanke minarets van moskeeën oprijzen; in Noordelijke richting het wazig verschiet van een laaggebouwde moderne stad, Tel Aviv. Een arts en de Engelsche havenambtenaren klimmen tegen zessen langs den langen valreep aan boord. De passen passeeren achtereenvolgens vijf paar goed-verzorgde handen, die zonder overijling de bladzijden omslaan, en vijf paar oogen, die vorschend de documenten bekijken. Op lange lijsten worden aantekeningen gemaakt. De meest secure contrôle, die ik ooit beleefde. Mijn pas, die onbeschaamd veel Sowjet-stempels draagt, verheugt zich in een bijzondere belangstelling; ofschoon het doel mijner reis ondubbelzinnig uit de aantekening van den Engelschen consulairn ambtenaar te Amsterdam blijkt, moet ik toch nog onder een scherpe ondervraging door.

Tegen negen uur kan ik met een der laatste partijen passagiers het schip verlaten. Bepaald een knap stukje acrobatiek van de meest gewaagde soort. Ofschoon er geen windje zucht, staat er een deining van belang en rollen in de verte op de kust golven met stevige schuimkoppen. De zee vóór Jaffa is ondiep en rotsachtig. Ver in de diepte vóór de „Italia” danst een Arabische sloep op het water. Zonder hulp van den bootsman blijft de sloep een onbereikbaar doel: op het oogenblik, dat men zijn been uitsteekt om over te stappen, zinkt de sloep snel in de diepte weg, en men moet een seconde daarna zijn been weer bliksemsnel terugtrekken, wil men niet de kans loopn, een klap te krijgen van het ras oprijzende hulkje. Men valt eenvoudig den tierenden bootsman, die met zijn naakte voeten en een sterken arm het contact tusschen schip en sloep smeedt, in den vrij blijvenden arm. Eén oogenblik zweeft men boven het woelige water, en met niet minder dan een smak vindt men zijn veilige plaats in de boot.

De overtocht naar land is een kunststuk van zeemanschap. Vlak vóór de kust verheft zich uit het water op onregelmatige afstanden naast elkaar een reeks verraderlijke rotsen, die in hun zwarte verweerdheid doen denken aan de nog overgebleven ingevreten zwarte tanden in den mond van een heks. Tusschen deze gevaarlijke rotsen boven en onder water sturen de Arabische bootslieden met groot getier, maar met onfeilbare zekerheid, hun sloepen door. Het gevaar wordt aanschouwelijk gedemonstreerd door het wrak van een Zweedsch schip, dat nu al langer dan een jaar aan deze rotsen vastzit en dat men niet kan verwijderen. Passagiers, die aan boord van de „Italia” zelfs geen aanvechting van zeeziekte gevoelden, hadden het dit laatste zware eindje hard te verantwoorden.

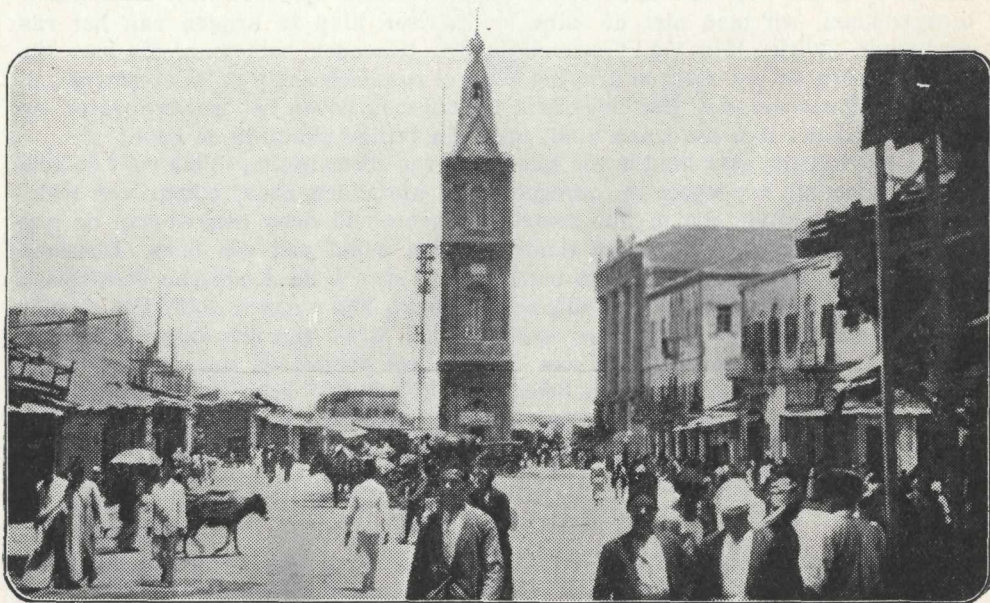
* * *

De visitatie aan den wal concentreert zich op de derde klasse-passagiers. Eerste en tweede klasse-passagiers, die geen andere dan toeristische oogmerken hebben en die geen aanleiding voor achterdocht opleveren, komen met ongeopende koffers het land gemakkelijk binnen. Zij hebben zich slechts te onderwerpen aan

medische contrôle. De Engelsche consulaire ambtenaren in Europa eischen overlegging van een medische verklaring, dat men sedert de laatste zeven jaren tegen pokken is ingeënt. De autoriteiten in Palestina verlangen geen inzage van deze verklaring, doch eischen dat men zich in de eerste week eenige keeren bij den gezondheidsdienst meldt. Zij wenschen slechts, zooals de dienstdoende arts mij bij mijn eerste bezoek verklaarde, te zien, of men nog leeft, en zoo ja, of men gezond is. Meer niet. Het tweede en het derde bezoek heb ik maar vergeten, het is ook voor den gezonden mensch te warm om van den open zeekant te Tel Aviv naar het broeierige Jaffa af te dalen.

De derde klasse-passagiers loopen echter spitsroeden. Niet zoozeer wat betreft den inhoud hunner koffers en bundels, maar wel wat betreft dien hunner beurs. Daar was met de passagiers van de „Italia” nogal wat gedoente mede. Dat is met alle emigrantenschepen uit Europa wel zoo'n beetje het geval. Het komt herhaaldelijk voor, dat immigranten, die niet voldoende geld in hun beurs hebben en volgens inzicht van de Engelsche autoriteiten als armlastigen arriveeren, niet in het land worden toegelaten en naar Europa moeten terugkeeren. Aan boord van de „Italia” bevonden zich passagiers, die zelfs geen geld genoeg bij zich hadden voor den overtocht naar Palestina. Voor dezen werden aan boord collecten georganiseerd, die goed geslaagd zijn. Zij die het missen konden, droegen uit solidariteitsgevoel gul bij. Vele „toeristen” uit de derde en vierde klasse zouden ook met datgene wat zij aan geld bezaten hoogstwaarschijnlijk naar Europa zijn teruggezonden, ware het niet, dat bemiddelde passagiers zich over hun lot hadden ontfermd. Leeningen zijn gesloten, die te Tel Aviv, waar arme immigranten zich bij familieleden vervoegden, werden vereffend. Maar ook hebben menschievende passagiers — en anderen, wier identiteit om begrijpelijke redenen verhuuld blijve — bij bosjes Palestijnsche ponden uitgedeeld, zoodat formeel althans eenigszins de geldelijke voorschriften konden worden nagekomen. De Palestijnsche autoriteiten kennen deze practijk wel, maar knijpen blijkbaar tegenwoordig een oogje dicht. Geen enkele passagier is dezen keer naar Europa teruggekeerd.

Honderden „toeristen” schieten thans door het land op zoek naar arbeid. In

STADSTOREN VAN JAFFA.

REEDE VAN JAFFA MET TEL-AVIV OP DEN ACHTERGROND.

1933 zijn op deze wijze onofficieel duizenden en duizenden Joden in Palestina geland.

* * *

Nadering van en landing in het Heilige Land waren een teleurstelling. Dat heeft de Lloyd Triestino niet juist georganiseerd. Velen der passagiers hadden zich het in het zicht komen van Palestina, het langzaam opdoemen van het land hunner bevrijding, of van hun ideaal, als een ontroerend evenement voorgesteld. In plaats daarvan een ontijdige ontwaking en een met slaapoogen haastig in de kleeren schieten op een reeds geankerd schip, voor pas- en douane-formaliteiten. Jaffa is allerm minst geschikt voor het voeren van de verbeelding. Een morsige stad met een nauwe, rommelige kade. Het heeft ruim vijftigduizend inwoners en herinnert van zijn sfeer betreft eenigszins aan Port-Said. De binnenstad met haar toren aan een plein met winkelgalerijen, waarvan een foto een indruk moge geven, is het eenige, dat een beetje de moeite waard is. Verder traditioneel zwart-gesluierte vrouwen, die echter de waarde van den parasol van Europeesch fabrikaat en zijden kousen en modern schoeisel reeds hebben leeren waardeeren. Beladen kameelen en ezeltjes verlevendigen het kleurrijke stadsbeeld. De politie wordt uitgeoefend door Engelschen, Arabieren en Joden gelijkelijk.

Jaffa, schoon rommelig en morsig, beteekent: „Schoon”. Jaffa is, zooals alle steden en belangrijke punten van het oude Palestina, voorwerp van legendarische verhalen, waaruit kan blijken, welke beteekenis deze stad vroeger voor de zeevaart had. De legende zegt, dat Andromeda, de dochter van Kepheus en Kassiopeia, met ketenen aan de rotsen was vastgeklonken. Kassiopeia, die zich te zeer van haar schoonheid bewust was, zou de Nereiden voor leelijke schepsels met vischachtige staarten hebben uitgemaakt. Poseidon, de vader der Nereiden, zou om zijn dochters te wreken, een overstroming en een zeemonster op de stad hebben losgelaten. Het om raad gevraagde Orakel zou Kepheus en Kassiopeia hebben aangeraden, hun dochter naakt aan het zeemonster uit te leveren en haar aan de rotsen te ketenen, uit welke positie zij door Perseus werd bevrijd.

De rotsen voor Jaffa heeten nog altijd de Andromeda-rotsen.

Van meer bekendheid is de geschiedenis van Jona, welke eveneens met de

geschiedenis der stad is verbonden. De profeet Jona, zoo luidt het Oud Testamentarisch verhaal, had zich te Jaffa ingescheept naar Tarsis, doch werd ter bezwering van een onweer door de scheepsbevolking in de ziedende baren geworpen. Hij werd door een grooten visch opgeslokt, in wiens buik Jona drie dagen en drie nachten onbezweken met bidden doorbracht, waarna de visch Jona weer uitspuwde, zoodat deze te Jaffa land kon bereiken.

* *
..

Jaffa is thans de uitvoerhaven van den beroemden Jaffa-appel, die hier aan het einde des jaars bij millioenen kisten naar het buitenland wordt verzonden. Van de 4.350.000 kisten appels, die in 1932 uit Palestina werden verscheept, gingen te Jaffa 2.660.000 uit. De cultuur van Jaffasinaasappels breidt zich sedert de laatste jaren snel uit, zoodat de haven van Jaffa wat haar inrichting betreft niet slechts geheel verouderd is, doch ook niet meer in staat, den export naar den eisch te verzorgen. De verscheping geschiedt in den winter, van midden November tot begin Maart, dat is in verband met het ruwe weer, dat dan boven dit rotsachtige gebied vaak kan spoken, een te korte tijd om den geheelen oogst behoorlijk te verwerken. De vrachtsloepen kunnen dikwijls niet ter lading uitvaren. Een groot deel van den oogst zoekt thans reeds via Haifa, in het Noorden des lands, zijn weg naar de buitenlandsche markten, een ander deel via Port Said, waarmede Jaffa per spoor verbonden is. Te Haifa, dat veel gunstiger ligt dan Jaffa, is pas een goede haven gebouwd, die binnenkort officieel zal worden geopend. De exporteurs te Jaffa, die ook te Haifa hun vertegenwoordigers hebben, moedigen de verscheping via Haifa ter ontlasting van Jaffa aan. Te Haifa verlieten het vorig jaar reeds 1.456.000 kisten appels het land. Verwacht wordt, dat dit jaar de oogst van Jaffa-appels zal stijgen tot 6.000.000 kisten en dat Haifa daarvan sterk zal profiteeren.

Intusschen blijft het havenprobleem voor Jaffa acuut, vooral nu Haifa met zijn moderne installaties een zeer ernstige concurrent is geworden. Jaffa dringt dan ook al sedert lang aan op doortastende maatregelen. De regeering erkent de urgentie daarvan, doch kan voorloopig niets doen, daar de op de begrooting toegestane gelden voor havenverbetering voor Haifa zijn gebruikt en grondige verbetering van de haven van Jaffa in de papieren loopt. Maar veel langer kan Jaffa toch geen uitstel lijden; dat beseffen zoowel de regeering als de handels-wereld terdege.

Jaffa is een Arabierenstad. Vlak naast Jaffa heeft zich sedert de laatste jaren Tel Aviv als Jodenstad ontwikkeld.

Naar Tel Aviv.

VOORDAT ik voet op den bodem van Palestina had gezet, was Tel Aviv een ledig woord voor me. Volgens een vooraf keurig uitgewerkt reisplan, — waaraan ikzelf niet debet stond, — was ik voornemens, regelrecht van Jaffa door te reizen naar Jeruzalem, de hoofdstad van Palestina. Op de reede van Jaffa heb ik mijn reisplan overboord geworpen en ben eerst naar Tel Aviv gereisd. Gereisd, is hier een wel wat royaal begrip; want in nauwelijks vijf minuten had de fiacre, waaraan ik mij en mijn bagage tegen redelijk hoogen prijs had toevertrouwd, de grens van Jaffa en Tel Aviv bereikt en in nauwelijks een kwartier mijn hotel.

Men staat hier voor een verbazingwekkend verschijnsel in Palestina: vlak aan de grenzen van het nauwe, morsige Arabische Jaffa strekt zich een nieuwe, moderne Europeesche stad uit. Een stad met in het centrum tamelijk ruime, met boomen beplante boulevards, waaraan in het groen geplaatste villa's, grootendeels volgens den strak-rechthoekigen stijl der nieuwe zakelijkheid, naar moderne begrippen luchtig en doelmatig. Deze stad strekt zich in het verlengde van Jaffa langs den zeekant uit tot aan het riviértje de Hajarkon, omvademt Jaffa ook reeds voor een aanzienlijk deel en dreigt van Jaffa een Oostersche enclave te maken in Europeesch gebied.

Tel Aviv is als uit den grond gesprongen; de snelheid van zijn ontwikkeling maakt een Amerikaanschen indruk. Zestig kolonisten van Oost-Europeesche afkomst, die in het benauwde Jaffa als kooplieden of beambten hun bestaan vonden, hebben in 1907, met behulp van een leening uit het Joodsch-Nationale Fonds, deze stad gesticht, er voor zichzelf en hun gezinnen, vlak aan zee, in een zandwoestij, een aantal villatjes doen bouwen, en dit gehucht den naam Tel Aviv gegeven. Tel Aviv komt als stadsnaam reeds in het Oude Testament voor, in het hoofdstuk Ezechiël. Deze stad lag in Babylonië en was een verzamelplaats voor ballingen. Omtrent de beteekenis van den naam der tegenwoordige stad schijnt geen klaarheid te bestaan, doch volgens de woordelijke afleiding zou Tel Aviv moeten beduiden „Lenteheuvel”; lente van Aviv, heuvel van Tel. In 1911 hadden zich reeds 500 personen in het stadje gevestigd, na den oorlog nam het een snelle vlucht; in 1932 telde het 45.000 inwoners, thans reeds over de 60.000, en nog steeds breidt zich het zielen aantal snel uit.

* * *

Hoogstwaarschijnlijk is Tel Aviv op het oogenblik ter wereld de eenige stad, die zich mag verheugen in economischen opgang. Het heeft dezen opgang voornamelijk te danken aan de omstandigheid, dat de teelt van Jaffa-sinaasappelen zich sedert de laatste jaren met groote sprongen heeft uitgebreid, meerendeels op plantages, die in handen van Joden zijn. De Jaffa-sinaasappel, — de langwerpige vrucht met haar dikke, watten-achtige schil, — is een monopolieproduct, dat geen concurrentie van het buitenland te duchten heeft en een minimale winst laat van niet minder dan 10—12 pct. De Europeesche markten nemen dit product gaarne, en in toenemende mate, op. Hier ligt in hoofdzaak het geheim van de prosperiteit van Tel Aviv en daardoor van geheel Palestina. Tel Aviv

heeft zich snel ontwikkeld tot een bedrijvig industrieel en handelscentrum in de Sjaronvlakte, waar zich de citruscultuur der Joden in hoofdzaak concentreert. Sedert de laatste jaren heeft zich hier een heele reeks industriele bedrijven gevestigd, of uitgebreid. Men vindt hier, om enkele voorbeelden te noemen, een cement-industrie, een textielfabriek, een cigarettenindustrie, een schoenindustrie, een kleedingindustrie, drukkerijen, een biscuitfabriek, een kunsttandindustrie, die volgens de fijnste techniek werkt en haar producten ook naar andere deelen der wereld zendt. Al deze en andere industrieën worden aangevuld door een reeks kleine bedrijven van Russische en Poolsche handwerkers, die hun vakbekwaamheid in deze opkomende samenleving met volle vrucht kunnen toepassen.

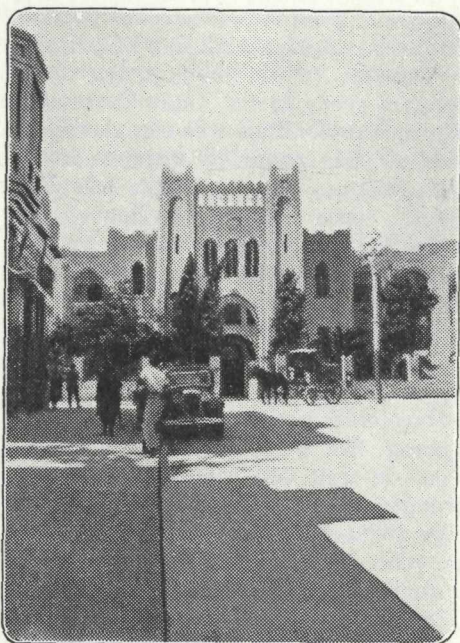
De industrie staat hier nog eerst aan haar begin, maar zij heeft goede kansen. En daarvan profiteert zij. De textielindustrie is, naar ons werd verzekerd, zelfs in staat het hoofd te bieden aan de concurrentie van haar Japansche zuster, die ook tot het Naburige Oosten is doorgedrongen, en doordat de Palestijnsche regeering de textielindustrie tegen het buitenland beschermt en doordat de arbeidsloozen zeer aanzienlijk lager zijn dan die, welke de textielindustrie in Engeland en Nederland aan haar werkvolk pleegt te betalen; ook doordat de textielindustrie werkt met tegen sterk gereduceerden prijs gekochte tweedehandsmachines en doordat zij haar geld zoo economisch mogelijk heeft geïnvesteerd, nl. door zich te beperken tot de vervaardiging van de meest-courante goederen. De loop der goederen der textielindustrie bepaalt zich niet tot Tel Aviv en Palestina, doch gaat ook naar Syrië, Irak en den Hedzjas. De industrie begint hier reeds haar verlangen te vertoonen, de markten in het Naburige Oosten voor zich op te eischen.

De bloei van Tel Aviv stimuleert op zijn beurt het landbouw- en zuivelbedrijf, dat zich rondom de stad heeft gevestigd en voor den afzet van zijn vee, groenten en melkproducten hoe langer hoe meer vastheid verkrijgt, doordat de stadsbevolking optreedt als een constante en grooter wordende afneemster.

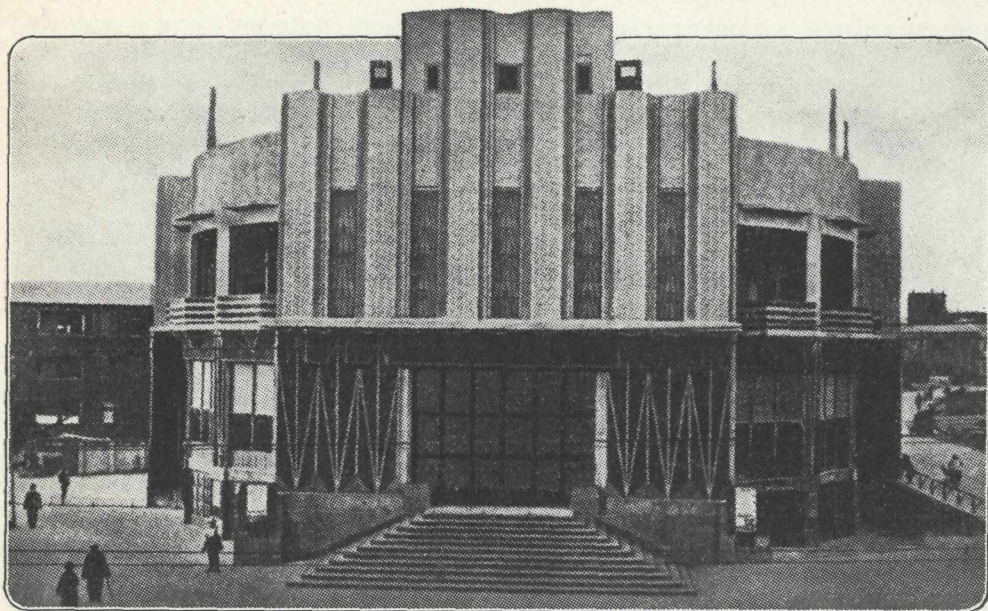
* * *

De roep van bloei, die van Tel Aviv uitgaat, heeft ook in psychologisch op-

zicht een sterke werking. Europeesch kapitaal, dat tevergeefs zoekt naar winstgevende belegging, vindt sedert de laatste jaren zijn weg naar hier. Europeesche bankinstellingen en ondernemers blijken belangstelling voor Tel Aviv en zijn omgeving aan den dag te leggen; geregeld brengen vertegenwoordigers van groote buitenlandsche instellingen verkenningbezoeken, ook Nederlandsche. Kapitaalkrachtige Zionisten in het buitenland brengen kapitaal naar Tel Aviv over. Duitsche Joden, die hun existentie in Duitschland moeten prijsgeven, deponeren, voorzover zij in Duitschland hun kapitaal kunnen loskrijgen, dit hier bij de banken. Een gezaghebbend bankman hier schat de som aan vlottend kapitaal bij de banken al sedert een half jaar op zeven millioen (Palestijnsche) ponden sterling. Waarschijnlijk is het zelfs, dat deze raming aan den lagen kant blijft. Dit geld wacht op belegging, waarvoor thans openingen

HERZL-GYMNASIUM TE TEL-AVIV.

TEL-AVIV. — HET OPERAGEBOUW MOGRABI.

worden gezocht. Een deel van het kapitaal zoekt een uitweg in de winstgevende sinaasappelindustrie, een ander deel zoekt vastheid in grondaankoop en huizenbouw. Tel Aviv wordt op het oogenblik inderdaad naar alle kanten uitgebouwd. Fabrieken worden uitgelegd of verplaatst, woningen worden in allerijl opgetrokken voor de nieuwe arbeiders en employ's, waaraan de zich ontplooiende industrieën plaats bieden en die thans vaak gerecruteerd worden uit de „toeristen”, die op goed geluk naar Palestina komen; hotels en pensions worden gebouwd om het weder stijgend vreemdelingenverkeer op te vangen. Men bespeurt bij elken stap, dien men hier doet, den jachtigen klopp van den arbeid, waarvoor men thans nog vele handen van geschoolde werklieden tekort komt. Overal hoort men het schurend geschuif en den pittigen, korten metalen tik van den troffel. Al vroeg in den morgen, om zeven uur, beginnen de arbeiders onder het scherpe zonlicht hun opgewekten en opwekkenden arbeid. Zooals het geheele raderwerk dezer samenleving reeds in den vroegen ochtend begint te draaien.

* * *

De vraag naar grond en de activiteit in het bouwbedrijf hebben echter ook een schaduwkant. Er zijn speculanten in de markt, de grondprijzen stijgen snel. Niet slechts te Tel Aviv; ook in het landbouwgebied. Overal kan men klachten vernemen over de snel oplopende grondprijzen. Een mooi stuk grond aan zee te Tel Aviv, dat nog niet lang geleden voor 1000 pond sterling gekocht werd, is thans reeds weer voor het driedubbele van deze waarde van de hand gedaan. Er zal een groot hotel op worden neergezet. Tel Aviv ontwikkelt zich ook sterk als badplaats. Het hotelbedrijf vindt in deze ontwikkeling aanmoediging; het rekent er op, dat Tel Aviv over eenige jaren de meest-gezochte badplaats zal zijn van den Levant. Een stoute droom, maar het ligt er uitstekend voor: breed strand met zandigen bodem tot ver in zee.

Het voorbeeld van stijgende grondprijzen is er één uit vele gevallen van soortgelijken aard. Hierover heerscht groote ongerustheid. In bepaalde kringen koestert men over dit verschijnsel ernstige ongerustheid: men had gaarne gezien, dat het gemeentebestuur prijsregelend ware opgetreden. Anderzijds is men bevreesd, dat inmenging van de overheid het particulier initiatief, waaraan men

in deze jonge samenleving graag de leiding laat, wanneer het ze nemen wil, nadeelig zou kunnen remmen. De huisheeren profiteeren intusschen van den toestand en drijven de huren op. Zaken zijn zaken, en winst is winst. Wie een eigen huis bezit — en dat zijn er in Tel Aviv velen, die den grond destijds voor een appel en een ei kochten en hun huizen goedkoop gebouwd kregen: want het arbeidsloon is over het algemeen laag, — mag van geluk spreken. Het gemeentebestuur heeft de bevoegdheid verlangd en verkregen, bij ordonnantie voor de huishuren maximale prijsgrenzen vast te stellen. Meer dan 650 huurders hebben zich met hun grieven tegen de huisheeren tot het gemeentebestuur gewend, dat voorloopig de moeilijkheden nog met arbitrage wil wegruimen. In verscheidene bedrijven dreigen arbeidsconflicten over loonquaesties; ultimata zijn van de zijde der arbeiders gesteld, die de patroons van trouweloosheid beschuldigen.

Alles verschijnselen van een gezonde conjunctuur in een snel-groeiende samenleving? Staat men hier voor een boom, waarop een scherpe, reactie moet worden gevreesd? Menigeen stelt deze vraag. Tel Aviv heeft reden tot voorzichtigheid. Vóór 1925 heeft Tel Aviv ook een snelle opleving gekend, waarop een sterke inzinking is gevolgd, die velen hun goede kapitaal heeft gekost en waaraan menig kolonist te gronde is gegaan. Nu nog wijst men de menschen aan, die tot dezen staat van armoede zijn vervallen. Er is echter verschil in de snelle opleving van toen en die van nu. Toen grootendeels zuiver bouwspeculatie, die in de reële verhoudingen geen behoorlijken steun vond; — thans een zich gunstig ontwikkelend achterland, dat steunt op een handelsproduct, hetwelk een groote winst afwerpt, welke een stoot kan verdragen, en een zich voorloopig op conservatieven grondslag ontwikkelende industrie, welke een groote markt kan veroveren. Optimisten — en van dezen zijn er velen — rekenen er op, dat de Jaffa-sinaasappel geleidelijkerwijze de geheele wereld zal veroveren en dat het product in de naaste toekomst met millioenen en millioenen zal stijgen. Erkend moet worden, dat de appel reeds aardig zijn weg door de wereld vindt. Er zijn ook pessimisten, of juister voorzichtigen, die weliswaar erkennen dat de landbouwindustrie goede vooruitzichten opent, doch meer waarde hechten aan een geleidelijke, rustige ontwikkeling en bevreesd zijn voor de eventuele gevolgen van een reactie, die verwacht zou kunnen worden tegen den tijd, dat degenen, die thans koortsachtig geld in de sinaasappel-industrie steken, moeten opkomen voor aflossing van hypotheek en wat daarmede verband houdt. De economische politiek der Engelsche regeering wordt op dit punt door de ervaring van de crisis na 1925 beïnvloed. Zij stelt zich op het standpunt, dat zij een dergelijke nieuwe ervaring niet in de hand mag werken, dat een opkomend land als Palestina zooveel mogelijk voor schokken behoed moet blijven, weshalve zij, bij alle vrijheid voor werkelijk kapitaalcrachtige personen om zich in dit land als kapitalisten te vestigen, in het algemeen een voorzichtige immigratie-politiek voert. Daarop komen wij in ruimer verband terug.

* * *

Tel Aviv voelt onder zijn snelle economische opkomst zijn eigenwaarde stijgen en het begint zoo langzamerhand zijn economischen invloed in de landspolitiek te doen gelden. Het voelt sedert geruimen tijd behoefte aan een eigen haven, waarnaar het, onder de leiding van zijn burgemeester, den Rus Dizengoff, een charmante persoonlijkheid, streeft. Het heeft een poging gedaan om de positie van Haifa, in het Noorden, als uitvoerhaven over te nemen, doch een regeerings-onderzoek heeft uitgemaakt, dat Haifa in vele opzichten de voorkeur verdient, en besloten is, van Haifa een goede moderne haven te maken. Haifa heeft intusschen zijn nieuwe havven reeds kant en klaar. Tel Aviv heeft het dan ook bij een protest moeten laten en streeft thans naar bevredigende compensatie voor de geleden teleurstelling. Het is van meening, dat Haifa voor Tel Aviv niet de gewenschte oplossing zal brengen en dat, tenzij ook Jaffa, waaraan Tel Aviv zoo nauw grenst, tot een groote moderne haven wordt uitgebouwd, laatst-

HAIFA MET HAVENAANLEG.

genoemde stad in een beknelde positie blijft. De regeering schijnt ten aanzien van Jaffa niet zoo radicaal te willen doortasten als zij ten aanzien van Haifa heeft gedaan. Groote politieke belangen zouden daarbij een rol spelen. Naar wij uit goede bron vernemen heeft het gemeentebestuur van Tel Aviv thans voorgesteld, voor Tel Aviv een hulphaven te maken, die zou kunnen komen op de plaats, waar de Audzjarivier in de Middellandsche Zee uitmondt. De regeering heeft zich over dit voorstel nog niet uitgesproken.

Tel Aviv is geen mooie stad. Het draagt de sporen van koloniale ontwikkeling: snel opgebouwd met al de fouten ervan. Ofschoon het in het centrum een paar breede straten heeft, die men fantasierijk met „boulevard” heeft betiteld, zoo is het toch zonder deugdelijk plan nauw opeen-gebouwd, hier en daar zelfs zóó nauw, dat men zich niet kan onttrekken aan den indruk van typische volksbuurten. Fabrieken, bij de opkomst van de stad gebouwd, blijken hier en daar een belemmering voor den uitleg van de stad. Het uiterlijk van dikwijls goed-ontworpen huizen draagt de sporen van ondoelmatige voortvarendheid en gebrek aan vakbekwaamheid. Architecten met wie ik sprak, schudden daarover teleurgesteld het hoofd. In het centrum der stad verheft zich een gymnasium, niet slecht van stijl, doch in de omgeving, waarin het geplaatst is, slecht van kleur, blauw-grijs. Een gebouw van uitgesproken stijl is de z.g. Mograbi-Opera, die het stratencomplex, vlak bij het strand gelegen, mooi beheerscht. De straten dragen de namen van levende of doode figuren, waaraan het Zionisme dank verschuldigd is: Herzlstraat, Allenbyweg, Rothschild-Boulevard, Bialikstraat, Herbert Samuelkade, El Ben Jehoedastraat. Door deze straten loopen geen trams doch uitsluitend omnibussen, die gedreven door bekwame Joodsche chauffeurs, hun dienst uitstekend verrichten. Voor vijf mils (een pond sterling is 100 piaster, een piaster is tien mils) rijdt men in snelle vaart van het eene einde naar het andere eind der stad.

Niet zelden langs kameelen-karavanen, die het Europeesche Tel Aviv een onwezenlijk Oostersch cachet verleen.

Smeltkroes van een nieuwe nationale eenheid.

TEL AVIV is voor honderd percent een Joodsche stad. Er zou slechts één niet-Jood, een gepensionneerd Engelsch ambtenaar, wonen, die in Zuid-Afrika met een kleurlinge getrouwd is en er de voorkeur aan geeft, te midden van de Joden te leven, liever dan naar Engeland terug te keeren, waar hij sociaal niet in tel zou zijn. De Joden gaan er prat op, dat de stad gebouwd is uitsluitend met Joodsch kapitaal en met Joodsche handen, en met materiaal, in Palestina zelf vervaardigd, en dat wat Tel Aviv thans is, uitsluitend aan de energie der Joden te danken is. Zij zijn vervuld van trots, die door de feiten wordt gerechtvaardigd: een door de heete zon geroosterd stuk mul zand hebben zij met de volharding van den pionier in het zilte zweet huns aanschijs tot een bloeiende en veelbelovende stad herschapen. „Wat zegt u van Tel Aviv?” — een vraag, die mij vele malen steeds weer met dezelfde gretige verwachting is gesteld en waarop inderdaad geen ander dan een prijzend antwoord mogelijk was.

Het essentieele van deze vraag is de zelfbewustheid, die erin doorstraalt. Inderdaad is het essentieele van de geheele Joodsche samenleving van Tel Aviv een krachtige zelfbewustheid, die hier, voor het eerst onbelemmerd doorbrekend, demonstratief tot uiting komt, voor den smaak van den objectieven waarnemer wellicht te sterk geaccentueerd, maar geheel begrijpelijk, wanneer hij bedenkt, dat Tel Aviv is opgebouwd grootendeels door Joden uit Oost-Europa, uit Rusland en Polen, — door Joden, die eeuwenlang onder economischen, politieken en geestelijken druk hebben geleefd en zich thans voor het eerst vrij van beperkende geestelijke banden voelen. Het is als verschijnsel treffend, op de steigervan bouwwerken jonge Joodsche metselaars en opperlieden te vinden, die zich, onder den invloed van stalenden spierarbeid, van fabrieksarbeiders veelal hebben ontwikkeld tot pootige kerels, die in gang en houding den indruk maken van geestelijk door en door gezonde, vrije mnschen.

In Tel Aviv is door alle economische schakeeringen heen het bindend cement; het Jood-zijn. Het verschil in maatschappelijke positie en functie komt hier even goed en vaak even scherp tot uiting als elders ter wereld, doch de samenleving is bezielde door één sterk, dragend ideaal, met name: Palestina, in casu Tel Aviv, op te bouwen tot een stevige, onschokbare Joodsch-nationale gemeenschap. In het licht van dit ideaal wordt het verschil in maatschappelijke positie in het practische leven sterk gereduceerd, zoo mogelijk overbrugd; in den omgang tusschen de burgers van Tel Aviv, en bij de beoordeeling van de leden der samenleving, geldt overwegend, niet: wat doet hij, doch: wat voor mensch is hij, dat wil zeggen: is hij een mensch, waar het nieuwe Palestina zich op verlaten kan? Er heerscht in vele opzichten hartelijke democratische samenwerking, welke tot uiting komt in de persoonlijke vriendschappen, die zeer vaak niet loopen langs de lijn van rang en stand.

* * *

In Tel Aviv kan men een hoogst merkwaardige kristallisatie van een nieuwe Joodsche samenleving constateeren. Tel Aviv komt ons voor als een groote

smeltkroes. Zal het in werkelijkheid een smeltkroes zijn? Het f o n d der Joodsche bevolking is Oost-Europeesch; naar men ons verzekerde, en ook naar wat in de samenleving zelf valt waar te nemen, voor niet minder dan tachtig percent Russen en Polen. De rest komt uit alle deelen van Europa. Het grootste deel der bevolking gebruikt als dagelijksche voertaal het Hebreeuwsch, een ander deel behelpt zich — voorloopig nog — met Jiddisch. De kranten verschijnen in de Hebreeuwsche taal, alle zaken worden officieel in het Hebreeuwsch afgedaan, naambordjes, openbare aankondigingen en winkelopschriften staan in Hebreeuwsche letterteekens aangegeven. De buitenlander, die Tel Aviv bezoekt, kan voor het oogenblik ook nog met Russisch, Poolsch, Duitsch, Engelsch, soms ook met Fransch terecht. Men vindt de Hebreeuwsche namen en openbare opschriften veelal vertaald ernaast in het Engelsch en Arabisch, de twee andere officieele talen, die Palestina naast het Hebreeuwsch kent. Palestina wordt bewoond door Arabieren en Joden, bestuurd door Groot-Brittannië. Onder de Joodsche kolonisten echter is een sterk voelbaar taalchauvinisme waar te nemen; Joden, die in Palestina een a n d e r e taal dan Hebreeuwsch spreken, wordt dat intrinsiek kwalijk genomen en niet zelden als ongepast te verstaan gegeven. Het komt voor, dat men op een in het Duitsch of Engelsch gestelde vraag met geen syllabe antwoord krijgt. Bij een bepaalde gelegenheid werd mij, toen ik op straat in gesprek was gewikkeld met een ander buitenlandsch bezoeker, door een voorbijganger scherp toegevoegd: „Man soll in Palästina Hebräisch reden.” Andere buitenlandsche bezoekers maken melding van soortgelijke ervaring. Zelotisme, dat stellig schadelijk kan werken.

* * *

Ten gevolge van het anti-semitisme in Duitschland kan men den laatsten tijd een sterke instrooming van Duitschers waarnemen, die grootendeels in Tel Aviv blijven hangen, waardoor het Duitsch opeens meer relief krijgt. Tot nog toe wordt het aantal dezer Duitschers op 1000 geschat, waaronder niet minder dan 200 artsen van verschillende soort. In kringen, die een scherp oog hebben voor de specifieke karaktertrekken van de Oost-Joden, zoowel Polen als Russen, die er overigens wellicht het meest toe hebben bijgedragen om Palestina te koloniseeren en Tel Aviv tot ontwikkeling en bloei te brengen, juicht men de komst der Duitschers toe. De Oost-Europeesche Joden zijn maatschappelijk gesproken een weeke substantie, zij zijn bij al hun ijver te fantastisch, zonder vaste lijn. Een echte l e i d e r in de samenleving van Tel Aviv is er niet; de burgemeester, de heer Dizengoff, is een zeer gerespecteerd en aimabel man met onbetwistbaar veel hart voor Tel Aviv, doch eer een s y m b o l i s c h e figuur, die meer de eenheid van de Joodsche samenleving uitdrukt, dan een k r a c h t i g l e i d e r, die aan de heterogene samenleving zijn wil oplegt. In de Duitschers ziet men toekomstige leiders, die met hun zin voor orde en organisatie, de samenleving in vastere vormen zouden kunnen kneden en een dijk zouden kunnen vormen tegen opkomend gevaarlijk Levantinisme, waartoe het Oost-Europeesch karakter onder de scherpe zon gemakkelijk verval.

De Oost-Europeesche Joden echter zien de Duitschers een beetje met den nek aan. Twee oorzaken zijn daarvoor. De Duitschers brengen uit Duitschland een zekere traditioneele hooghartigheid mede van: wij Duitschers zijn toch anders dan j e l u i : m e h r w e r t i g. Zij komen grootendeels niet als overtuigde Zionisten naar Palestina, doch als menschen, die een veilig toevluchtsoord zoeken. Daaraan ontleent een hatelijke W i t z zijn oorsprong: men zou den Duitschen immigranten bij hun aankomst vragen: Kommen Sie aus Deutschland, oder aus Ueberzeugung? Vele Duitschers hinken ook op twee gedachten: zij kunnen hun plotseling vernietigde bevoorrechte positie in het oude Duitschland niet vergeten, en kunnen niet direct beslissen, of Palestina inderdaad blijvend hun nieuwe vaderland zal worden. Zij hopen innerlijk nog op een keer. Een brok tragiek, waarvan men

dagelijks de verschijnselen waarneemt in discussies, waarin de economische levenskansen en de geestelijke levensvoorwaarden worden gewikt en gewogen, en waarin smartelijk geestelijke ontreddeering aan den dag treedt. De gemeenzame, weinig individualistische en weinig-eischende Oost-Europeesche Joden, hoezeer ook begaan met het lot der Duitsche Joden, kunnen de arrogantie en halfslachtigheid der Duitschers moeilijk aanvaarden of verdragen. Zij herinneren zich daarbij met eenige bitterheid, hoe de Duitsche Joden, tezamen met de antisemieten, de Polen, die destijds gedwongen werden Duitschland als hun tweede vaderland te kiezen, als menschen der tweede en derde orde plachten te behandelen. De Duitschers hebben ook thans de neiging, zich van de Oost-Europeesche Joden verre te houden, door in deze gemeenschap een eigen Duitsche taaleenheid te vormen. Bij het streven naar een samenleving, die stoelt op het Hebreeuwsch, is deze neiging irriteerend. De ostentatieve, maar overigens onschuldige proclamatie van een Duitscher: „Wir Deutschen reden deutsch” bleek bij deze geprikkeldheid in staat, onder de chauvinisten ontstemming te wekken; de arrogante eisch van een anderen Duitscher, die in een café of elders, waar hij in het Hebreeuwsch werd ontvangen, eischte „in een cultureele taal te worden toegesproken”, heeft hier en daar kwaad bloed gezet.

De Duitsche Joden, die thans naar Palestina stroomen, vormen voor het oogeblik naar geschiedenis en cultuur een vreemd lichaam in deze, reeds voor een aanzienlijk deel geestelijk geconsolideerde, samenleving, die tegen dit lichaam botst. Deze consolidatie maakte groote vorderingen vooral door een steeds wassende jonge generatie, die op de scholen het Hebreeuwsch als haar nationale moedertaal onderwezen krijgt en die in het openbaar het Hebreeuwsch zoo rad en rap gebruikt, als een Hollandsch kind het Hollandsch. Dat is een wonderlijke gewaarwording. Het Hebreeuwsch in Palestina is vooral door de kinderen bezig van een kunstmatige, of historische, tot een springlevende taal te worden. Het snel groeiende Tel Aviv is vooral in dit opzicht de bakermat van een nieuwe Joodsche natie. Dit voelen de Oost-Joden scherp. Vandaar hun openlijke trots op Tel Aviv.

* * *

Hoe deze samenleving zich verder als uniforme nationale samenleving zal kristalliseeren, is een zaak van de toekomst. Het karakteristieke Joodsche karakter van Tel Aviv uit zich in de heiliging van den Sabbàth. Dit is een delicaat punt. Ofschoon Tel Aviv door-en-door een Joodsche stad is met alle uiterlijke kenteekenen daarvan, zoo moet tevens worden geconstateerd, dat het religieuze element er op den achtergrond staat. Twee groote synagoges, een der Azkenazische en een der Sefardische Joden, geven uiting aan de godsdienstige gezindheid der Joodsche samenleving. Zij nemen echter noch door hun architectuur, noch door hun topografische positie een overheerschende plaats in, ook al verdwijnen zij niet onopgemerkt in het stadsbeeld. Een betrekkelijk klein deel der bevolking, in hoofdzaak de oude generatie, heiligt den Sabbath met gebed in de synagoge en in huis. Op Vrijdagavond en Zaterdagavond kan men voor de open ramen in de zilveren kandelaars de kaarsen zien flakkeren, die den gebeden sfeer verleenen.

De jonge generatie, — en Tel Aviv bestaat in groote meerderheid uit jonge menschen, — heiligt den Sabbàth op haar wijze. Voor haar is de Sabbàth niet een dag des inkeers, of van vrome belijdenis, doch van ontspanning van een week harden arbeids. Deze jonge generatie is met moderne levensbegrippen uit het Westen naar Palestina gekomen en vindt in de natuurlijke gesteldheid van Tel Aviv aansporing om van den Sabbàth een dag van natuurgenoegen te maken. In den loop van den Vrijdagmiddag valt het werk stil en 's avonds kan men langs de boulevards duizenden jonge mannen en vrouwen, meestal gepaard, naar het jam — den waterkant — zien trekken, waar zij zich onder de lauwe luchten en het vurig firmament van een sub-tropisch klimaat in het halfduister aan het

strand nedervlijen, om zich over te geven aan de bekoring van het lokkend geluid van zoet golfgeklots. Velen hunner overnachten aan het strand. Zaterdagochtend reeds heel in de vroegte herhaalt zich deze processie, gedeeltelijk ongegeneerd in badpak, of met het badpak onder den arm. Het strand ziet zich in enkele uren bezet door een onafzienbare reeks gezonde badgasten, die zich aan de vreugde van het water, of aan de opwinding van een of ander balspel overgeven. Wie zich Zandvoort of Scheveningen in het midden van den zomer voor den geest haalt, krijgt een vrij goede voorstelling van Tel Aviv op Zaterdag. Hier vindt men de jonge Joodsche generatie terug als nieuwe Spartanen, die vreugde vinden in de natuur en hun krachten meten, als moderne zoonanbidders. Ofschoon zij zich zonder gène bewegen, zoo valt er op de gedragingen dezer Sabbathheiligen niets aan te merken: uiting van levensblijheid zonder baldadigheid.

Deze nieuwe generatie heeft zich hiermede in werkelijkheid losgerukt van de tradities der vaderen. Zij is in dit opzicht slechts de liberale Joodsche generatie van Europa gebleven. Ook in ander opzicht; want zij treedt met voeten ook alle traditioneele Joodsche gebruiken: zij rijdt frank en vrij op Zaterdag fiets, paard, zij rookt, zij geeft geld uit.

In orthodoxe Joodsche kringen ervaart men deze soort Sabbathviering als een ontheiliging en koestert men de vrees, dat de Joodsche samenleving tot een zekere oppervlakkigheid zal vervallen. Deze vrees is wellicht niet ongegrond. Het rabbinaat heeft in werkelijkheid het contact met de moderne jeugd verloren, en erkend wordt, dat het door een te groote strakheid niet in staat is, haar nog te bereiken. De schakel tusschen traditie en modernisme is te Tel Aviv de dichter Bialik, een zeer geëerde figuur, die poogt zijn huis een Joodsch-cultureel centrum te doen zijn en bij de jeugd gevoelige snaren te treffen. Of hij de laatste is van een oude generatie, die haar tijd heeft gehad, of de voorlooper van een nieuwen tijd, die zou moeten opbloeien, zal de geschiedenis der naaste toekomst moeten leeren. Hij tracht in ieder geval de traditioneele Sabbathviering in stand te houden en ze aan te moedigen, ze door zorgvuldig gekozen ceremonieel luister bij te zetten en aldus de jeugdige geesten, die hij aantrekt, duurzaam te boeien. Te Tel Aviv zijn zijn *O n e g S a b b a t h* bijeenkomsten thans een integreerend bestanddeel der openbare plechtigheden.

* * *

De Sabbathviering heeft een wending genomen, die als natuurlijke reactie kan worden beschouwd enerzijds op het moderne arbeidsproces, dat thans ook Palestina heeft aangetast, anderzijds op klimatologische voorwaarden. Raakt deze wending ook de viering van andere oude tradities van het Joodsche volk? Onmiskkenbaar is, dat de groote historische feestdagen van het Joodsche volk worden gevierd met een openbaren luister en een algemeene deelneming, zooals in West-Europa, en zelfs in Oost-Europa, onbekend, doch of deze luister en deze algemeene deelneming in dieper liggende religieuze gevoelens wortelen, is sterk de vraag. Zij zijn naar het schijnt hoofdzakelijk nog slechts tradities. Deze tradities zijn voor het oogenblik, in dezen nieuwen staat in wording, zeker *n a t i o n a a l* bindmiddel, doch bij gebrek aan diep wortelend religieus besef dringt zich de vraag op: zal deze traditie-alleen voor de toekomst niet te kort schieten? Het Jodendom in Palestina verkeert in dit opzicht ongetwijfeld in een crisistoestand. Uit de jeugd zullen de nieuwe geesten moeten te voorschijn komen, die voor het Jodendom nieuwe geestelijke *w a a r d e n* scheppen.

Een tocht door de Heilige Stad.

NADERT men de Heilige Stad op den Zionsberg via Ramlé uit het Westen, dan klautert men langs een steeds stijgenden weg door groene heuvels, die als zware sluiers in honderd plooiën de stad aan het oog onttrekken. Een kolossaal hospitium ergens boven op een heuveltop is een veelbelovende voorbode van de naderende stad; het entréé zelf uit de weelderige heuvels is geen openbaring, zooals b.v. het door zonlicht verlevendigde water van de zee tusschen twee duin-toppen door. Voor men er op verdacht is, zit men aan den buitenrand tusschen huizen, die ver buiten het eigenlijke oude Jeruzalem liggen. De vreugde van den intocht zijn de beurtelings met lichtgroene, breed-uitstaande olijven en donker-groene spichtige cypressen bewassen heuvels, die Jeruzalem, dat meer dan 800 meter boven den zeespiegel ligt, geheel omsluiten.

Komt men echter de Heilige Stad uit het iets hooger gelegen Noorden, uit Nabloes, in Samaria, binnen, dan is ze een groote heerlijkheid: plotseling opent zich de stad. Ook dan nog onttrekt zich het oude Jeruzalem grootendeels aan het oog; doch wat zich hier openbaart, fascineert door ligging en coloriet. Gebouwen en huizen in een lang evenwichtig massief front, de kleur, die domineert een teeder rossig bruin van de miesesteen, die in de bergen van Jeruzalem gevonden wordt en welke een compromis vormt tusschen het bruin en het grijs van de bergen van Palestina. Tegen den achtergrond van den strakken blauwen hemel en de grijze heuvelen een scherp en mooi-gelijnd contrast.

Klautert men op den stillen Olijfberg ten Oosten van de stad, dan verrijzen boven de hooge, zware grijze muren van de Oude Stad de scherpe contouren van ranke muurtorens en minarets rondom den domineerenden koepel van de Rotsmoskee, boven de ineenvloeiende rechte lijnen van dichtopeengepakte huizen met hier en daar den waaier van een palm als lichte decoratie.

* * *

Wat is het karakteristieke van Jeruzalem? Er heerscht, althans buiten de sterke, oude stadsmuren, een sfeer van sereniteit. Is het de afwezigheid van het nerveuze grootstads-gewriemel, de weldadige, breede rust, die deze wonderlijk-gekleurde stad haar betoovering geeft? De auto's en autobussen, die het verkeer tusschen de oude en nieuwe stad onderhouden, breken deze rust niet, nóg niet, ook al is op bepaalde punten der stad een verkeersagent onontbeerlijk: de straten zijn nauw en nemen haar bochten soms juist op verraderlijke hellingen. Rust en kleur en licht werken hier zeker harmonisch samen. Maar ook de kerken, kloosters en instellingen van barmhartigheid uit alle deelen van het Avondland, die over geheel Jeruzalem zijn verspreid en de stad stempelen tot een plaats van godsvrucht en piëteit. Onophoudelijk schrijden zonder haast door de onbeschaaduwde straten eerwaarde paters in lange soutanen, vrome monniken in wijde pijen, pelgrims van de geheele wereld; levendige demonstratie van de onverwoestbare aantrekkingskracht van Jeruzalem voor het Westen der Christenen.

Jeruzalem heeft zich sedert de laatste jaren sterk uitgebreid en is hard op weg een groote stad te worden. Het is het centrum van de Zionistische beweging. Men vindt er de zetels van het Jewish Agency, het bestuurslichaam der Zionis-

tische beweging, van Kéren Hájessod en Keren Kajémet (onderscheidenlijk het Palestina-Opbouwfonds en het Joodsch Nationale Fonds), van de Hadassah (Zionistische Vrouwenorganisatie van Amerika), de Wizo (Internationale Zionistische Vrouwenorganisatie), de Hebreeuwsche Universiteit. Niet minder dan 60 % van de totale bevolking van Jeruzalem zijn thans Joden, met inbegrip van de inheemsche Joodsche bevolking, die binnen de stadsmuren woont. Aan den westelijken en noordwestelijken rand van Jeruzalem zijn uitgebreide nieuwe wijken verrezen, meerendeels volgens moderne begrippen: villa's met frissche, roode pannendaken en met goedaangelegde ruime tuinen aan breede verkeerswegen. Of deze breede verkeerswegen in een heet klimaat een practische oplossing zijn, is de vraag. Wél voor het autoverkeer met zijn dwingende eischen; niet voor den eenvoudigen mensch, die eerst bij nauwe straatjes met veel

BIJ DEN KLAAGMUUR TE JERUZALEM.

schaduw tegen de hitte baat vindt. Wijken als Rechawia, waar ambtenaren en onderwijzers huizen, en Talpioth, waar de uppersten der Joden verwijlt, zijn prachtige voorbeelden van dezen villabouw, en de Joden spreken er gaarne over: villa's gedeeltelijk met Moorsche aanvechtingen, waarbij het scherpe zonlicht zooveel mogelijk wordt geweerd, gedeeltelijk volgens Europeesche normen, maar waarbij rekening is gehouden met typische klimaatsverschijnselen, zooals richting der koele en heete winden, die in Palestina een groote rol spelen. Pionierswerk heeft in dit opzicht de architect Richard Kauffmann verricht. Het schijnt, dat de uitbreiding van Jeruzalem voorloopig tot staan is gekomen: de aandacht richt zich thans sterk op Tel Aviv.

Jeruzalem heeft met één groot euvel te kampen: watergebrek. De hotels doen een beroep op de gasten, zuinig met het water om te springen. Het is voorgekomen, dat de watervoorraden zóó gering waren, dat de inwoners 's morgens

overwogen, of zij hun rantsoen water zouden gebruiken voor het poetsen hunner tanden, of het wasschen hunner handen. De weinig-rijke bronnen van Ain Arroeb in de vlakke van Rephaim en de uit den tijd van Salomo dateerende reusachtige vijvers bij Jeruzalem, die het regenwater plegen op te vangen, moeten samen de Heilige Stad van water voorzien. Met eigen oogen heb ik mij ervan kunnen overtuigen, dat deze vijvers volstrekt ledig waren: zeven maanden des jaars valt er te Jeruzalem geen water. Vermoedelijk ook de regenreservoirs, die de woonhuizen er afzonderlijk op na houden. Symptomatisch is, dat dezer dagen twee ezelrijders bij 'n slootje het met elkaar aan den stok kregen over de quaestie, welke der beide ezels het eerst toegang tot het voorradige water zou hebben; waaraan de politierechter te pas kwam. Een historie, waarvan het Oude Testament reeds gewag maakt. Bij het stijgen van de hitte moet Jeruzalem ook dit jaar weer ernstige waterschaarschte tegemoet zien. Er is echter voor de toekomst uitzicht op oplossing van de moeilijkheid: men is thans ernstig doende, het watervraagstuk voor Jeruzalem definitief op te lossen. Daarmede zou nog een jaar heengaan.

* * *

Het eigenlijke Jeruzalem heeft hooge, zware muren met prachtige, slanke torens en kunstige kijklippen; het maakt den indruk van een onoverwinnelijke middeleeuwsche vesting, van welker kanteelen de bezetting het terrein volkomen overziet en beheerscht. Een aantal strategisch knap-gebouwde poorten geeft rondom toegang tot de stad, die met het nieuwe Jeruzalem via de Jaffapoort, de Damascuspoort en de Zionpoort verbonden is. Bij de Jaffapoort is de massieve muur geschonden; ter eere van den intocht van den Duitschen keizer in 1898 in de Heilige Stad werd op last van den Sultan van Turkije, die zijn hoogen gast ter wille wilde zijn, een breede koninklijke toegang in den muur gehouwen, waar anders naast den sterfelijken mensch slechts de snuivende kameel en de gierend-balkende ezel doorheen trekken. Binnen den muur onder zware steenen bogen slechts nauwe stijgende en dalende straatjes, waar vaak gedempt licht speelt in de eindeloze bazaars, waar zich het Arabische volksleven in bonte kleuren en in groot gedrang voltrekt, waar beklemmende geuren hangen van gelooide leder, dat in open werkplaatsen tot schoenen en riemen wordt versneden, specerijen de lucht prikkelend bezwangeren. De stad is in vier wijken verdeeld: van Mahomedanen, van Christenen, van Joden, van Armeniërs. De heele bouw binnen de stad draagt het kenmerk der strategie: de woningen liggen verborgen achter dikke wallen, die nauwe straatjes vormen, waardoor slechts één man tegelijk kan gaan en waar de vijand vroeger bij elke hofopening in den muur op een goed verschansten en goed gewapenden vijand verdacht kon zijn. De synagogen der Joden liggen meerendeels geheel onder den grond: vier liggen er dicht opeen, waarvan er minstens twee onderling communicatie hebben.

* * *

Een eindeloze reeks van deze smalle straatjes in zigzagvorm leidt snel dalend naar den Klagmuur, het restant van den machtigen Tempel van Salomo, dat thans aan den Westkant den Haram-el-Sherif, het heilige gebied, waar zich de Mahomedaansche Rotsmoskee verheft, begrenst. Wat zich daar des Vrijdagsmiddags tegen het ingaan van den Sabbath en des Zaterdagsochtends afspeelt, is hartroerend. Mannen en vrouwen, jonge en oude, verzamelen zich hier vóór den stommen, uit bijna rechthoekige blokken opgetrokken muur, die naar schatting niet langer is dan een dertig meter en slechts van één zijde bereikbaar is. Alle nationaliteiten onder de Joden in het Oosten vereenigen zich hier: bonte kleederdrachten uit Polen, uit Perzië, uit Georgië, uit Marokko, uit Egypte, uit Algiers maken de verzameling menschen in deze rechthoekige, doodlopende gang van enkele meters breedte reeds tot een boeiend schouwspel. Den Zaterdag-

DE ROTSMOSKEE TE JERUZALEM OP DE TEMPELPLAATS.

morgen dat ik van de plechtigheid getuige was, was de menigte, die zich staande voor den muur verzamelde, naar schatting allengs tot zeventig personen aangegroeid. Dof gemurmel steeg van de geprevelde gebeden langs den muur omhoog. Toen de voorzanger inzette: „Wegens het paleis, dat een woestenij is; wegens den tempel, die verwoest is; wegens de muren, die gescheurd zijn; wegens onze Majesteit, die vervlogen is; wegens onze groote mannen, die terneerderliggen; wegens de kostbare steenen, die verbrand zijn; wegens de priesters, die gestruikeld zijn; wegens onze koningen, die Hem veracht hebben,” — steeg telkens een hartstochtelijk en hartverscheurend: „Zitten wij eenzaam en weenen”, op.

Een extatische golf slaat door de menigte. Vrouwen werpen zich steunend op den muur en kussen de steenen, brengen de handen van de lippen naar de steenen, doch drukken ook den mond zelf onstuimig tegen het onvermurwbare steen. Zij loopen zuchtend en jammerend langs den muur en herhalen den kus vijf, tienmaal. Verzueringen, kreten ontsnappen aan haar geprangde gemoederen. Heete tranen rollen over haar wangen. Welke gevoelens in deze vrouwen omgaan, is niet te zeggen. Een enkele vrouw maakt zich uit de menigte los en strekt de armen ten hemel, blijft zoo met smartelijk-opgeheven gelaat eenige oogenblikken roerloos staan. Een schok doortrilt haar lijf; de armen vallen slap omlaag. Trekt de herinnering aan de grootheid Israëls aan haar geestesoog voorbij en smeekt zij om de komst van den Messias, of vraagt zij slechts verlichting van den last, die eeuwenlang op het Joodsche volk drukt en opnieuw verzaard is?

Het schouwspel van deze primitief denkende en voelende Joodsche samenleving is aangrijpend en ketent den toeschouwer aan de plek, waar hij staat. Hij kan niet weg.

* * *

Aan de andere zijde van den muur ligt in de handen der Muzelmansche veroveraars de Tempelplaats, waarvan de weidschheid nog steeds de vroegere grootschheid van het Joodsche volk weerspiegelt. Wat een conceptie, wat een zin voor decorum! Men kan zich voorstellen, hoe hier de koningen en de hogepriesters in het besef van hun volstreckte macht naar den tempel schreden, of zich uit den tempel tot hun volksscharen wendden. Hoe het volk naar zijn voorangers opzag!

Op deze Tempelplaats verheffen zich thans de Rotsmoskee — gewoonlijk, doch ten onrechte genoemd: Omarmoskee — en de moskee van El Aksa. De Rotsmoskee is volgens haar architectonische lijnen en haar duizendvoudige kleuren, die harmonisch samenvloeien, zeker een der schoonste moskeeën, welke den lof van den Islam zingen. Zij staat daar midden op de Tempelplaats als een getuigenis van de wijsheid en schoonheid, waaraan ook het Mahomedanisme vorm heeft gegeven. De koepel van deze moskee verheft zich boven de donkergrijze heilige rots, den Moriahberg, die voor de Joden gold als het middenpunt der wereld. Op deze plaats zou Abram zijn zoon Izaak hebben willen offeren en op deze plaats zou later het Allerheiligste gestaan hebben. Onder deze rots wijst men nog de groeve aan, waardoor het offerbloed is weggevoerd en ook de plaats, waar het is nedergedrupt. Zij is een der heiligste plaatsen der Mahomedanen. De Rotsmoskee is een getuigenis tegen het Christendom; rondom den tempel staat met vergulde letters o.m. „God is Alleen, en het is verre van hem, dat hij een Zoon heeft gehad. Hij is zichzelf volkomen genoeg. God is volstrekt niet zoo geschapen, dat hij een zoon kon hebben gehad. Bidt dus alleen tot Hem. Dit is de juiste weg.”

Deze moskee is nog steeds een oorlogsverklaring aan de Christenheid. De Mahomedanen keeren zich thans echter practisch tegen de Joden: bewijs daarvan zijn de ernstige strubbelingen, die in 1929 aan den Klaagmuur plaatsvonden, die begonnen juist op den negenden dag van de maand Ab, den verjaardag van de Verwoesting van den Tempel door de Babyloniërs en de Romeinen. Het feitelijke conflict over den Klaagmuur is sedert opgelost, doch de achtergrond, waartegen dit conflict zich afteekent, is er nog steeds, en duidelijk zichtbaar.

Precies te twaalf uur in den middag galmden de Arabische moezzins van de minarets der moskeeën op de Tempelplaats in het scherpe, ophitsende zonlicht hun aanzens uit. Dat doen zij vijf keer daags. Deze aanzens hebben door het staccato en de falsetstem, die karakteristiek zijn voor het Oosten, een fanatiek karakter. Zij hebben een soortgelijke opzweepende werking als het felle zonlicht. En zij dragen van de minarets ver.

Van moeras tot bouwland.

IN het Oude Testament wordt Palestina afgeschilderd als het land, overvloeiend van melk en honig. Van een tocht door het land behoudt men de herinnering aan een prachtige woestenij. Bruin en grijs, — dit zijn de twee kleuren, die in het geheele land overheerschen. Deze kleuren steken onder het felle zonlicht schilderachtig tegen elkaar af en maken een tocht door het land uit toeristisch oogpunt tot een doorlopende verrukking; — maar het bruin der aarde doet vaak denken aan de verroestheid van ijzer, dat aan het barre spel van eeuwenlange verwerking is prijsgegeven, het grijs der bergen aan reusachtige blaren, door de zon op dit bruin getrokken. De rampzalig ontboschte berghellingen vertoonen rudimentair nog de zorgvuldige steenen terrasvormingen, die onmiskenbaar wijzen op den hoog-ontwikkelden trap van landbouw van het oude Israël. En over het geheele land, in het bijzonder in Samaria en Judea, liggen op de berghellingen en over de aarde millioenen grauwe steenen als door een bovenaardschen wildeman in gramschap uitgestrooid. Zij zijn even zoovele teekenen van de woestheid van 't land als van de sporen der verwoesting. Uit deze woestenij verrijzen rondom de Arabische steden en dorpen uit de bruine aarde de op regelmatigen afstand geplante olijfbomen met hun grillige korte, zwarte stammen en wazig groen loof als even zoovele oasen, die het beeld der blinde kaalheid en ledigheid lenigen en het oog verteederen.

* * *

De Joodsche kolonisten hebben het land als het ware met den tooverstaf aangeraakt en de verstarring, waarin Palestina eeuwenlang gevangen zat, gebroken. Als een breede groene voor strekt zich door het land het werk hunner handen uit, dat een openbaring is voor dengeen, die volkomen argeloos Palestina bezoekt, en getuigenis aflegt van de kracht der Idee, die dit werk heeft geleid en geschraagd en het nog steeds als een levend gist bezielt en bestuurt.

In het Noorden des lands, van Haifa tot dicht bij Beisan, niet ver van den Jordaan, dringt tot diep in het land door een bijna aaneengeschakelde groep landbouwondernemingen, zuiver en alleen aan Joodsch initiatief ontsproten. Deze liggen in den z.g. Emek Jizreël, de oude Vlake van Esdraelon, die in de geschiedenis van het Joodsche volk bij de verovering van Kanaän zoo'n belangrijke rol heeft gespeeld. De zandige kustvlakte niet medegerekend, die naar het Noorden voortdurend smaller wordt, is dat de eenige groote vlakte van belang, waarover Palestina beschikt. Dit machtige dal, dat Galilea van Samaria scheidt, begint ten Noorden van het massief van den Karmel in Haifa, aan de Middellandsche Zee, bij de baai van Akko, en eindigt in het Zuid-Oosten bij den Jordaan, de eenige groote rivier, die dwars door Palestina stroomt en drie binnenzeen met elkaar verbindt: het Hoelehmeer in het Noorden, het meer van Tiberias in het midden, en de Dode Zee in het Zuiden. Het westelijk deel van den Emek Jizreël wordt begrensd door de rivier de Kisjon tusschen Haifa en Akko. Na een engte komt het breede middengedeelte, de eigenlijke Emek Jizreël, met een Noordelijken uitlooper, die wordt begrensd door den berg Tabor, die als een sterk natuurlijk bolwerk de vlakte afsluit, en een Zuidelijken naar

Dzjenin, een vrij groote Arabische stad; naar het Oosten, na een tweede engte bij het oude Jizreël, loopt het derde deel van den Emek snel dalend via de stad Beisan naar den Jordaan.

* * *

Deze driehoekige Vlakte was van oudsher zoowel uit volkhuishoudkundig als uit strategisch oogpunt zeer begeerd bezit. De Emek was in het bloeitijdperk van Kanaän het vruchtbaarste graangebied en hij was de groote handelsweg, die van Damascus en van Mesopotamië via Beisan naar Megiddo en van daar over den Karmelpas naar de kustvlakte en verder naar Egypte liep. De oude Egyptenaren hadden daar reeds sedert Thoetmes III ter bescherming van den handelsweg een garnizoen en versterkingen.

In den Emek Jizreël heeft het Joodsche volk wellicht de vinnigste slagen geleverd, waaraan het zich moest onderwerpen tot het behoud van zijn bestaan. Bij het doordringen in en de verovering van Kanaän uit het noord-oosten stieten de stammen Israëls in deze vlakte op sterke tegenstanders. Hier heeft b.v. de richter Debora koning Sisra aan de Kisjon, die den Emek in het Z.-Westen afsluit, van den prachtig uit de vlakte oprijzenden berg Tabor haar coalitielegioenen aanvoerend verslagen, in een oorlog, waarbij de oppermacht in Kanaän inzet was. Sisra, die met zijn troepen de Kisjon overschreed om den vijand aan den Tabor aan te grijpen, werd op de vlucht gedreven, waarbij hij omkwam, zijn leger grootendeels werd vernietigd. Sisra zou door de hand van een vrouw zijn gevallen, door een Bedoeïne, die hem uitgeput in haar tent lokte en hem in den slaap doodde. Tot op den dag van vandaag kan men aan de bergranden van den Emek nog rondzwervende Bedoeïnen in hun tenten van pikzwarte flarden en met hun pikzwarte geitenkudden waarnemen. De overwinning van Debora had tot resultaat, dat de Joden de opperheerschappij der Kanaänieten braken, voor zich een groote bres stieten in den Emek, meester werden van den grooten handelsweg van Damascus naar Egypte, en zich als landbouwersvolk verder konden ontwikkelen.

In den Emek Jizreël is ook later de slag tusschen Koning Saul en de Philistijnen uitgevochten, waarin Saul tegen zijn beter uitgeruste en oorlogstechnisch knappere tegenstanders de nederlaag leed en zich, op de vlucht in het gebergte van Gilboa, in zijn zwaard stortte om den vijand niet levend in handen te vallen. De Israëlieten moesten den geheelen Emek tot voorbij Beisan ont-ruimen.

Onder Koning David hebben de Philistijnen, naar men aanneemt, hun invloed in den Emek geleidelijkerwijze en voorgoed verloren.

Dit zijn eenige summiere historische bijzonderheden, die met vele andere waren aan te vullen.

* * *

De Emek Jizreël is in onzen tijd niet anders geweest dan een aaneengeschaalde reeks moerassen, waar de malariamuskiet welig tierde. Het verval van de Vlakte wordt toegeschreven aan het wanbeheer van de Turksche overheerschers, die wat de Israëlieten en de Romeinen hun naliëten verwaarloosden, zoodat de van de ontboschte bergen gutschende regens vrij spel kregen in de vlakte. Joodsche kolonisten hebben dit verdronken gebied onder groote ontberingen en ten koste van enkele honderden menschenlevens voor het grootste deel gedraineerd, het van de sluipende malaria bevrijd, en het weder in weldadige landerijen herschapen, waar thans de tractor ratelt en zich het Joodsche leven, zij het in gewijzigden vorm, in goed-onderhouden dorpen historisch opnieuw voltrekt. Een kleine vijftien jaar geleden was er nog niets dan troosteloosheid, waarvan bijvoorbeeld Sir Herbert Samuel bericht. Van de hoogten der bergen van Galilea in het Noorden ziet men thans neer in een prachtig dal van tallooze akkers, die zich in zachte gele en groene tinten van rijpend graan en sappige

groenten kilometers achtereen aaneenrijen en in de hardheid en rauwheid der steenige bergen dauw zijn voor het weidend oog. El Affoelê, het vroegere El Jizreël, is het centrum, waar men midden in de ruime vlakte staat en waar later een stad zal moeten verrijzen. Nieuwe dorpsnamen als Kfar Jehoshua, Kfar Barakh, Kfar Gideon, Nahalal, Beit Alfa, Ein Charod, Tel Josef, zijn alle namen, ontleend aan het Oude Testament, die thans in den Emek nieuwe geschiedenis maken.

Dat de historie van de vlakte op de levendige verbeelding der Zionisten werkt, en dat het geweldige werk der ontginning als historisch *d a c a p o* hen met trots vervult, is begrijpelijk. De Emek — en iedere Jood in Palestina weet wat met Emek tout court wordt bedoeld — staat in de geesten der Zionisten, wanneer zij spreken over den landbouwarbeid, door het Joodsche volk in Palestina verricht, vooraan.

* * *

De Emek Jizreël is in de kolonisatie der Zionistische en andere organisaties het sterke *pièce de résistance*. Tusschen Haifa, dat den Emek in het westen met den Karmel afsluit, tot rondom Jaffa, ligt in de Sjaron-vlakte, langs de kust, een tweede groep Joodsche landbouwondernemingen, van zeer verscheiden aard. Niet gelijk in den Emek, is de bodem daar in zoo grooten omvang in het bezit gekomen van de Joden. De Arabieren, de tegenwoordige bezitters van den grond, hebben daar nog tusschen de Joodsche nederzettingen en cultures zelf omvangrijk bezit aan grond gehouden, waar zij hun eeuwenoud landbouwbedrijf uitoefenen, hun graan verbouwen, hun olijfboomen verzorgen, en sinaas-appelen telen. Doch de Joden hebben daar alles bijeen ongeveer toch nog 40.000 doenam, of meer dan 3500 ha in handen, voor het meerendeel juist midden in de vlakte.

De Sjaronvlakte is gedeeltelijk heuvelachtige zandbodem, die zich door zijn samenstelling in het bijzonder leent voor de sinaasappelcultuur. Ook hier hebben de Joden een goeddeels braakliggend gebied, dat vlak aan zee slechts lag te broeien onder een onbarmhartige zon, met Westersche landbouwmethoden herschapen in een land, dat tot eer strekt aan den durf en de volharding van de pioniers, die dit land hebben geopend. De Joden hebben ook hier de hand gelegd op een tweede vlakte, die in vruchtbaarheid zeker achterstaat bij den Emek, doch toch altijd nog een der vruchtbaarste streken is, in Palestina te vinden. Deze vlakte is ook uit ander oogpunt gezien belangrijk, omdat zij, bij verdere uitbreiding van het grondbezit naar het Noorden, den Joden een volstrekt overheersende positie geeft in het kustgebied, dat zich logisch aansluit bij den Emek en waarin twee groote havensteden vallen: Jaffa en Haifa. Deze twee steden worden met elkaar verbonden door den eenigen grooten spoorweg in Palestina, die door de Sjaronvlakte loopt en welken de Engelschen tijdens den wereldoorlog hebben aangelegd voor hun strategische verbinding met Egypte.

In het Noorden des lands zet de kolonisatie zich van het Oostelijk deel van den Emek naar het Noorden voort tot aan de Syrische grens, tot aan Metoellah. Van de grens ziet men den met sneeuw bedekten Hermon, „den Heilige”, bekend uit de Psalmen, waar de berg wordt bezongen om zijn dauw. Hier in de buurt ligt de oude Joodsche nederzetting Tel Chai, waar kapitein Troempeldor, de Zionist, die met de Britten heeft medegestreden ter verovering van Palestina op de Turken, in 1920 is gesneuveld ter verdediging van de nederzetting tegen de Droezen. Het was oorspronkelijk de bedoeling, dit stuk van Palestina bij het mandaat van Syrië te voegen, doch het incident van Tel Chai heeft ten gunste van de bestaande politieke grensafbakening gewerkt. Troempeldors graf is voor vele Zionisten een gewijd graf; zijn naam wordt met eerbied uitgesproken.

Het streven bestaat, gelijk in de Sjaron-vlakte, het geheele Jordaandal, waar goede grond ligt, te koloniseeren. Duizenden doenams grond bij Beisan, grenzende aan den Jordaan, werden tegen de verwachting in door de regeering aan de

Arabieren vergeven. Een doorn in het gevoelige vleesch der Zionisten, die dezen grond zoo goed hadden kunnen gebruiken. Tot nog toe hebben de Joden een stuk van het Jordaandal ten Zuiden van het meer van Tiberias en een belangrijk stuk grond ten Westen van het meer in cultuur gebracht. Aan den Jordaan en het meer van Tiberias heerscht een tropisch klimaat. Het meer ligt meer dan 200 meter beneden den spiegel van de Middellandsche Zee. De nachten zijn er vaak even heet als de dagen: windstil en zonder verademing. De stad Tiberias aan het meer is een vrij groote stad, waar overwegend Jeminiten, uit Jemen afkomstige Joden, wonen.

Ook ten Westen en ten Zuid-Westen van het Hoelehmeer ligt een aantal Joodsche nederzettingen. Deze nederzettingen zijn gedeeltelijk ook ontruikt aan moerassen, die zich vooral ten Noorden van het meer nog uitstrekken en welke de Joden graag zouden droogleggen.

In de cultures aan den Jordaan komt het tropisch karakter in de gewassen tot uiting: de banaan, een klein soort, wordt er als handelsartikel gekweekt.

* * *

De Joden hebben in Palestina de dalen bezuiden Jaffa in één lijn, enkele gapingen van belang uitgezonderd, tot aan het Hoeleh-meer bezet, aldus de bergen, waar het grootste deel der 800.000 Palestijnsche Arabieren leeft, omvademend. Het totale grondbezit der Joden in Palestina wordt op 1.200.000 doenam geschat. De totale oppervlakte van Palestina bedraagt twintig millioen doenam. Het aantal Joodsche landbouwkolonies belooft ongeveer 110, het aantal in den landbouw werkende Joden tegen de 50.000, op een totale Joodsche bevolking van ruim 200.000. De Joden hebben thans het vruchtbaarste deel van het Palestijnsche land vrijwel bezet en zich daardoor in Palestina een positie veroverd, die zoowel in geografischen en economischen als in financieelen zin verre uitgaat boven hun aantal. Dat dit voor het algemeene leven van Palestina consequenties heeft, kan men zich voorstellen.

Is Palestina het land, dat weder zal overvloeien van melk en honing?

Ontwikkeling van de kolonisatie-gedachte.

DE kolonisatie van Palestina door de Joden is van den eersten dag af aan een experiment geweest en dit experiment heeft op grond van zijn innerlijke wetten de vormveranderingen ondergaan, die noodzakelijk bleken.

Aanvankelijk was de kolonisatie een sprong in het duister, waarin Oost-Europeesche Joden verlossing zagen van de ondragelijke declassceering en vervolging, waaraan zij waren blootgesteld. Onder den druk van deze vervolgingen kreeg de propaganda van vooraanstaande Russische Joden als Lilienbloem en Smolenskin vat op het volk. In 1882 vond een groep Russische studenten den moed om als doodgewone landarbeiders naar Palestina te trekken en daar den eersten steen te leggen, waarop latere generaties konden voortbouwen. Zij konden nauwelijks vermoeden, dat vijftig jaren later Duitsche studenten, onder soortgelijken psychischen druk, gedwongen zouden worden, hun voorbeeld te volgen. Deze Russische studenten waren de zg. Biloe, de vijf eerste letters van het bijbelsche motto: Beth Jaakob Lechoe Wenelcha: Huis Jacob, laat ons opbreken. In de meest primitieve omstandigheden en bij een volstrekt zwevende rechtspositie stichtten zij een aantal landbouwnederzettingen, in de Sjaronvlakte Petach Tikwah, Rischon-le-Zion en Sichron-Jaacob, en hoog in het Noorden, aan het Hoelelmeer Rosch Pinah.

Deze jonge menschen waren stedelingen zonder eenige landbouwwerfing, niet gewend aan den zwaren lichamelijken arbeid, die van hen op schralen zandigen of moerassigen bodem in een subtropisch klimaat werd gevegd. Zij hielden echter stand en hun voorbeeld vond navolging, en in den loop der jaren werd aan den bodem een reeks koloniën ontwoekerd, waarop Russische Joden hun eerste ervaringen als landbouwers duur kochten. De lasten echter, die de nederzettingen te torsen hadden, waren zoo zwaar, dat deze voortdurend aan den rand van den ondergang vertoefden. De Fransche philanthroop, baron Edmond de Rothschild, ontfermde zich over het lot dezer kolonisten. Oude kolonisten vertellen nog met dankbaarheid en eerbied hoe de Rothschild het kostbare werk der drainage van de in moerasgebied liggende kolonie Chedera, in de Sjaronvlakte, door aanplanting van eucalyptusbosschen voor zijn rekening liet uitvoeren. Hoe hij op Rischon-le-Zion en Sichron Jaacob naar het voorbeeld van Zuid-Frankrijk groote wijnplantages liet aanleggen en tot een som van verscheidene millioenen francs groote wijnkelders liet bouwen, — waarvan die te Rischon-le-Zion nog steeds tot de grootste der wereld behoort — en toen de geproduceerde wijnen op de markt slechts prijzen maakten, die ver onder de hooge productiekosten bleven, den geheele oogst opkocht en het verlies zelf droeg. Te Petach Tikwah, dat tot een groot dorp is uitgegroeid en een bevolking van niet minder dan 6000 Joodsche landbouwers telt, vertelt men nog met smaak, dat een landbouwer, die den dood van een koe te betreuren had, slechts naar den baron behoefde te schrijven om een nieuwe koe gezonden te krijgen. De landbouwkolonisatie kwam van lieverlede op het gebied van de patriarchale philanthropie, moreel en energie der landbouwers verslaptten, de kolonisatie dreigde als uitkomst voor de Oost-Europeesche Joden, die in Palestina op gezonden grondslag een landbouwbedrijf wilden stichten, reeds bij het begin te mislukken.

Baron de Rothschild zag na een periode van achttien jaar het hopelooze

van zijn kostbare edelmoedige interventie in. Begin 1900 gaf hij het beheer van zijn zaken in Palestina over aan de Jewish Colonisation Association (de Ica), later genoemd Palestine Jewish Colonisation Association (Pica), een stichting van baron Hirsch. De Ica liet de philanthropische gedachte los en ging over tot het verleenen van credieten en bijstand. Zelfbestuur en vereenvoudiging van bestuur, vermindering van alle improductieve uitgaven, rationeele werkmethode, stonden op het program. Het was de eerste gezonde centraal geleide organisatorische poging om orde en regel in het kolonisatiebedrijf te brengen. De wijnbouw werd besnoeid tot een peil, dat met economische afzetmogelijkheden overeenstemde, en in de plaats kwamen vruchtboomen, zooals sinaasappels en amandelboomen in de Sjaronvlakte; in Beneden-Galilea werd de graanbouw geïntroduceerd. De graanakkers bleken echter evenmin in staat, het kolonisatievraagstuk op te lossen. Het product, dat de Arabier met zijn primitieve werktuigen aan den bodem onttrok, was voor de behoeften van den Europeeschen kolonist niet voldoende, bij invoer van moderne machinerieën bleek, dat deze zelfs nog niet de kosten, die haar aanschaffing vorderde, vergoedden, daar zij niet pasten op de bijzondere bodemvoorwaarden van Palestina.

Daarmede waren de middelen, toegepast om de gedachte der kolonisatie te doen slagen, niet uitgeput. In het jaar 1908 sloeg men een weg in, die een belangrijke principieele wending beteekende en die heeft geleid tot de ontwikkeling, die de kolonisatie thans heeft verkregen. Voor het eerst begon de Zionistische Organisatie, die toen reeds tien jaren bestond, zich actief met het vraagstuk der kolonisatie in te laten.

De politieke gedachte in den tijd van Herzl, den grooten pionier van het Zionisme, was de gedachte van het Charter, volgens het Engelsche recht: „Een oorkonde, waardoor de Kroon corporaties, privilegiën en vrijheden verleent.” Deze politiek ging uit van den financieelen nood van Turkije, dat de opperheerschappij in Palestina voerde: de Joden zouden als contra-prestatie de financiën van Turkije scheen. Herzl stelde zich voor, dat op grond van het tribuut, aan Turkije te verrichten en dat in overeenstemming met de kolonisatie snel zou groeien, deze een groote leening zou kunnen opnemen, waarvan de rente door het tribuut zou worden gewaarborgd. Herzl was er ten krachtigste tegen, dat men met kolonisatie een begin zou maken, alvorens bovengenoemde algemeene privilegiën waren verleend: hij was nl. de meening toegedaan, dat de Turksche regeering des te minder voor het Charter zou gevoelen naar gelang het land door den Joodschen arbeid hooger in waarde steeg. De ontwikkeling der dingen wees er echter niet op, dat de Zionisten in de naaste toekomst op een dergelijk Charter konden rekenen.

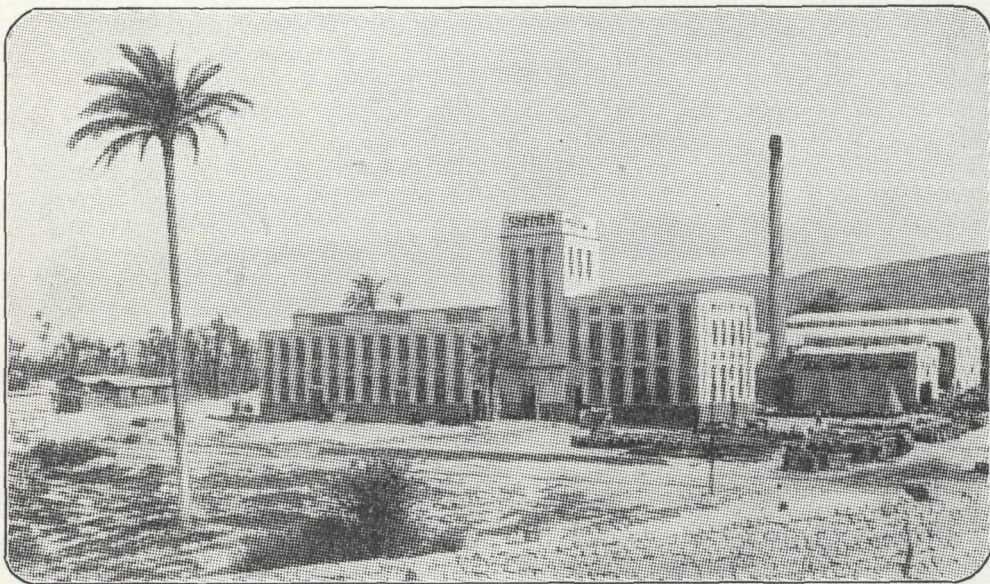
Intusschen was in de Zionistische gelederen de gedachte van een Joodsch Nationaal Fonds gerijpt: professor dr. Hermann Schapira, professor in de wetkunde aan de universiteit van Heidelberg, verdedigde deze gedachte voor het eerst op het Congres van Bazel in 1897. De Joden over de geheele wereld zouden bijdragen storten in dit fonds, waarvan tweederde zou worden gereserveerd voor den aankoop van land, de rest voor bebouwing en onderhoud. Het aldus verkregen land zou niet verkocht mogen worden, doch zou aan Joden in erfpacht worden uitgegeven volgens het beginsel van de z.g. „erfelijke pacht”, hoofdzakelijk voor nederzettingen op het land. Eerst het Vijfde Zionistische Congres van Bazel in 1901 nam een dergelijk voorstel aan. Bepaald werd, dat het Fonds, dat in Engeland werd ingeschreven als een Naamlooze Vennootschap, slechts 75 % van zijn fondsen in Palestina kon beleggen, de rest zou als kasgeld in reserve worden gehouden, of in den vorm van goudgerande fondsen. Bepaald werd, dat het land, dat het Fonds zou verkrijgen, niet mocht worden verkocht, noch verhuypothekerd, en het eigendom van het Joodsche volk in alle eeuwigheid zou blijven.

De principieele beteekenis van dit verdragende besluit lag in de gedachte van de loskoop van den bodem, zooals deze in het Hoofdstuk Leviticus

XXV:24 is belichaamd in het woord: „Daarom zult gij, in het gansche land uwer bezitting, lossing voor het land toelaten.” Gaeelath Haaretz! Dit had de waarde van een Boodschap aan het Joodsche volk, was het signaal van verzamelen voor de verrichting van een grootsche taak: het loskopen van het land als onvervreemdbaar bezit, waarop de Joden zich opnieuw konden vestigen, niet als vreemdelingen die werden geduld, doch als onverbrekelijk samengeweven met den grond, bewerkt door hun handen en gedrenkt met hun zweet. In de jonge Joden vond deze Boodschap, die het nationaal sentiment op de juiste wijze aansprak, een krachtigen weerklank. De rijen der Zionisten zwollen.

Het Fonds kwam voorloopig te rusten op den grondslag van de Charter-gedachte: de verzamelde gelden zouden voornamelijk in de schatkist blijven. In 1903, op het zesde congres, werd deze chartergedachte verzwakt en besloten, dat land in Palestina eerst gekocht zou mogen worden, wanneer het fonds tot 200.000 pond sterling zou zijn aangegroeid, doch voor niet meer dan 75 pCt. De bepaling, die het begin der werkzaamheid van de Zionistische organisatie aan een minimale hoogte van het geconcentreerde kapitaal wilde binden, heeft echter geen definitieven vorm aangenomen, doordat in de Zionistische Organisatie zich een krachtige strooming deed gelden, die op praktischen arbeid aandrong. Deze strooming brak op het achtste congres in Den Haag door, waar dr. Chaim Weizmann, de latere leider, het sterke woord sprak van de noodzakelijkheid van een „synthetisch Zionisme”. Er was een synthese noodig tusschen het politieke en het praktische Zionisme. De volgende woorden, door hem gesproken, zijn beroemd gebleven: „Wanneer de regeeringen ons vandaag een charter uitschrijven, zal het een stuk papier zijn; anders, wanneer wij in Palestina werken, dan is het beschreven met zweet en bloed, tezamen gehouden door een lijm, dat zich nooit meer zal oplossen.” Deze gedachte heeft gezegevierd. Dat het charter, dat de Zionisten zich door de daad zelf hebben genomen, inderdaad met zweet en bloed is beschreven, de geschiedenis levert daarvan het sprekend bewijs.

Toen de Zionistische Organisatie dus in 1908 met haar kolonisatiepogingen een aanvang maakte, was de toestand materieel en moreel méér dan slecht. De geestdrift, waarmede de eerste groepen pioniers uit Oost-Europa naar Palestina waren getrokken, was tot het nulpunt gedaald. Ook de Ica was er, in weerwil van groote offers, niet in geslaagd, de kolonies op een gezonden grond-

ZEEP- EN OLIEFABRIEK BEN SJEMEN TE HAIFA.

slag te plaatsen. De kolonisatie dreigde te verlopen, doordat de kinderen der pioniers, na hun schooltijd afkeerig van het armzalig bestaan hunner ouders, naar Europa terug wilden om zich daar op een betere maatschappelijke positie voor te bereiden. De geheele ontwikkeling van de kolonisatie had het tegendeel opgeleverd van wat zij had moeten zijn: er ontstond niet een Joodsche landbouw in Palestina, doch er kwamen Joodsche plantagebezitters, die door den nood gedwongen uitsluitend met Arabische arbeiders werkten. Hoe sterk deze ontwikkeling van het economisch proces de vorming van het leven beïnvloedde, kan blijken uit het feit, dat in Petach Tikwah de Joodsche plantagebezitters, echte heereboeren, voor een groot deel tot op den dag van vandaag met Arabische arbeidskrachten hun sinaasappelplantages doen bewerken. Deze gang van zaken gaf in Zionistische kringen aanleiding tot groote ongerustheid, doch kweekte onder de Joodsche bevolking in Palestina zelf scheeve verhoudingen, vooral toen na de mislukte Russische revolutie van 1905 opnieuw een stroom van geestdriftige jonge Russen het land binnenstroomde. Zij konden zich met wat zij in Palestina vonden, niet verzoenen; zij hieven den kreet aan: *Kibboesj Haawodah!* — Verovering van den Arbeid! Zij legden zich de grootste ontberingen op, werkten tegen uiterst schrale loonen, om den Arabier uit het veld te dringen, doch tevergeefs: zij konden de concurrentie op den duur niet volhouden.

* * *

Aldus was de stand van zaken, toen de Zionistische Organisatie in 1908 in het veld verscheen. De eerste garde had met steun van baron de Rothschild en de Ica haar heldentaak vervuld. Zij had weliswaar het ideaal van een door en voor Joden bewerkten bodem niet bereikt, of benaderd, maar zij had toch met haar 25 kolonies met 8000 zielen op 350.000 doenam gronds, het probleem binnen het veld der practijk gebracht. Het moest òf worden opgelost, — òf als onoplosbaar worden afgewezen. En dan voor goed, ten koste van de gedachte van de schepping van een nieuwe Joodsch-nationale eenheid.

Kwoetsah en Mosjaw-Owdiem.

DE Zionistische Organisatie heeft door in 1908 actief in te grijpen den grondslag gelegd voor het uitgebreide complex landbouwnederzettingen, dat in betrekkelijk korten tijd het aanzijn van Palestina zoo sterk heeft gewijzigd.

Dr. Arthur Roepin, die destijds door het Zionistische comité van actie tot leider van het werk in Palestina werd aangewezen, had scherp ingezien, dat voor het slagen van de Joodsche kolonisatie zoowel economische als psychologische factoren van beteekenis waren. De jonge mannen en vrouwen, die uit het Oosten van Europa naar Palestina trokken, werden niet in de eerste en voornaamste plaats door materieele overwegingen geleid, doch door een krachtig aangesproken nationaal gevoel, dat behoefte had zich in den bodem van Palestina stevig te wortelen. Roepin brak principieel en definitief met den ouden vorm van kolonisatie: hij brak met het riskante stelsel der op zich zelf staande cultures, ook met het stelsel van den extensieven graanbouw. De cultures eischten kapitaalsbeleggingen, die de krachten der arme immigranten verre te boven gingen en steunden grootendeels op de verfoeide Arabische arbeidskracht; de extensieve graanbouw stond wegens zijn eenvormigheid verre van de mentaliteit der Joden, die geestelijk nog sterk aan de stadsomgeving gebonden waren, waarin zij hun leven lang hadden vertoefd. Twee voornamen beginselen kregen de leiding: wat den aard der kolonisatie betreft gemengde landbouw, graanbedrijf, groententeelt, zuivelbedrijf, met stelselmatige verbetering van den bodem; wat den vorm betreft het coöperatieve stelsel, dat als strengsten vorm kent: gemeenschappelijk bezit van bodem, gebouwen, inventaris, en gelijk aandeel van alle leden in de opbrengst aan product en geld. Deze bedrijfsvorm beantwoordde ook aan de levensbeschouwing der pioniers, die voor een zeer groot deel socialistisch dachten en graag de gelegenheid aangrepen om een samenleving te stichten, die geen „uitbuiting” van den eenen mensch door den anderen kent.

Zoo ontstaat in de eerste plaats de kwoetsah, die tot taak heeft het proces van landbouwkundige vorming en selectie toe te passen en, zooals dr. Roepin het zoo treffend heeft gekarakteriseerd, „de geboorteplaats te zijn van den nieuwen Joodschen landarbeider in Palestina.” Men onderscheidt hier dan nog den kleinen van den grooten kwoetsah: de kleine kwoetsah heeft in den regel een kern van leden, die sedert hun jeugd door vriendschapsbanden of gemeenschappelijke geboorteplaats met elkander verbonden zijn, waardoor het persoonlijk element in den kwoetsah een groote rol speelt en het verbond hechter is; de groote kwoetsah bestaat uit willekeurige leden, die al naar gelang van de behoeften van het bedrijf daarin zijn opgenomen, doch het collectief ook weer gemakkelijker verlaten, wanneer het hun er niet aanstaat. De leden der groote kwoetsoth (meervoud van kwoetsah) beoefenen meestal niet slechts den landbouw, doch nemen ook, voor zoover dit economisch mogelijk is, handwerkers op, zooals timmerlieden, schoenmakers, smeden, wanneer dezen slechts bereid zijn, zich aan het stelsel der kwoetsoth te onderwerpen en met precies dezelfde levensgewoonten als de landbouwer genoegen te nemen.

In totaal zijn er thans in Palestina 27 kwoetsoth, over het geheele gebied, waar de Joden hebben gekoloniseerd, verdeeld. Daganja dat in 1909 is gesticht en in 1920 is gesplitst in Daganja A en Daganja B, is „de moeder der

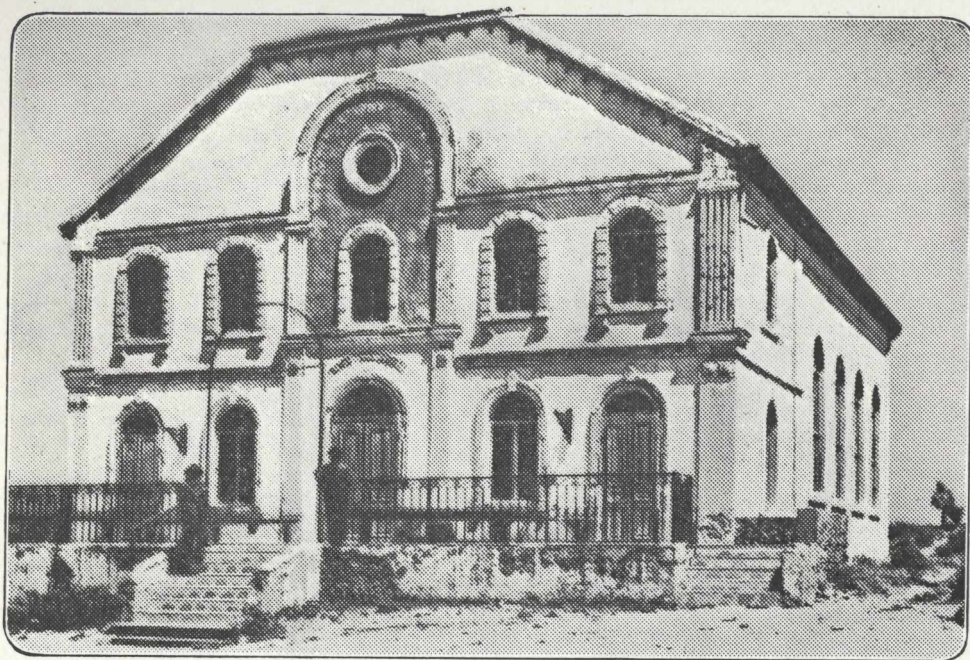
kwoetsoth", zooals de Zionisten deze nederzetting met trots noemen. Deze kwoetsah met haar 30 families ligt wonderlijk mooi, juist op de plaats waar de anders niet zoo breede Jordaan royaal het meer van Tiberias verlaat.

Voor een bezoek ligt deze kwoetsah tusschen het heerlijke water van den Jordaan en lanen van donkere cypressen, die puntige schaduwen werpen, prachtig, maar aan de getaande gezichten en uitgewerkte lijven der nog lang niet oude vrouwen, die hier samen met de mannen dag-in dag-uit in feitelijk tropische hitte met den bodem worstelen, merkt men wel, dat het leven der pioniers niet licht is geweest. Er wordt van 's morgens vroeg tot aan den avond hard gewerkt om aan den bodem datgene te onttrekken wat men voor levensonderhoud noodig heeft. De Russische vrouw, die mij rondgeleidt, een vrouw met een mooi, verstandig, maar vermoeid en zorgelijk gezicht, dat in de verte staart, vertelt mij dat men zooveel mogelijk leeft van de opbrengst van den bodem. Vleesch eet men weinig, dat zou men moeten koopen, en dat is te duur. Alles wordt in de kolonie zelf vervaardigd; slechts datgene, wat men zelf niet vervaardigen kan, wordt elders in loonarbeid gegeven. Velen hebben in den loop van den tijd de kolonie uit principieele overwegingen weder verlaten, doch de families, die haar thans bewonen, zijn ten slotte vast met den bodem verbonden, zoodat deze kolonie in Palestina een sterke, haast organische cel is geworden. De kinderen, die er gezond en stevig uitzien en van wier gezichten men afleest, dat voor hun lichamelijk en geestelijk welzijn goed wordt gezorgd, zijn reeds kinderen van den bodem, die in het landbouwproces zijn opgenomen, doordat het onderwijs, dat zij ontvangen, met den landbouw nauw verbonden is: zij werken 1½ uur per dag in vollen ernst aan hun eigen tuinen.

Een andere groote kwoetsah is Ein Charod, in het hartje van den Emek, van veel jonger datum. Het karakter der bevolking is van geheel anderen aard. In de ruime gemeenschappelijke eetzaal, die naar schatting 30 meter lang en 20 meter breed is, vond ik op het etensuur een honderdtal krachtige, bruingebrande jongemannen en -vrouwen, waartusschen een reeds vergrijsde en vermoeide veertiger een scherp contrast vormt: de breedgebouwde jonge vrouwen gedeeltelijk in werkpak, blouse met korte mouwen en korte gebolde werkbreek, gedeeltelijk in kleurige jurken, waarin zij gewend zijn aan de ruwhouten tafels te verschijnen, de stevige mannen allen in werkpak. Het eten was ook hier niet substantieel, — brood, een vruchtensoep en grutten, — maar naar het schijnt in

JONGE LANDBOUWERS OP DE KWOETSAH EIN CHAROD.

SYNAGOGUE TE REHOVOTH.

dit weinig-eischende heete klimaat toch voldoende om de werkkraft op peil te houden van deze menschen, die eveneens voor dag en voor dauw naar den akker of den moestuin, of de stallen en hoenderhokken trekken en daarvandaan eerst tegen het vallen van den avond terugkeeren, tezamen met de timmerlieden en smeden, die uit hun werkplaatsen komen. Deze jonge menschen komen ook meerendeels uit Oost-Europa, uit Rusland, Polen, Roemenië, Bulgarije, en hebben als *chaloetziem*, als pioniers, hun voorbereiding gehad in een of ander landbouwbedrijf in Europa en daarna eenige jaren in een *kiboets*, in een pionierskamp in Palestina zelf. Eenforsch gebouwd jong meisje uit Oostenrijk blijkt een poos lang op een boerderij in Groningen te hebben gearbeid, voordat zij zich in Palestina vestigde: zij sprak nog een aardig mondje Hollandsch. Holland schijnt voor de opleiding van Joodsche landbouwers gezocht te zijn.

In de Sjaronvlakte heb ik een kiboets bezocht in de buurt van Magdiel, waar een kolonie Roemeensche arbeiders nog in tenten huist en waartusschen zich ook enkele Nederlandsche jongens bevinden, die hun landbouwkundige vooropleiding op Hollandsche boerderijen hebben gehad. Deze jongelieden voeden zich op den grondslag van volkomen gelijkheid gedeeltelijk van wat zij op hun eigen grond telen, gedeeltelijk van wat zij in loonarbeid op naburige citrusplantages verdienen. Zij moeten in dezen voortijd hun proeve van moreele betrouwbaarheid en fysieke bekwaamheid afleggen.

Het leven van de jonge landbouwers op Ein Charod is in materieelen zin niet rijk, doch de sfeer ademt er vrijheid en blijheid en zuiverheid. Uit de discussies blijkt dit. Er wordt in de vrije avonduren scherp gediscuteerd en gedebatteerd over de voor- en nadeelen van bedrijfsvormen, over de mogelijkheden van het eigen bedrijf, over de toekomst van het land, waarbij de ideologische achtergrond, waartegen deze jonge menschen staan, vaak scherp belicht wordt. Ook over politiek en filosofische stelsels. Want onder deze landarbeiders zijn er velen, die universitair gevormd zijn en dialectisch denken. Dat hier ook het erotische element een woord meesprekt bij jonge, gezonde, van levenskracht schuimende jongemannen en -vrouwen, die dag aan dag met elkaar in nauwste

aanraking samenwerken, spreekt van zelf. Deze erotiek breekt na een heftige discussie soms laat in den avond los in een spontane h o r r a, een wilden rondedans, die zich ontwikkelt onder gezang, dat in zijn eentonigheid aan den gamelan doet denken en een opzweepende kracht heeft. De primitieve en extremistische natuur van Oost-Europa, — of de nieuwe felheid van den brandenden bodem onder laaiend zonlicht? De sexueele verhoudingen zijn in deze vrije, natuurlijk-gespannen samenleving allicht minder traditioneel dan in de conventionele familieverhoudingen van Europa, maar zij zijn toch niet ongebonden: de man neemt de jonge vrouw gemakkelijk tot zich, en de vrouw kent minder remmen, maar van het oogenblik dat een paar zich vormt, bepaalt het onontkoombare toezicht der geheele samenleving de gebondenheid, en vooral wanneer deze verhoudingen consequenties hebben, wordt de verhouding onder moreelen druk meestal gewettigd.

De kwoetsah met zijn zuiver collectivistische levensverhoudingen is niet de eenige vorm, waarin zich het leven der landbouwers onder Zionistische leiding heeft voltrokken. Naast de kwoetsah heeft zich ontwikkeld de mosjaw owdiem, de arbeidersnederzetting op individueelen grondslag met wederkeurig dienstbetoon. Hier bearbeit de landbouwer, die den bodem in erfpacht krijgt (gelijk ook bij de kwoetsah het geval is), dezen geheel alleen, dat wil zeggen, tezamen met zijn familie, met uitdrukkelijke uitsluiting van betaalden loonarbeid, en beschikt over de opbrengst van zijn grond ook geheel alleen. Hij staat echter met de andere families in hetzelfde gebied in nauwe coöperatieve verhouding, doordat zij hun gemeenschappelijke inkooporganisatie bezitten, evenals hun gemeenschappelijke verkooporganisatie, ook doordat zij bij seizoenarbeid elkaar diensten bewijzen. Er zijn in Palestina 23 van deze mosjawiem. De kolonie Nahalal in den Emek is de mosjaw, die op het grootste succes kan bogen. Zij is 13 jaar geleden gesticht met 80 families en telt thans 75 landbouwen en 35 andere families. De kolonie is prachtig aangelegd. Zij is oorspronkelijk begonnen als graanverbouwende kolonie, doch heeft zich sedert gespecialiseerd op zuivelproductie en veefokkerij. Ook hier heeft de landbouwer een stug bestaan, dat hem niet meer gunt dan zijn voedsel en zijn kleeding. Op de paar nederzettingen van dezen aard, die wij bezochten, leest men het van de verweerde koppen der landbouwers af, dat zij geworsteld hebben, maar sterker ziet men het aan de gezichten en figuren der vrouwen, die met geestdrift naar Palestina gekomen, oud zijn geworden voor haar tijd, uitgebrand in de uitleving van haar ideaal.

* * *

Hoezeer kwoetsah en mosjaw owdiem ook als vormen van landbouworganisatie tegemoet zijn gekomen aan de behoeften zoowel van de persoonlijke verlangens van de kolonisten als van het ideaal van het Zionisme, zoo staan zij toch nog tot op den dag van vandaag in het centrum van economische bespiegeling en critische vergelijking.

De financieele politiek der Zionisten.

MEN behoeft slechts de tegenwoordige Joodsche landbouwers aan het werk te zien, hun onverdroten volharding te aanschouwen, om diep te worden doordrongen van het besef, dat de richting, waarin de Zionistische Organisatie gezocht heeft naar een oplossing om Zionistisch ideaal en economische practijk doelmatig met elkaar te verbinden, de juiste was. Hoe vruchtbaar haar politiek heeft gewerkt, kan men opmaken uit het feit, dat zij de (Palestine) Jewish Colonization Association, die financieel en economisch nog steeds een buitengewoon belangrijke rol in Palestina vervult, in haar richting zeer sterk heeft medegetrokken, al is de grondslag waarop de Pica werkt, ook een andere. Ook de kolonisatiepolitiek der Zionistische Organisatie heeft menigen storm het hoofd moeten bieden, en heeft nog steeds met practische moeilijkheden te kampen, die zeker niet licht worden geteld. Maar vast staat wel, dat de „partij der practici”, die het niet noodig oordeelde te wachten op het Charter, dat Herzl strikt noodig achtte voordat de Zionisten zich aan het werk der kolonisatie mochten wijden, de geschiedenis op haar hand heeft. Dit was ontegenzeggelijk een gelukkig toeval, want zij heeft zeker niet vooruit kunnen zien, dat zes jaar nadat de Zionistische Organisatie den grooten sprong deed, de wereld zou worden getroffen door een calamiteit, die zou leiden tot de verovering door de Britten van Palestina op de Turken. Het practische kolonisatiewerk der Zionistische Organisatie heeft aan de Zionistische gedachte in Europa vleugelen gegeven; — maar het heeft ook een vasten grondslag gelegd, waarop de Zionisten, niet zonder moeilijkheden, doch wel met grooter snelheid en zekerheid, in Palestina zelf konden voortbouwen, dan wanneer zij eerst hadden moeten beginnen op het tijdstip, toen, op instigatie van Groot-Brittannië, de Volkenbond in 1920 het Charter verleende, dat het lichtend verschiep opende van een Joodsch Nationaal Tehuis in Palestina. Na verkrijging van dit Charter heeft de kolonisatie zich inderdaad eerst met breeden vleugelslag ontwikkeld onder de hoede van de opgedane ervaring. Het aantal Zionistische landbouwnederzettingen is sedert van 40 tot ongeveer 120 gestegen, het land in het bezit der Zionisten is sedert 1921 meer dan vijftien keer vergroot

* * *

Heeft de Zionistische Organisatie in het algemeen de juiste organisatievormen gevonden, die aan het Zionistische ideaal van loskoop van den bodem door en voor het Joodsche volk beantwoorden en zijn integrale toepassing tot de grootst-denkbare hoogte waarborgen, de moeilijkheden van bedrijfsvoering en rentabiliteit, waarmede ook de eerste kolonisten te kampen hadden, zijn tot zekere hoogte nog lang gebleven en vormen nog altijd een voorwerp van nauwgezette aandacht. De ideëele en romantische opvatting der kolonisten, waarmede de Zionistische Organisatie tot aan de verkrijging van het Charter zeker op meer dan normale wijze rekening moest houden om terrein te veroveren, heeft in zeer vele gevallen financieel nadeelig, soms schier catastrofaal gewerkt. De financieringscapaciteit der Organisatie en de wenschen der kolonisten dekten elkaar niet altijd. Het kolonisatiewerk berustte op vrijwillige bijdragen van de Zionisten, en de onregelmatigheid in deze bijdragen drukte scherp haar stempel

op het werk der kolonisatie. De financiële middelen schreven meestal een beperking van het aantal kolonisten in de kwoetsah, de communistische nederzettingen, voor doch de kolonisten, bij wie het ideaal sterker sprak dan het economisch inzicht gedoogde, negeerden deze economische overweging. Daardoor ontstond niet zelden een wanverhouding tusschen de financiële capaciteit en de feitelijke behoeften der nederzetting, zoodat de economische onafhankelijkheid der nederzettingen naar een onzekere toekomst werd verwezen. De financiële moeilijkheden waarin de nederzettingen, mede door andere factoren, geraakten, hadden tot resultaat dat het werkprogram in de verdrukking geraakte, dat belangrijke takken van landbouw werden verwaarloosd, waarvan inkomsten werden verwacht, met welke bij het opstellen van de begrotingen rekening werd gehouden.

Van Zionistischen kant zelf rees tegen dezen gevaarlijken ontwikkelingsgang critiek. Deze critiek richtte zich ten slotte tegen het principe der kwoetsah, die, naar men ook thans nog wel meent, door haar vorm niet in staat is, aan de rationeele eischen der economie te voldoen. In de eerste plaats wordt tegen haar aangevoerd, dat een uiterst scherpe arbeidsverdeeling, zooals in het bijzonder in de groote kwoetsah regel is, niet op haar plaats is. De practijk zou hebben uitgewezen, dat de kleine landman, die in de mosjawiem, de eigen boerenbedrijven op coöperatieven grondslag, met zijn eigen familieleden den bodem bewerkt, doordat hij alle takken van bedrijf op zijn gronden beheerscht en door het persoonlijk contact met planten en dieren, het bedrijf der kwoetsah verre de baas is. Verder wordt tegen de kwoetsah aangevoerd, dat haar structuur van volstrekte gelijkheid voor haar leden de strekking heeft, het persoonlijk initiatief te dooden en den arbeidslust te doen verslappen, zoodat haar verdere ontwikkeling op den duur in het gedrang komt.

* * *

In hoeverre de tijd voorbij is, dat de kwoetsah ter schraging en versterking van de Zionistische gedachte en geestdrift nog strikt noodig is, of zelfs eenvoudig als rem tegen het voortwoekeren van zuiver kapitalistische opvattingen, die de toegepaste Zionistische ideologie als een onverdragelijke verzwakking van het concurrentievermogen zouden ondervinden, — en daarvan zijn in Palestina zekere symptomen, — is niet gemakkelijk uit te maken. De principieele aanhangers van de kwoetsah verdedigen hun vorm van landbouworganisatie nog steeds met kracht op politiek-sociologische overwegingen, zoowel op grond van haar politieke beteekenis, als op grond van het ideële verlangen, het hoogste percentage sociale rechtvaardigheid deelachtig te worden. In ieder geval staat vast, dat de beide hoofdvormen van landbouwkolonisatie, de kwoetsah, de communistische, en de mosjaw owdiem, de coöperatieve, nog steeds naast elkaar bestaan en zich ook verder ontwikkelen. Er is, aldus werd ons van verscheidene kanten verzekerd, een regelmatige trek van de kwoetsah naar de mosjaw van mannen en vrouwen, die, wanneer zij hun eerste idealisme in de romantische communistische kwoetsah hebben uitgevierd en bezadigder worden, wanneer zij een gezin willen stichten of hebben gesticht, vooral wanneer er kinderen zijn, de behoefte krijgen aan het persoonlijk bezit van een stuk grond, dat hun ontwaakt eigendomsgevoel bevredigt. De mosjaw owdiem zou ten slotte ook beter overeenkomen met de karaktereigenschappen der Joden, die geheel volwassen geworden zich eerst in hun element gevoelen op een eigen landbouwbedrijf — al is de grond, waarop zij zich vestigen, meestal slechts in erfpacht, zij het ook erfelijke erfpacht, gegeven, — dan bij gemeenschapsbezit. De kwoetsah zou in staat zijn zich te handhaven, en zich uit te breiden, doordat de Zionistische gedachte in Europa voortdurend krachtiger tot de Joodsche jeugd spreekt, sedert de laatste jaren vooral in West-Europa, waar de jeugd van theoretische bewonderaars van, hoe langer hoe meer praktische deelnemers aan, het Zionisme wordt. Uit dit oogpunt bezien kan men de kwoetsah nog steeds beschouwen als de groote leerschool, waar de jonge Zionisten in een min of meer ideële omgeving hun landbouw-

kundige ervaring voltooien. De principieele critiek op de kwoetsah als bedrijfsvorm kan tegenwoordig intusschen niet meer zoo scherp zijn als nog betrekkelijk kort geleden het geval was, omdat er kwoetsoth zijn, die, evenals de mosjawiem, zich niet alleen hebben uitgebreid, doch zich ook innerlijk geconsolideerd. Men kan bij een inspectie van de landbouwondernemingen op de kwoetsoth tot zijn groote verrassing leiders aantreffen, die van bedrijfseconomie uitstekend op de hoogte zijn en die in de practijk ook strak aan de touwtjes trekken. Maar statistisch is toch uitgemaakt, dat de mosjawiem zich de laatste jaren naar het aantal sneller uitbreiden dan de kwoetsoth.

* * *

Het vraagstuk van de rentabiliteit der landbouwnederzettingen is, geheel afgescheiden van den bedrijfsvorm, een pijnlijk hoofdstuk in de Zionistische kolonisatie. Het stelsel van financiering uit fondsmiddelen, waarop de kolonisatie vrijwel geheel berust en die den kolonisten aanvankelijk zonder onderteekening van vaste betalingsverplichtingen ter beschikking werden gesteld, heeft de zegepraal van het zuiver economisch beginsel lang sterk in den weg gestaan. In 46 nederzettingen is van een geïnvesteerd kapitaal van bijna 1.235.000 pond sterling voor slechts ruim 800.000 pond in contracten vastgelegd, zoodat bijna 435.000 pond moest worden afgeschreven, of 35 pct. van de totale som. Ook zag de Zionistische Organisatie zich genoopt tot aanzienlijke afschrijvingen over te gaan wegens den achteruitgang in de prijzen van meubilair, inventaris en gebouwen, voor ondernemingen vóór '27 gesticht van 35 tot 50 pct., voor ondernemingen sedert 1927 gesticht tot 25 pct. Wat dit beteekent, kan een voorbeeld demonstreeren, ontleend aan het rapport, enkele jaren geleden door de executieve van de Zionistische Organisatie bij het zevende congres te Bazel ingediend. Daaruit blijkt, dat in een van de beste nederzettingen, Kfar Jecheskiel in den Emek, bij het vaststellen van de definitieve schuld ongeveer 33 pct. van het belegde kapitaal moest worden afgeschreven, van 1060 pond sterling op 690 pond per kolonist.

Hieruit kan blijken, dat de rentabiliteit een gevoelig chapter is. De financiële politiek der Zionistische Organisatie heeft inderdaad vele malen de scherpe spitsroeden der critiek moeten loopen. De Zionistische Organisatie heeft herhaaldelijk het verwijt moeten hooren dat zij te roekeloos met de gelden is omgesprongen en daardoor veel kapitaal noodeloos heeft verloren doen gaan. Die critiek is wellicht wel juist, maar zij is niet altijd rechtvaardig geweest, omdat tientallen factoren een rol gespeeld hebben, die niet vooruit konden worden gezien. Dit eene is duidelijk, dat de geheele kolonisatie van het allereerste begin uiteraard een kostbaar experiment is geweest: zoowel de dure aankoop en vruchtbaarmaking van door en door verwaarloosden bodem door idealistische maar onervaren menschen, als de oplossing van het raadsel, welke producten in verhouding tot bodem- en klimatologische voorwaarden wenschelijk en tot hun marktwaarde begeerlijk waren. Het voorbereidende grondwerk heeft kapitalen verslonden, die de begrotingen zwaar hebben belast en die eenvoudig à f o n d s p e r d u gestort waren. Prijsschommelingen, waaraan producten als wijn, amandelen en tabak van jaar tot jaar onderhevig waren, waren voor bedrijven, dik in schuld stekend, fataal. Een sprinkhanenplaag, zooals de landbouw heeft beleefd, zet dezen bij zijn labiele positie een paar jaar achteruit. Droogte zooals Palestina thans b.v. reeds twee jaren achtereen ondergaat, waardoor de graanoogst voor een groot deel wordt getroffen, eveneens.

Sedert de laatste paar jaren is er een duidelijk streven te bespeuren naar uiteindelijke consolidatie van de bestaande bedrijven alvorens het kolonisatiewerk verder wordt uitgebreid. Dit is thans ook streng geboden, omdat de gelden, waarover de Zionistische fondsen totnutoe beschikten, vrijwel zijn uitgeput. In werkelijkheid zijn er nog een reeks nederzettingen, welker boeken een

aanzienlijk deficit aanwijzen, dat de bedrijven zwaar belast en zelfs verder crediet vordert, indien het niet gelukt, de uitgaven te verminderen of de inkomsten te vergrooten. Volgens dr. Alfred Bonn , een der bekwaamste economen in Palestina, die aan de Hebreeuwsche Universiteit verbonden is, zullen zich nog langen tijd bedrijfseconomische moeilijkheden bij de kolonisatie voordoen. De toekomst dezer kolonisatie hangt volgens hem uitsluitend af van de groote vraag, of aan deze kolonisatie de middelen ter beschikking zullen worden gesteld om zich, aan de hand van de tot nog toe opgedane ervaringen, verder uit te breiden. Dus een zaak van geld.

Vaststaat dat de Zionistische kolonisatie dank zij moderne hulpmiddelen een productiecapaciteit heeft bereikt, die den primitieven Arabischen landbouw verre overtreft. Dit op zichzelf is zeer belangrijk, zoowel voor de Zionisten als voor de toekomst van Palestina.

De Arabische fellah.

DE Arabier bewoont de bergen en heuvelen van Palestina. Tegen de hellingen leeft hij met zijn vrouw en zijn talrijk kroost in blokhuizen van grijze steen, die met de bergen en heuvels een grijze eenheid vormen. Het eenige relief, dat deze grijze blokhuizen bezitten, is een koepelvormig dak, dat niet bovenop het huis is gebouwd, doch dat zacht rondend uit den dakrand van den kubus oprijst. Deze blokhuizen bezitten nauwelijks eenige opening en sluiten het felle licht, dat het grijs zijn verblindende scherpte geeft, vrijwel uit.

In den voorhof rusten de kameel en de ezel, waartusschen het kroost van den Arabier krioelt. De kameel en de ezel zijn de lastdragers van den Arabier. Als men het goed beschouwd, is ook de vrouw van den Arabier zijn lastdrager. Op den landweg kan men den Arabier, die behoefte gevoelt zich te verplaatsen, zien gaan op zijn ezel gezeten, langs weerszijden waarvan de lange beenen van den berijder onverschillig bungelen. Zijn vrouw gaat te voet achter den ezel aan met haar zuigeling in bonte lappen gewikkeld in den arm, of met groote vaardigheid vracht dragend op het hoofd. Zijn vrouw beploegt taai het heete land. Zij put uit de oude bron het water, dat zij gelijk in oud-testamentarischen tijd in ruw-aarden kruiken huiswaarts torst, of anders in Shellblikken. Shellblikken ziet men overal in Palestina. Verdringen zij de pittoreske waterkruiken?

Reusachtige dichtopeengepakte hagen van vinger-cactussen met venijnige stekels omzoomen de landwegen en de blokhuizen. Het nut van deze stekels voor den cactus is problematisch. Rustende kameelen, die in oogsttijd volledig schuilgaan in de graanschoven, die ten vervoer dicht opeengepakt op den hoogen rug van den telganger worden gestapeld, vergasten zich met stoicijsche negatie van de stekels aan het sappige koele cactusvleesch. Distels zijn voor kameelen met hun verzoelde tongen kinderkost. Maar zij kouwen de cactussen langzaam en degelijk. Dat maakt de consumptie van den cactus voor den buitenstaander aannemelijk. De cactus gedijt onder de felle zon in vrijheid weelderig. Dorstig is de kameel niet. De kameel is goedkoop in den kost.

* *
*

De kameel heeft het voortreffelijk. De Arabische landbouwer heeft het arm en hard. Met zijn vrouw, zijn os en zijn ezel moet hij aan den wederspannigen, dorren bodem de landbouwproducten ontworstelen, die tenauwernood kunnen voorzien in zijn opzichzelf reeds schrale behoeften. Wat de bodem hem aan graan oplevert, zijn onaanzienlijke, magere aren. Hij past in het algemeen gesproken nog precies dezelfde primitieve landbouwmethoden toe als de volken, die in het Oude Testament optreden. Met een primitieven ploeg, den ouden Joodschen ploeg, woelt hij den bodem niet om, doch rijt dezen met de scherpe en lange speerachtige punten van den ploeg open. Deze ploeg heeft groote verdiensten en is afdoende voor zijn taak, het bezwaar zit in het langzame tempo. Geoogst wordt met den sikkkel.

Het dorschen van den oogst is karakteristiek en verplaatst den Westerschen toeschouwer midden in de verstardeheid van land en volk. Het graan wordt door de kameel op den goren, den gemeenschappelijken dorschvloer van het dorp

gebracht. Daar worden de door de schroeiende zon broos geroosterde korenhalmen met de antieke dorschlede verpulverd, zoodat de korrels vrijkomen. Man of vrouw besturen van deze dorschlede rechtop staande het span ossen, of den os en den ezel, die dagenlang de slede in een-en-denzelfden stompzinigen korten cirkelgang knisterend door het graan jagen. Bij de Joden was het samenwerken van os en ezel als twee dieren des velds van ongelijke krachten, verboden. „Gij zult niet ploegen met eenen os en met eenen ezel tegelijk”, staat in Deuteronomium. De Arabier laat ook den langbeenigen kameel en den kortbeenigen ezel naast elkaar gaan. De kameel schrijdt, de ezel draaft. Na het dorschen werpen vrouwen in haar ruime bonte gewaden koren en kaf saâm in eeuwigdurend hoozen de lucht in, waar het kaf verstuipt in den zoelen wind, net zoolang totdat het koren in een grooten hoop nagenoeg zuiver ligt. Bij het scherpe licht van de zon een prachtige demonstratie van natuurlijk arbeidsrhythme, bekorend door zijn weldadigen rustieken eenvoud. Het door de Arabieren toegepaste landbouwproces is economisch echter niet meer verantwoord zoowel wegens het opdringen van kolonisten met Westersche energie en moderne gereedschappen, als wegens de wereldgraan-crisis, die ook den Arabischen fellah economisch zwaar getroffen heeft.

* * *

De Arabische grondverhoudingen zijn even primitief als de werkmethoden. De moesja, de dorpsgemeenschap, is in het algemeen de verhouding, waarin de landbouwende dorpsbevolking leeft. Ieder deelhebber bezit zijn eigen aandeel in den dorpsgrond, doch heeft geen bezitsrecht op eenig deel van den bodem: het dorp in zijn geheel behoort aan de eigenaars in hun geheel. Het individueele aandeel wordt gewoonlijk uitgedrukt in bepaalde maten: een aandeelhouder kan een fedan bezitten, een gebied zoo groot, dat een koppel vee het in één dag tijds kan ploegen, of een karat, $1/12$ van het geheel, of een sehem, eveneens een fractie van het geheel.

Al deze maten vertegenwoordigen een onverdeeld gedeelte van het geheel. Als regel heeft om de twee jaren, door het lot, een herverdeeling plaats van de individueele aandelen in den bodem. Dit stelsel van herverdeeling houdt de ontwikkeling van den bodem tegen, daar geen fellah overgaat tot bemesting of verbetering van zijn deel, dat over twee jaar in de handen van een anderen fellah valt. Het stelsel van de moesja is bron van voortdurende klachten onder de fellahin. Er is een sterk uitgesproken streven om den grond definitief te verdeelen. De cijfers wijzen uit, dat terwijl in 1923 in de dorpen van Palestina nog 56 pct. der fellahin het moesjastelsel omhelsden en 44 pct. van den bodem definitief verdeeld was, in 1930 nog maar 46 pct. van den dorpsgrond moesjagrond was en 54 pct. mafroe, of verdeelde bodem.

Zoolang traditioneele verhoudingen het economische leven van den fellah beheerschten, en zijn vlakke zelfgenoegzaamheid de vraag van een mogelijke verheffing van zijn levensstandaard nog niet aan de orde stelde, was deze eigendomsverhouding met haar primitieve communistische instelling een onveranderlijke vastheid. Met het binnendringen van nieuwe sociale en economische begrippen in de wereld der fellahin, zijn ook hun behoeften gegroeid, en gevoelen zij de oude grondeigendomsverhoudingen als een knellende belemmering voor de bevrediging van hun persoonlijke behoeften.

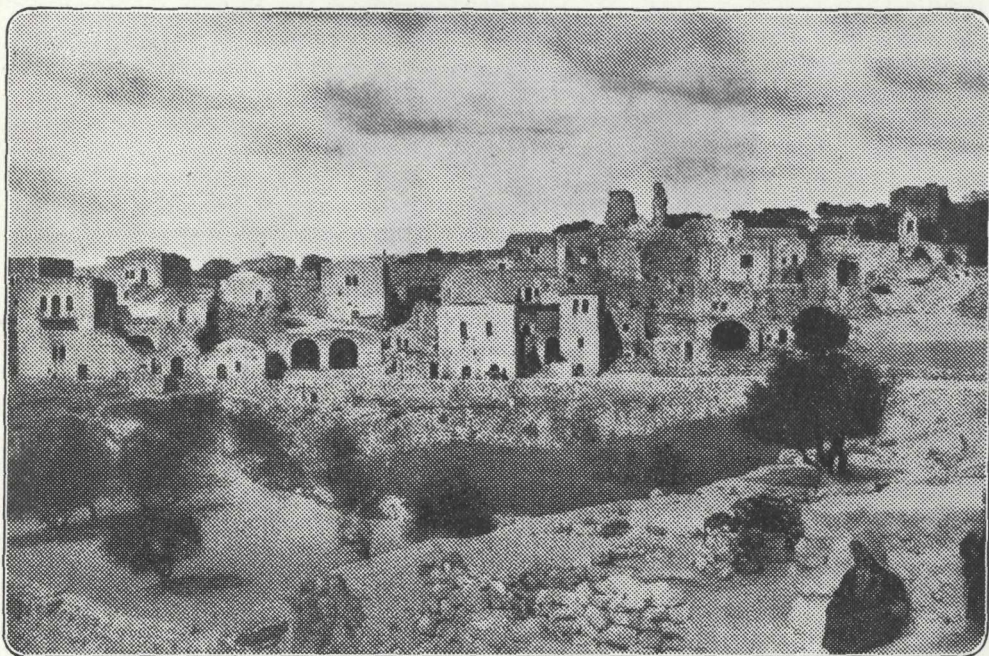
In 1930 behoorde 63.9 pct. van den bodem aan dorpsleden, 19.6 pct. aan grootgrondbezitters, 10.1 pct. werd bewerkt door pachters, 6.4 pct. bestond uit bebouwbaren, doch niet bebouwden grond. De landelijke bevolking, die voor het allergrootste deel uit fellahfamilies bestaat, vormt bijna tweederde deel van de totale bevolking des lands. De Arabische dorpsbevolking werd in November 1931 vastgesteld op 540.000 zielen, het aantal familiën in de Arabische dorpen wordt op grond van deze cijfers geschat op 85 à 90.000.

Het leven van den fellah in de dorpsgemeente, gelijk dat van den eigen boer

en den pachter, gaat in zweet en laat hem aan den rand van de nooddrift. Hij verbouwt koren en gerst in den winter, doerra en sesam in den zomer. Het dagelijksch voedsel van den fellah is uiterst sober, voegt zich in beginsel naar de klimaats- en bodemvoorwaarden, doch dat neemt niet weg dat hij van zijn inkomsten slechts minimaal kan leven. Zijn stapelvoedsel is pittah, een baksel van ongezuurd brood, dat hij iederen dag bakt. Een paar pittahs met uien of radijsjes of olijven vormen zijn ontbijt en middagmaal. 's Avonds nuttigt hij een gekookt maal, dat hij tabiach noemt en dat bestaat uit kruidachtig gewas (hoebza), vermengd met uien en peper, of, in het seizoen, tomatensalade met peper. Wat de fellah eet, komt bijna geheel van zijn eigen grond. De fellah nuttigt weinig vleesch. Een kameel of een os, die bezwijkt, wordt geconsumeerd door de leden van het dorp.

Omtrent de economische positie van den fellah liepen de meeningen lang uiteen. Nog niet zoo veel jaren geleden berekende de bekende econoom dr. I. Elazari—Volcani op grond van schattingen, dat den fellah op 100 doenam grond 50 pd. sterling per jaar overbleven ter bestrijding van zijn levensonderhoud. Deze som werd toereikend geacht om daarvan, bij de geringe aanspraken van den fellah en zijn familie, in hun onderhoud te voorzien. Voor den pachter moest van het bruto-inkomen nog 30 pct. als pachtrente worden afgetrokken, dat wil in het onderhavige geval zeggen: 14 pond sterling. Tegenover het minimale bedrag aan kapitaal, dat de fellah in zijn bedrijf belegd heeft, dat zou varieren tusschen de 60 en 80 pond sterling, zou de rentabiliteit van het Arabische boerenbedrijf zeer hoog zijn geweest.

De Britsche regering, die in het voorjaar van 1930 een uitgebreid onderzoek deed instellen, komt tot resultaten, die aan de bovengenoemde in geen enkel opzicht beantwoorden. Een fellah bleek van zijn stuk grond van ongeveer 100 doenam niet meer dan ruim 11 pond sterling netto, een pachter $3\frac{1}{2}$ pond ter bestrijding van zijn levensonderhoud over te houden. Aan het licht kwam, dat de fellahin per familie gemiddeld 27 pond sterling schuld hadden, waarvan zij per jaar 8 pond sterling interest moesten betalen. De achteruitgang in de graan-

ARABISCH DORP.

prijzen op de wereldmarkt hadden intusschen diep ingegrepen in de huishouding van den Arabischen landbouwer. In het officieele rapport kan men lezen: „De positie van den Arabischen landbouwer is altijd eene geweest van uiterste armoede, doch op het oogenblik (1930) zijn er enkele omstandigheden, die deze positie wanhopiger maken dan in het verleden het geval is geweest.” De Engelsche regeering zag zich ten gevolge van den economischen achteruitgang van den fellah verplicht den o s j e r, het tiend, dat lang door traditie en godsdienst geheiligd was, te wijzigen en uit te drukken in een vaste som gelds, berekend naar de gemiddelde jaarlijksche oogstopbrengst over een periode van vier jaren. Sedert is een geregelde teruggang in de wereldgraanprijzen ingetreden, zoodat het nieuwe stelsel nog ongunstiger werkte dan het oude en de regeering zich eenerzijds gedwongen zag te streven naar een redelijker stelsel van landbouwbelastingen voor de landbouwers, anderzijds naar verlichting of vrijstelling van belastingen om de boeren te behoeden voor een catastrofe.

Uit de officieele cijfers blijkt, dat de boeren in 1930 in totaal 105.000 pond sterling achterstallig waren aan tiendrechten en 132.000 pond aan huis- en grondbelastingen. De regeering heeft zich ook dit jaar, ten gevolge van droogte, verplicht gezien, zoowel voor Arabieren als voor Joden, bepaalde vrijstellingen van belastingen te verleenen.

* *
*

Dat de economische vooruitzichten voor den fellah niet rooskleurig zijn, volgt uit het voorgaande wel duidelijk. De Britsche mandaatregeering heeft ingezien, dat zij, incidenteele maatregelen als kwijtschelding van tienden en andere belastingen buiten beschouwing latend, den Arabischen landbouwer niet aan zijn lot kan overlaten, doch hem moet tegemoetkomen, vooral nu in hemzelf de drang leeft, zich te ontworstelen aan het juk van zijn primitieve verhoudingen. Een algemeene verbetering verwacht men van een opvoeding van het jonge geslacht, „die zal voorkomen, dat het in een toestand geraakt, waarin zich het tegenwoordig geslacht bevindt”. Doch dit is een oplossing voor een vrij verre toekomst. Uit het reeds genoemde onderzoek van 1930 zijn inderdaad een reeks practische voorstellen voortgekomen, die neerkomen op het inrichten van demonstratievelden en proefstations, het vormen van coöperatieve instellingen in de dorpen, die landbouwleeningen verschaffen, algemeene herziening van het belastingstelsel ten gerieve van den boer, regeeringsleeningen, het sluiten van handelsverdragen met het buitenland ten behoeve van Palestijnsche producten, beschermingsmaatregelen, en versnelling van de verdeeling der moesjagronden.

De meergenoemde dr. I. Elazari—Volcani zoekt de verbetering van den toestand van den fellah in een stijging van de inkomsten zonder wezenlijke stijging van de uitgaven, waartoe hij vooral verbeteringen aanbeveelt van biologischen en niet van technischen aard. Stijging van de vruchtbaarheid van den bodem is volgens hem in de allereerste plaats noodig, rationeeler en intensiever bearbeiding van den bodem, en invoering van nieuwe culturen, zooals olijven, vijgen en druiven, waarmede geen groote kapitaalsbeleggingen verbonden zijn.

Hoe het zij, de regeering heeft reeds sedert geruimen tijd besloten, voor de toekomstige agrarische en bodempolitiek van Palestina een „development scheme”, een breed-opgezet ontwikkelingsplan, te ontwerpen, dat na nieuw onderzoek van de bijzondere vraagstukken ter plaatse, zal worden uitgevoerd. Dit plan staat nog aan zijn eerste begin, doch het is nauwelijks aan twijfel onderhevig, of de Arabische landbouw staat midden in een structuurverandering, die op het geheele Arabische leven van grooten invloed zal zijn.

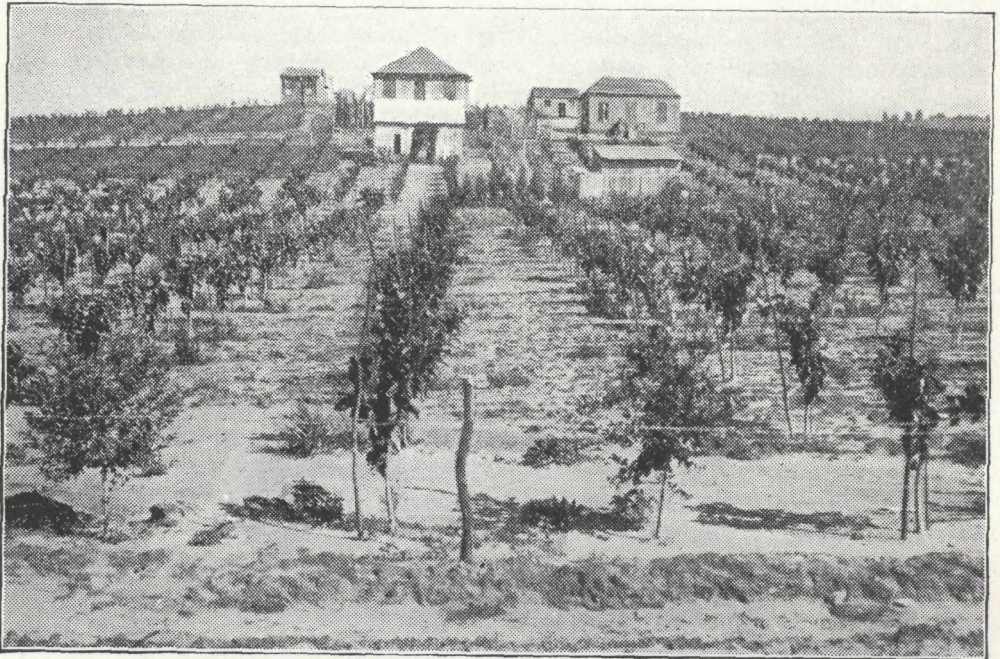
De Jaffasinaasappel verovert de wereld.

REEDS den eersten dag van mijn verblijf te Tel Aviv werd het mij duidelijk, dat ik midden in het land der sinaasappelen stond. Op het heetste van den dag, toen mij de tong bijna tegen het verhemelte begon te kleven, voerde mij een goede genius naar een kioskje en bestelde voor mij een glas miets. Deze miets is niet anders dan het onvermengde gele sap van den Jaffa-sinaasappel, die onder een pers tot den laatsten druppel wordt uitgeknepen. Tien mils, of een cent of vier, voor een heel glas koel vruchtensap.

Den volgenden dag kruiste ik onder de hoede van een voortreffelijken Joodschen chauffeur, die wat zijn afkomst en beschaving betreft even goed het eerste het beste intellectuele beroep had kunnen uitoefenen, door de Sjaronvlakte, — om te zien, waar mijn miets vandaan kwam en hoe de boomen erbij stonden. Men had mij als eerste station het reeds vroeger genoemde Petach Tikwah, een der kolonies uit den tijd van baron De Rothschild, aangewezen. Petach Tikwah staat om zijn welvarendheid bekend, en men kan er inderdaad aan het welgedane uiterlijk der dikbuikige heereboeren zien, dat daar geld zit. Van Tel Aviv ligt het niet meer dan een goede 15 kilometer weg. Een prachtige asfaltweg loopt langs de oude Duitsche Tempelierskolonie Sarona en Sjechoenath Borochof, naar de schans van Napoleon. Sarona is bewoond door Duitsche protestanten, die uit religieuze aanvechtingen reeds vóór de Joden aan den bodem een goed georganiseerde en bloeiende landbouwkolonie onttrokken, waar de kolonisten teruggetrokken leven. Sjechoenath Borochof is een arbeidersnederzetting, waar een groep meisjes den landarbeid leert, — een der vele in Palestina, die den landbouwnederzettingen voorzien van energieke en bekwame arbeidsters en goede huishoudsters. De schans van Napoleon is een gelijkmatige heuvel, waar Napoleon met zijn troepen zou hebben gelegerd bij de belegering van Jaffa, toen hij den stouten droom wilde verwezenlijken, Indië aan zijn macht te onderwerpen.

Van Tel Aviv naar Petach Tikwah is slechts één eindelooze tuin, aan beide zijden van den weg, niet anders dan keurig afgebakende *pardessiem* met op regelmatigen afstand geplante sinaasappelboomen met mooi donker loof, op bepaalde afstanden gesneden door wegen en doorspekt met pompstations en villa's, die voor het oog een lust zijn. Of men nu de Sjaronvlakte naar het Zuiden tot voorbij Gedera, of naar het Noorden tot Benjamina en Sichron-Jakob doorkruist, overal hetzelfde beeld: eindelooze sinaasappel-aanplantingen, slechts met deze variatie, dat op een groot deel der *pardessiem* de boomen nog jong zijn, een, twee, drie jaren, en nog niet het dichte en zware loof hebben als de oude boomen. De sinaasappelgordel strekt zich langs de zee uit over een afstand van ongeveer 45 kilometer — wanneer men de acht kilometer breede gaping ten Noorden van Nathania, in het midden tusschen Tel Aviv en Haifa, niet mederekent: een strook grond, waar wel reeds kavelingen aangekocht zijn, maar waarop nog niet wordt geplant, — en van de zee tot aan den spoorweg door de vlakte over een diepte van 15 kilometer. Dit geheele gebied is bezig één groote heerlijke sinaasappeltuin te worden, waaraan de rijpende groote appelen levendige kleur en aromatischen geur verleen.

De Sjaronvlakte is door de voorwaarden van bodem en klimaat voor de z.g. citruscultuur bij uitstek geschikt. De Emek is voor de citruscultuur niet toegan-

TWEE JAAR OUDE SINAASAPPELPLANTAGE.

kelijk wegens de schaarschte aan regen en de geringe kans op irrigatie, en ook wegens den zwaren bodem. In den lichten zandigen bodem van de Sjaronvlakte gedijt de sinaasappel, en overal in de vlakte wordt bij diepboring goed water aangetroffen, waarmede de sinaasappelboomen worden gevoed. Er bestaat verschil van meening omtrent de oppervlakte, die in de Sjaronvlakte in verband met irrigatiemogelijkheden voor de citruscultuur geschikt kan worden gemaakt. De Engelsche expert dr. Strahorn meent, dat niet meer dan 300.000 doenam (1 doenam is $\frac{1}{11}$ H.A.) kan worden geïrrigeerd, de deskundigen van het Jewish Agency meenen, dat 500.000 doenam voor de citruscultuur kan worden geïrrigeerd.

Intusschen zijn tot nog toe 130.000 doenam beplant, waarvan 75.000 doenam door de Joden, 55.000 door de Arabieren, die de sinaasappelcultuur oorspronkelijk in Palestina hebben ingevoerd, waaraan de Joden met hun wetenschappelijke methoden vooral sedert 1928/29 zoo'n groote uitbreiding hebben gegeven. De Joden hebben de Arabieren, die hunnerzijds ruim hebben deelgenomen aan de uitbreiding van de aanplantingen, thans overvleugeld. De goede prijzen, die de appel op de wereldmarkt opbrengt, en de toenemende vraag hebben de productie de laatste jaren sterk gestimuleerd. Thans is voor meer dan zeven millioen pond sterling in de sinaasappelcultuur geïnvesteerd. Tot 1931 heeft de oogst van sinaasappelen in Palestina tusschen de 1.500.000 en 2.000.000 kisten bedragen. Een jaar geleden steeg hij plotseling tot 3.000.000 kisten. Het jongste seizoen bereikte de oogst een aantal van 4.250.000 kisten. De verwachting voor het volgend jaar is 6.000.000 kisten. De tien millioen is in het verschiet. Men stelt den maximalen oogst op 20 millioen kisten. Men gaat daarbij uit van de gedachte dat de Jaffa-sinaasappel een monopolistisch artikel is, dat de concurrentie van geen enkelen anderen sinaasappel behoeft te duchten en dat, bij doeltreffende propaganda en bij voldoende verzorging van het product, het afzetgebied in alle landen aanzienlijk kan worden uitgebreid. De sinaasappelplanters in Palestina meenen, dat een verbruik van 51 sinaasappels per hoofd per jaar in de Vereenigde Staten, van 38 in Engeland en van 27 in Nederland ruimte laat voor een geweldige uitbreiding.

Er hangt in Palestina een nerveuze sfeer om de sinaasappeltuinen. Uit het buitenland stroomt in het land het zoekende kapitaal binnen, dat happig afkomt op de fabelachtige verhalen van de hooge winsten, die er in de sinaas-appels steken, buitenlandsche kapitalisten komen poolshoogte nemen. Zionisten, die al sedert lang in Palestina wonen en kans hebben gezien wat opzij te leggen, of op niet te bezwarende voorwaarden geld op te nemen, hebben of droomen van een pardes, dat hun een zoet winstje oplevert. Maatschappijen, zooals de Hanotaijah Ltd., die in Sjaronvlakte rondom Nathania een strook gronds van 3000 doenam in concessie heeft, bereiden pardessiem met irrigatiestelsels en al vijf jaar lang voor tot de boomen vrucht beginnen te dragen, en leveren ze dan tegen een som van 100 pond sterling per doenam aan koopers af. Zionisten, die niet van plan zijn zelf naar Palestina te emigreeren, koopen stukken grond voor familieleden. Genoemde maatschappij heeft, dat zij merkwaardigheidshalve vermeld, ook een dochtervennootschap, de Nathania Sea-shore Development Co. Ltd., die de mooie duinen van Nathania met succes voor woondoeleinden exploiteert.

Er komt een sterk kapitalistisch element in de ontwikkeling van Palestina naar voren. De kolonisten in de kwoetsoth en in de mosjawiem met hun socialistische en coöperatieve opvattingen en hun verlangen persoonlijk gebonden te zijn aan den aartsvaderlijken bodem, ontvangen den grond grotendeels uit de handen van de Zionistische organisaties in erfpacht. Zij, die als sinaasappelplanters naar Palestina komen, kóópen den grond meestal, van de Palestina Jewish Colonization Association, of van particulieren, uit eigen middelen. Ziet men hier niet in zekeren zin een terugkeer van de oude plantage-politiek, die vroeger werd prijsgegeven ten gunste van de kwoetsoth en de mosjawiem? De nieuwe plantagebezitters worden hier misschien weder eens voor de keuze gesteld van: tewerkstelling van Arabische, of Joodsche arbeiders? In Petach Tikwah is nog steeds een groot aantal plantages, die met Arabische arbeidskrachten bewerkt worden. Er zijn stroomingen, die daar sterk voor zijn, b.v. de boerenpartij van Smilanski, een ouden, warsen boer, die een geheel eigen plaats inneemt in de planterswereld en zijn opvattingen in een eigen orgaan geregeld scherp vertolkt. Hij is een heftig tegenstander van de opvatting der Zionisten, dat het land met officieele gelden kan worden opgebouwd en is absoluut voor het particulier initiatief en den vrijen arbeid, d.w.z. Arabischen arbeid. Hij vindt hier steun bij de de z.g. Bnei Benjamin, de Zonen van Benjamin, zoons van de eerste immigranten, die, door de Histadroeth, de machtige Zionistische Arbeidersfederatie, geboycot, geheel uit eigen middelen grond moesten koopen ter voorziening in hun bestaan. Hij vindt in het algemeen den steun der kleine eigenboeren, die financieel niet krachtig genoeg zijn om zich te voegen naar het parool van werken met dure Joodsche arbeiders.

De vraag is, in hoeverre de nieuwe zuiver-kapitalistische golf, die thans over Palestina is gekomen, Smilanski wind in de zeilen zal voeren. Zionisten, die pardessiem bezitten en deze niet zelf kunnen bewerken, omzeilen de moeilijkheid vaak door het tewerkstellen van Jemenietische arbeiders, Joden uit Jemen, die naar Palestina geëmigreerd zijn, doch staan op het levenspeil der Arabieren. De Zionisten gaan de tendenz van tewerkstelling van Arabieren tegen, doordat zij sterk idealistische jonge chaloetziem in de Sjaronvlakte nestelen, die moreeden druk oefenen. Zoo hebben zich de laatste jaren in het gebied van Petach Tikwah honderden jonge Zionisten gevestigd, die naast hun werk in de mosjawien, loonarbeid opeischen bij de particuliere planters — in de plaats van Arabieren, die plachten seizoenarbeid te verrichten.

De toekomst van de sinaasappelcultuur is natuurlijk een hypothese. De opleving is een onloochenbaar feit en rechtvaardigt goede verwachtingen voor de toekomst. Er zijn echter onder de deskundigen in Palestina, die niet zonder bedenking de „boom” aanzien. De winstpercentages zijn ongetwijfeld vaak hoog, zij varieren bij de tegenwoordige prijzen in vele gevallen van 10 tot

SORTEEREN VAN DE SINAASAPPELEN.

15 procent. De toekomstige ontwikkeling van de sinaasappelcultuur hangt van het opnemingsvermogen der wereldmarkt af. In hoeverre hier de rekening zal uitkomen, zal afhangen van de ontwikkeling der heerschende economische crisis. Wat Duitsland bv. betreft, óók een factor in de berekeningen, Palestina voert thans 25 pct. zijner sinaasappelen naar Duitsland uit, maar Duitsland importeert uit Palestina thans tweemaal zooveel als Palestina uit Duitsland invoert. Dit is een der redenen, waarom Palestina niet openlijk tot de boycot van Duitse waren kan besluiten, ofschoon geen enkele Jood in Palestina thans Duitse waren koopt. Een Tsjech verklaarde geestig: Wij kunnen de boycot niet afkondigen, doch wij hebben niet het recht haar op te heffen. Duitsland is inderdaad een factor.

Zoo zijn er méér factoren. De quaestie is: of de prijzen der Jaffa-appelen zich zullen handhaven, hetgeen in groote mate afhangt van de methode, waarop de appelen ter markt worden gebracht, van de vraag, of de verpakking zorgvuldig geschiedt. Daaraan hapert nog veel. Of men de schimmelziekten, die voorkomen, en waardoor een aanzienlijk percentage der appels moet worden uitgeschoten, afdoende zal kunnen bestrijden. Het mooie proefstation te Rehovoth doet in dit opzicht uitstekend werk, doch kampt met geldgebrek. Of men met de Arabieren tot samenwerking zal kunnen geraken. Dit zijn enkele belangrijke vragen, waarover alleen de toekomst kan beslissen.

De sinaasappels — en op beperkte schaal ook de grape fruit, die de sinaasappels pleegt te volgen — verdringen thans de amandelen, die langen tijd een exportartikel vormden, dat winstgevend werd gecultiveerd. Moge deze verandering Palestina blijvend ten goede komen.

Twee vijandige kampen.

HET jaar 1920 bracht het groote keerpunt in de Zionistische politiek. Dank zij de Balfour-verklaring van 1917, die den grondslag vormde van het vurig begeerde Charter, dat de Volkenbond eerst in 1922 ratificeerde in den vorm van een mandaat aan Groot-Brittannië, konden de Zionisten, in een sfeer van zekerheid, overgaan tot grondaankoop op groote schaal. In de constitutie der Zionistische Organisatie voltrok zich een reorganisatie, gericht op de principieele voltrekking van de Zionistische politiek. Tot aan den wereldoorlog trad het Joodsch Nationaal Fonds — het Kéren Kajémeth Lejisrael, — op, dat in 1901 gesticht tot het verzamelen van fondsen ten behoeve van lateren grondaankoop, reeds in 1908 onder den druk der „practici” was overgegaan tot practischen kolonisatie-arbeid in zijn geheelen omvang. In 1920 besloot het eerste Zionistencongres na den wereldoorlog tot de stichting van een t w e e d e organisatie, het Keren Hajessód. Het Keren Kajemeth, dat tot aan den oorlog slechts 18.7 pct. zijner middelen in den aankoop van grond had belegd, kreeg tot opdracht zich voortaan te bepalen tot zijn oorspronkelijke taak; a a n k o o p van den bodem, en daarnevens v e r b e t e r i n g van den bodem, terwijl aan het Keren Hajessod de taak werd toebedoeld, de immigratie, de kolonisatie op den aangekochten bodem, en onderwijs en gezondheidsverzorging te financieren.

Het Keren Hajessod kreeg ook tot opdracht, binnen den tijd van vijf jaren de reusachtige som van £ 25 millioen als noodzakelijk minimum uit vrijwillige bijdragen in te zamelen, doch het moest ervaren, dat het 't ook bij den meest-intensieven arbeid, niet verder brengen kon dan op zijn hoogst gemiddeld £ 500.000 per jaar.

De financiële methoden van Keren Kajemeth en Keren Hajessod onderscheiden zich principieel. Eerstgenoemde organisatie bouwt haar financiën op uit een aantal kleine giften en trekt van alle mogelijke feestelijke gelegenheden en plechtigheden partij om haar financiën te versterken, o.a. door het Gouden Boek, dat een eerelijst bevat van de namen dergenen, die tot den opbouw van Eretz Jisraël behoorlijk bijgedragen hebben. Het Keren Kajemeth heeft op deze wijze meer dan £ 3½ millioen bijeengebracht. Het Keren Hajessod kent het stelsel van vaste vrijwillige belastingen, een jaarlijksche storting, die de Zionisten hebben te doen en die in een bepaalde verhouding staat tot hun inkomen. De gedachte van het bijbelsche tiend — de m a a s s e r — ligt aan het Keren Hajessod ten grondslag, doch slechts in zeer weinige landen heeft deze gedachte diep wortel geslagen. Ook niet-Zionisten, die met de Zionistische gedachte sympathiseeren, dragen tot de fondsen van het Keren Hajessod bij. Keren Hajessod heeft tot nog toe ongeveer £ 5 millioen bijeengebracht.

* * *

Sedert 1921 nam de Zionistische kolonisatie een geweldige vlucht. In 1908 telden de Joodsche nederzettingen nog slechts 25 met niet meer dan 800 zielen, in 1922 72 met 17.250 zielen, in 1930 reeds 107 met 46.500.

In totaal zijn thans in handen van de Joden in Palestina ruim één millioen

doenam grond van de 14.000.000 doenam, die Palestina beslaat. Dit is verhoudingsgewijze niet veel, tenminste wat de oppervlakte betreft. Daarvan bezitten het Joodsch Nationaal Fonds ruim 330.000, de Palestine Jewish Colonization Association 400.000, andere Joodsche organisaties en particulieren 300.000 doenam.

Met de materiele vlucht, die de Joodsche nederzettingen hebben ontwikkeld, zijn echter ook de moeilijkheden en wrijvingen tusschen de bevolkingsgroepen, met name tusschen de Zionisten en de Arabieren, snel en scherp gerezen. Deze moeilijkheden en wrijvingen vloeien rechtstreeks voort uit de doelstellingen der Zionisten, gelijk in de Constitutie van het Jewish Agency voor Palestina (Zionistische Organisatie) omschreven:

„Grond wordt verkregen als Joodsch bezit, en onder beding van artikel 10 van deze overeenkomst moet het recht op de gronden verkregen, worden aanvaard in naam van het Joodsch Nationale Fonds, opdat dit recht zal worden gehouden als het onvervreembare bezit van het Joodsche volk.

„Het Agency zal landbouwkolonisatie bevorderen, gebaseerd op Joodsche arbeidskracht, en in alle werken of ondernemingen, uitgevoerd of bevorderd door het Agency, zal het als een zaak van principe worden beschouwd dat Joodsche arbeidskracht zal worden gebruikt.”

* * *

Bepalingen in de contracten, door het Keren Kajemeth en het Keren Hajessod met de kolonisten gesloten, correspondeeren op deze beide grondbeginselen. In de contracten van het Keren Kajemeth komen in artikel 23 bv. de volgende bepalingen voor:

„De pachter neemt op zich, alle werkzaamheden verband houdende met de bebouwing van de pachthoeve, slechts met Joodsche arbeidskrachten te verrichten. Verzuim om aan dezen plicht te voldoen door de tewerkstelling van niet-Joodsche arbeidskrachten, zal den pachter onderhevig maken aan de betaling van een schadeloosstelling van tien Palestijnsche ponden voor elk verzuim. Het feit van de tewerkstelling van niet-Joodsche arbeidskrachten zal genoegzaam bewijs vormen voor wat betreft de schade en het bedrag daarvan, en het recht van het Fonds om zich de genoemde schadeloosstelling te doen uitbetalen, zoodat het niet noodig zal zijn den pachter een notarieele of andere aanzegging te zenden. Wanneer de pachter de bepalingen van dit artikel drie keeren heeft geschonden, kan het Fonds overgaan tot toepassing van het recht van restitutie van de pachthoeve, zonder betaling van eenige schadeloosstelling.”

In de bepalingen van het Keren Hajessod betreffende de terugbetaling van voorschotten aan kolonisten in de koloniën in de Sjaronvlakte komt in artikel 7 het volgende voor:

„De kolonist neemt hierbij op zich, dat hij zoolang genoemde voorschotten loopen op de boerenhoeve zal verblijven en al de landbouwwerkzaamheden zelf zal verrichten, of met de hulp van zijn familie en dat, indien en wanneer hij gedwongen mocht zijn hulp te huren, hij slechts Joodsche werklieden zal huren.”

Een soortgelijke bepaling komt voor in de overeenkomsten voor de kolonies in den Emek, nl.:

„De kolonist neemt op zich, de bedoelde pachthoeve persoonlijk, of met de hulp van zijn familie te bewerken, en geen arbeidskrachten van buiten te huren, anders dan Joodsche werklieden.”

* * *

Wil de Zionistische gedachte een levende realiteit worden, dan hebben de Zionisten geen andere keuze dan het land voor zich op te eischen en het te bevolken, niet als enkele duizenden vreemde kolonisten, die vele tienduizenden inheemsche huurlingen in hun dienst hebben, doch met honderd-

duizenden landbouwers, die, zoowel heer als knecht, van hetzelfde ras, dezelfde nationaliteit, dezelfde mentaliteit zijn en van dezelfde verlangens en begeerten vervuld. In doelstelling en contracten komt deze gedachte ondubbelzinnig gaaf omljnd tot haar recht en bij de practische uitvoering van de gedachte kennen de Zionisten tenauwernood compromis of concessie.

In het gemeene kader der Zionistische Organisatie leven verscheidene stroomingen, die weliswaar van meening verschillen over de taktiek, die dient te worden toegepast om het Zionistische ideaal te behartigen en naar zijn overwinning te voeren, doch het einddoel staat vast. Men onderscheidt in hoofdzaak twee stroomingen. De eerste, de Histadroeth, de zeer invloedrijke socialistische Arbeidersfederatie, die de verschillende vakbonden nauwsluitend omvat, hinkt feitelijk op twee gedachten. Eenerzijds streeft zij naar het integrale Zionisme en is derhalve voorstander van de „lossing van den bodem,” met uitsluiting van de Arabieren en als meesters en als arbeidskrachten van de Joodsche ondernemingen, anderzijds streeft zij naar hartelijke samenwerking met een zich ontwikkelende Arabische arbeiders-beweging tegen den gemeenschap-pelijken vijand: het kapitaal. Hier botsen nationaal ideaal en klassenstrijd-beginsel tegen elkaar.

De tweede strooming, die meer indruk maakt door jeugdige voortvarendheid dan door groot aantal of indrukwekkende beradenheid, zijn de revisionisten, wien de politiek van geleidelijke „lossing van den bodem” te tam is, niet snel genoeg tot het doel voert en die graag, naar fascistisch recept, met geweld de Arabieren zouden willen terugdringen en onderwerpen. Onder den invloed van de jodenvervolgingen in Duitschland hebben deze revisionisten den laatsten tijd aan aanhang, in ieder geval aan rumoerigheid gewonnen. Tusschen Histadroeth en revisionisten eenerzijds, tusschen revisionisten en Arabieren anderzijds, heerscht bij voortduring een sterke spanning.

Tusschen Zionisten en Arabieren in het algemeen is een bepaalde animositeit voelbaar. De Joodsche kolonisten zijn overal op hun hoede. Men bemerkt het aan den bouw der kolonies, die volgens weloverwogen strategische plannen ontworpen zijn en waar men er goed op bedacht is, bij onraad of overval langs goede, rechte, convergeerende wegen snel in het hart der nederzettingen terug te trekken en behoorlijk verschanst tegenstand te bieden. Men bemerkt het aan de Joodsche wachters, die recht op te paard, het geweer dwars over het zadel, preventief de grenzen der nederzettingen afpatrouilleeren. Dat zijn de leden van den Sjomer, de organisatie der Joodsche wachters, die het parool Sjmira jwrieth: Verovering van de Joodsche Wacht, hebben vervuld. Men bemerkt het aan de stemming onder de jonge pioniers, die nog steeds onder den indruk van den overval van 1929, welke door het geheele land zijn sporen in rouw heeft nagelaten, met verbluffende zelfbewuste strijdvaardigheid bezielde zijn. Ook aan de jonge Joden in de steden. Men bemerkt het op de landwegen tusschen de bergen aan een levendigen patrouilledienst van bereden Britsche politie en militaire beweging, die het epateerende heeft van het militaire machtsvertoon. Men bemerkt het uit de verhalen van planters, die klagen over de verwoesting van hun jonge aanplantingen door Arabieren, die de stammen doorzagen. Men bemerkt het in de kranten, die schier dagelijks aan deze klachten steun verleen. Men bemerkt het aan den onwil van Arabische chauffeurs om naar Joodsche nederzettingen te rijden. Aan de afkeerigheid der Joden van Arabische chauffeurs. Men bemerkt het aan tientallen andere schijnbare kleinigheden of toevalligheden, die zich niet alle voor publicatie leenen.

Uit al deze noembare en onnoembare verschijnselen kan men opmaken, dat men verkeert in een samenleving, waar twee werelden scherp, en misschien onverzoenbaar en onverzoenlijk, tegenover elkaar staan. Uit den vorm, waarin de beide partijen de conflicten, die uit de invasie der Zionisten in Palestina en uit hun ideologische instelling voortvloeien, uitvechten, moge dit nader blijken.

Zionisten, Arabieren en het bodemvraagstuk.

HET bodemvraagstuk staat tusschen de Joden en de Arabieren als een hooge muur, die beide groepen scherp scheidt. Verscheidene vooraanstaande vertegenwoordigers van beide groepen hebben mij welwillend hun standpunten uiteengezet, waarbij ik mij niet aan den indruk kon onttrekken, dat zij elkaar in de toekomst niet gemakkelijk zullen vinden.

De Arabieren zijn verontrust over de snelle uitbreiding, die het bodembezit der Joden sedert Engeland het mandaat in Palestina uitoefent, heeft aangenomen, evenals over den snellen aanwas der Joodsche bevolking. Zij hebben twee ernstige grieven: één van principieelen aard, één van practisch economischen aard. Zij zeggen: doordat de Zionisten het land ten behoeve van het onvervreemdbaar, eeuwigdurend bezit voor het Joodsche volk aankopen, is het uitgesloten dat de Arabieren ooit weder het land zouden kunnen terugkopen. Dit opent een politiek verschietsel, waarmede de Arabieren, die Palestina als hun land beschouwen, geen vrede kunnen hebben, vooral niet omdat de Zionisten met hun wassend aantal ook een scherper wordend chauvinisme aan den dag leggen. De Arabieren zien hierin een begin van imperialisme, dat, tenzij er tijdig paal en perk aan wordt gesteld, niet slechts voor de Arabieren van Palestina, doch voor de geheele Arabische wereld verstrekkende gevolgen zal hebben.

Wat hun tweede bezwaar betreft zeggen zij: door het imperatieve voorschrift in de contracten tusschen het Joodsch Nationale Fonds en de kolonisten, dat dezen den grond uitsluitend met Joodsche arbeidskrachten mogen bewerken, ontgaan aan de Arabische bevolking de economische voordeelen, waarop zij als bewoners van Palestina minstens evenveel recht hebben als de Joden.

* * *

De onlusten van het jaar 1929 hebben het probleem van de bodemverhoudingen in zijn vollen omvang aan de orde gesteld, geopenbaard dat er een ernstige crisis in de verhouding tusschen Joden en Arabieren is ingetreden, welke tot op den dag van vandaag onverzwakt voortduurt. Elk punt, dat men in deze crisis aanraakt, is netelig, omdat feitelijk het politiek motief de geheele situatie beheerscht, wat de Joden betreft om in Palestina op de snelste wijze de meerderheid te worden en zich aldus te bevrijden van het eeuwigdurend gevoel van minderwaardigheid van gedulde minderheid overal in de wereld, wat de Arabieren betreft om dit te voorkomen.

Toch wordt de strijd in hoofdzaak practisch op economische feiten en overwegingen uitgevochten, en scherp uitgevochten. Op het politieke argument, dat de Joden den bodem in eeuwigdurend bezit opeischen, en dat zij imperialistische oogmerken hebben, antwoorden zij: het gedeelte van den grond, dat de Joden in Palestina alles bijeen bezet houden, beslaat nauwelijks vijf percent van de geheele bodemoppervlakte des lands. De rest behoort den Arabieren. Daarop antwoorden de Arabieren: dat is juist, doch de Joden hebben alle dalen, juist de vruchtbaarste stukken grond, bezet en bevolkt. Van de 26 millioen vierkante doens grond van Palestina is slechts

een klein deel voor bebouwing geschikt, de rest is bergland of woestijn zonder water, want practisch zonder regen, die in Palestina slechts vijf maanden van het jaar, en dan nog schaars en onregelmatig, valt. Van dit kleine gedeelte ligt een zeer aanzienlijk deel in de vlakten, waar vrij rijkelijk water kan worden aangeboord. Het geheele bebouwbare gebied is nog niet eens voldoende voor de tegenwoordige Arabische bevolking, die de laatste jaren snel gewassen is, zoodat haar behoefte aan grond aanzienlijk is toegenomen. De Joden bezitten het grootste deel van de vruchtbare vlakten, afgescheiden van opties, die zij thans van Arabische grootgrondbezitters in handen hebben. Terwijl in de vlakten elke familie van 5 personen met 25 doenam grond kan volstaan is in het weinig vruchtbare berggebied voor elke familie minstens 120—150 doenam noodig. Bijzonder hinderlijk voor de Arabieren daarbij is, dat de Joden zonder te letten op de belangen der Arabieren, zooveel mogelijk grond koopen voor de toekomst: zoo hebben zij in Galilea 16000 doenam grond in reserve liggen, in het gebied van Toelkaram 15.000. Met het gevolg, dat een groot aantal Arabische landbouwers, meerendeels pachters, uit hun brood zijn gestooten. Duizenden pachters zagen zich genoopt het land te verlaten, of arbeiders te worden, een deel ervan loopt werkloos rond. Tallooze fellahin, zelfstandige boeren, zagen zich gedwongen, onder den heerschenden economischen nood, te zwichten voor het blinkende Joodsche geld en hun land aan de Joden te verkoopen.

* * *

Wat antwoorden daarop de Joden?

Zij zeggen: er is grond genoeg, zoowel voor de Joden als voor de Arabieren.

Er zijn betreffende de oppervlakte van den bodem, voor bebouwing geschikt, herhaaldelijk schattingen gemaakt, die onderling zeer uiteenloopen en aanleiding hebben gegeven tot veel geschrijf en gewrijf. De Arabieren hebben hoogstwaarschijnlijk de neiging, deze oppervlakte minimaal voor te stellen, in Zionistische kringen is men wellicht geneigd, een maximale variant op te geven. Hoe weinig vastheid echter in de schattingen op dit punt kon worden verkregen, kan blijken uit het feit, dat zelfs twee officieele persoonlijkheden als de commissaris voor landerijen en de directeur voor landmeting tot schattingen komen, die ook nog aanzienlijk uit elkaar liggen. Zoo schat laatstgenoemde het voor bebouwing in aanmerking komende bergland op 2.450.000 doenam, eerstgenoemde op niet minder dan 5.376.000, zoo schat laatstgenoemde het voor ontginning geschikte land in de vlakten op 4.094.000 doenam, eerstgenoemde op 5.216.000. De Engelsche mandaatregeering besloot de schatting van den directeur voor landmeting als uitgangspunt voor haar eigen politiek aan te nemen, omdat deze schatting dicht de schatting nadert van den bekwamen expert dr. A. T. Strahorn. Volgens deze schatting bezitten de Joden in Palestina een hoeveelheid grond in eigendom en optie, die, ofschoon nauwelijks vijf procent vormend van de totale bodemoppervlakte, toch meer dan zestien percent uitmaakt van de oppervlakte, die voor bebouwing in aanmerking komt. Deze oppervlakte is inderdaad aanzienlijk.

De Joden zien hierin volstrekt geen motief, dat hun grondpolitiek zou kunnen veroordeelen. Zij stellen zich in de eerste plaats op het algemeene standpunt, dat het enkele feit, dat zij met moderne middelen den bodem van Palestina hebben ontgonnen, het land aanzienlijk rijker heeft gemaakt, hetgeen uit de voortdurend stijgende inkomsten van de schatkist, die dit jaar zelfs op een ruim overschot kan wijzen, onloochenbaar blijkt. Zij zeggen verder: het is waar dat wij de vruchtbare dalen van het land hebben bezet, doch deze dalen lagen grootendeels braak, toen wij in Palestina kwamen, en die hebben wij met ons geld en onze arbeidskracht tot vruchtbaarheid gebracht. Indien wij niet gekomen waren, zouden deze gronden vermoedelijk grootendeels nog dezelfde naakte, dorre, zandige bodem, of dezelfde giftige moerassen zijn, waaruit wij

akkers, wijngaarden, moestuinen en boomgaarden hebben geschapen. Kijk naar de akkers van onze Arabische naburen in den Emek, die nog altijd tusschen moerassen liggen, waardoor onze menschen op hun akkers nog steeds met malaria bedreigd worden.

De Joden kunnen ook niet de bewering van de Arabieren aanvaarden, dat er inderdaad grondgebrek heerscht. Zij meenen, dat het tijdstip nog ver af ligt, dat de bodem in agrarischen zin zijn uiterste functie zou hebben vervuld. Dat wij grond van de Arabieren koopen, zeggen de Joden, maakt hen niet armer en zwakker, doch rijker en sterker. De effendi's, de grootgrondbezitters, die meerendeels in Syrië wonen, waar zij zich niets aantrekken van het lot van Palestina, noch van hun pachters, buiten dezen uit. De Joden hebben de pachters, die van hun land werden verdreven, schadeloos gesteld. Voor zooveel zelfstandige boeren genoopt werden een gedeelte van hun land te verkoopen, konden zij het land, dat hun restte, met het gebeurde geld vruchtbaarder maken door het intensiever te bewerken. De Joden zijn van meening, dat het berggebied veel grooter mogelijkheden biedt dan de Arabieren het voorstellen, of zich dat bewust zijn. De Arabieren drijven in de bergen extensieven landbouw, waardoor per familie aanzienlijk méér grond noodig is, dan bij het beoefenen van den intensieven landbouw.

De Joden wijzen er verder op, dat zij het practische bewijs hebben geleverd, dat op naakte, slechts met steenen bedekte rotsen prachtige boomgaarden geplant kunnen worden. Een bewonderenswaardig voorbeeld daarvan is het in de nabijheid van Jeruzalem gebouwde dorp Motza, waar, in weerwil van den geringen regenval, vruchtboomen en druiven weelderig gedijen en waar de planter, een zekere Broza, een ruim bestaan heeft van de opbrengst van zijn arbeid. Een ander voorbeeld van gelijke kracht is de boomgaard te Dilb en die te Beth Hakaram, eveneens dicht bij Jeruzalem, waar op terrein, eerst even woest en ledig als waarop Motza is gebouwd, thans mooie vruchtboomen tieren.

De Joden wijzen op het laagliggende onbewoonde gebied van Beersjeba, in het Zuiden van Palestina, waar 1.500.000 doenams voor bouwland geschikte grond liggen, maar dat zucht onder waterarmoede en waar de grond op waterbronnen wordt onderzocht.

* * *

Hierboven vindt men de algemeene lijnen, waarlangs de toelichting van het Arabische standpunt en de rechtvaardiging van het gedrag der Joden zich bewegen. Het vraagstuk bevat nog vele belangwekkende details, die het nog aanzienlijk vinniger maken en die bij een andere gelegenheid nog wel aan de orde komen. Om ons voor het oogenblik tot de kern van het vraagstuk te bepalen: het groote punt, waarom de controverse over den bodem draait, is, of er inderdaad al dan niet Arabische landbouwers, eigenboeren en pachters, in zoo groot getal van hun bodem verdreven zijn, dat de nerveuze ongerustheid der Arabieren daardoor gewettigd is. Over geen enkel punt zijn de beide belanghebbenden het eens, allermint over dit punt. De Joden zeggen: wij buiten de Arabieren niet uit, gelijk de Europeesche landen, die in het Oosten koloniseeren. Neen, zeggen de Arabieren, gij buit ons niet uit, maar gij verjaagt ons van den bodem en ontnemt ons aldus onze existentie zelf.

Ook hier weer cijfers, die elkaar volstrekt niet dekken. Ter illustratie de cijferstrijd in den Emek. Bij het onderzoek, door sir John Hope Simpson in 1930 ingesteld, heeft het Jewish Agency 688 gevallen onderzocht van pachters, die hun land moesten verlaten ten gevolge van koop van het land door de Joden. De Joden verklaarden, dat van deze 688 pachters 437 nog steeds het landbouwbedrijf uitoefenden, de anderen ander werk gevonden hadden, voorzover niet overleden. De Britsche mandaatregeering verklaart, dat van de 688 pachters nog slechts 379 landbouwers zijn, de anderen zonder land; dat bovendien het cijfer 688 volstrekt niet het totaal aantal van hun land

verdreven pachters dekt, doch verdubbeld moet worden. Wie hier van beide partijen gelijk heeft, blijve in het midden, doch de scherpte, waarmede hier partijen tegenover elkaar staan, werpt licht op de beteekenis van de zaak, die voor beide partijen op het spel staat.

De bloedige onlusten uit het najaar van 1929, die zooveel Joden het leven hebben gekost, vonden voor een aanzienlijk deel in het grondvraagstuk hun directe aanleiding. Sir John Hope Simpson heeft er het nauwste verband tusschen gelegd, toen hij zijn conclusie als volgt formuleerde: „De tegenwoordige positie, die alle tewerkstelling van Arabieren in de Zionistische kolonies uitsluit, is onwenschelijk, zoowel uit het oogpunt van rechtvaardigheid als van goed bestuur des lands. Zoolang deze bepalingen bestaan in de Constitutie van de Zionistische Organisatie, in de pachtvoorwaarden van het Keren Kajemeth en in de overeenkomst van het Keren Hajessod, kan het niet als wenschelijk worden beschouwd, dat groote stukken land aan het Joodsch Nationaal Fonds worden overgedragen. Het is niet mogelijk, met gelijkmoedigheid de uitbreiding aan te zien van een enclave in Palestina, waarvan alle Arabieren zijn uitgesloten. De Arabische bevolking ziet de overdracht met schrik en ontsteltenis. Deze kunnen, in het licht van de Zionistische politiek, niet als ongegrond worden afgewezen.”

Tot op den dag van vandaag kanten de Arabieren zich tegen verdere voortzetting van de Zionistische grondpolitiek ten scherpste. Zij zijn niet onverzoenlijk, doch, gelijk Aouney Bey, de Arabische advocaat, die nog niet zoo lang geleden de belangen der Arabieren bij den Volkenbond heeft bepleit, mij verklaarde, op de uitdrukkelijke voorwaarde, dat datgene wat de Joden thans aan grond bezitten, wordt geconsolideerd, hun grondbezit zich dus niet verder uitbreidt. Dan nóg bezitten zij thans de beste gronden van Palestina.

De grondpolitiek der Zionisten bevindt zich thans, als gevolg van het ontwakend nationaal bewustzijn der Arabieren, in een impasse.

Zionistische grond- en financieele politiek.

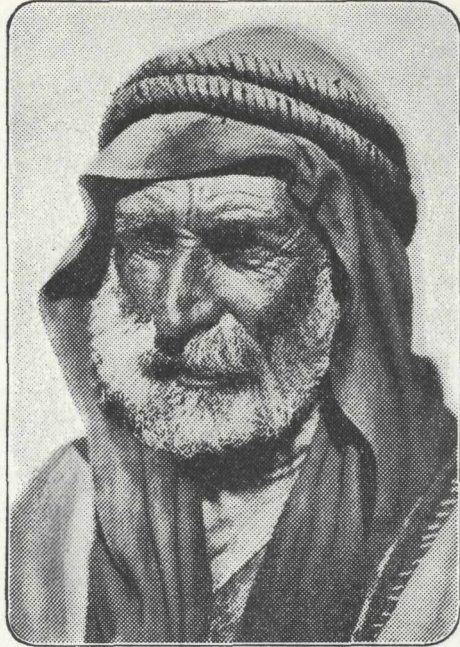
REEDS lang voordat het bodemvraagstuk de Engelsche mandaatregering in 1929 verraste, droeg zij het besef in zich om, dat zij iets moest doen om de groeiende ontstemming, die de Arabische wereld aan het gisten bracht, te bedwingen. In 1921 reeds toonde zij dit besef door maatregelen tot verzwaring van de bepalingen van de ordonnantie op de overdracht van landerijen, teneinde den pachter bij het overgaan van zijn land in de handen van derden den waarborg te geven, dat in zijn district of elders genoeg land voor zijn existentie beschikbaar zou blijven. Deze nieuwe bepaling bleef echter zonder practische beteekenis, daar de pachters, voordat de overdracht van den rechtstitel rechtsgeldig voltrokken werd, schadeloos gesteld en naar elders vertrokken waren, zoodat om het ingrijpen der regering feitelijk nooit werd verzocht. In 1927, eerst zes jaren later, kreeg een commissie van den Hoogen Commissaris de opdracht, het vraagstuk opnieuw te onderzoeken naar het volgend richtsnoer: of wetgevende maatregelen tot bescherming van de pachters tegen ont-eigening doeltreffend en voordeelig waren? Het resultaat was, dat de reeds gevolgde practijk in 1929 wetskracht kreeg, nl. dat de betaling van schadeloosstelling voor bepaalde categorieën pachters werd gesanctionneerd; doch de positie van den pachter werd in zooverre versterkt, dat bepaald werd dat de pachtheer aan pachters, die hun bedrijf vijf jaar en langer hadden uitgeoefend, als verdere schadeloosstelling een som dienden te betalen, overeenkomende met het gemiddelde jaarlijksche pachtgeld, voorafgaande aan de laatste jaren vóór de opzegging van de pacht.

De onlusten van 1929 hebben bewezen, hoe groot de fout is geweest, de bepaling van de ordonnantie van 1921, die de bedoeling had, den van zijn land verdreven pachter nieuwen grond aan te wijzen voor het onderhoud van hem en zijn familie, te schrappen. De verdrijving van de pachters van hun bodem was sedertdien ook zóó snel gegaan, dat zij, ook al was er wettelijk dan niets tegen aan te voeren, niet slechts reële economische beteekenis voor de Arabieren had, doch voor hen ook politieke contouren begon aan te nemen. In 1931 heeft de mandaatregering, op grond van het onderzoek van de commissie-Shaw en van de voorstellen van Sir John Hope Simpson, die het occupatie-recht voor den Arabischen pachter tegenover de economisch sterkere Joden wenschte te zien gewaarborgd, inderdaad verreikende voorschriften ter bescherming van den pachter uitgevaardigd, volgens welke de grondbezitter bij de rechtbank het bewijs moet overleggen, dat de Hooge Commissaris zich ervan overtuigd heeft, dat het bestaan van de pacht, ook nadat den pachter aangezegd is dat hij het land moet ontruimen, verder gewaarborgd is.

* * *

De regering is ook aan andere grieven van de Arabische landbouwende bevolking tegemoet gekomen. Onder de Ottomaansche landwetten van 1274, die vóór de komst van de Britten in Palestina in zwang waren, kende de Arabische bevolking het gebruik van braakliggend land, het *mewat*, grond, die zoo ver van den zoom van het dorp afligt, dat de luidste stem van een schreeuwend man

niet kan worden gehoord, of die rotsachtig of steenachtig is, of niet toegevoegd is aan inwoners van eenige stad of dorp. De Arabieren beweren dat er feitelijk geen mewat bestaat, daar alle dorpsgrond, met inbegrip van rotsachtige en steenachtige plaatsen, eigendom is van de dorpsbewoners, die destijds van de Ottomaansche regeering acten van eigendom ontvingen, z.g. taboe-certificaten, zonder dat nochtans alle land officieel werd geregistreerd. Sir Herbert Samuel heeft in 1921 in overeenstemming met „de behoeften van het land” een stelsel ingevoerd, dat met deze opvatting geen rekening hield, het niet-geregistreerde land tot regeeringsbezit heeft verklaard en iedereen, die zonder vergunning mewat mocht gebruiken, strafbaar gesteld. In 1921 begon de mandaatregeering met de registratie van dit land, die, naar men vermoedt, nog wel twintig jaar zal duren, zoodat bij benadering niet is vast te stellen, welke oppervlakte het „braakliggend land” beslaat. De Arabieren zeggen, dat, doordat de regeering het niet-geregistreerde land voor zich heeft opgeëischt, in zeer vele gevallen hun eigendoms- en gebruiksrechten geschonden zijn.

KARAKTERISTIEK TRANSJORDAANSCH TYPE.

Terwijl de Arabieren de annuleering van het desbetreffende artikel in de Ottomaansche landwetten nog altijd als een grievende onrechtvaardigheid voorstellen, en nog steeds opkomen voor hun rechten op het z.g. mewat, komen van den anderen kant de Joden met aanspraken daarop, en wel op grond van artikel 6 van het mandaat voor Palestina en Transjordanië, dat het bestuur van Palestina de verplichting oplegt, de „dichte vestiging van de Joden op het land” aan te moedigen, „met inbegrip van staatsdomeinen en braakliggende landen, die niet voor publieke doeleinden noodig zijn.” De regeering is tot nog toe aan het verlangen der Joden niet tegemoet gekomen. Zij zegt: wij hebben geen staatsdomein beschikbaar. Inderdaad is er weinig staatsdomein, dat voor cultiveering geschikt is. Het eenige groote gebied, dat zij onder haar berusting had en dat voor irrigatie in aanmerking kwam, heeft zij tien jaar geleden voor de Arabieren ter beschikking gesteld. Dat is het gebied van Beisan, dat over een uitgestrektheid van 400.000 doenam, niet ver van den Jordaan den Emek, de Vlake van Esdraelon, afsluit. De Joden maken daarvan der regeering tot op den dag van vandaag een scherp verwijt, wellicht het scherpste, dat zij thans tegen de regeering hebben. Zij maken daarvan in het bijzonder een grief aan het adres van Sir Herbert Samuel, den eersten Hoogen Commissaris, een man van hun eigen ras. Er zijn velen, die zeggen: hij moest tegenover de Arabieren bewijzen, dat hij niet partijdig was, en daarom heeft hij den Joden onrecht aangedaan.

Hetzelfde verwijten zij hem ten aanzien van de verdeeling van een groot legaat, nagelaten door een Oosterschen Jood, sir Ellis Kadoorie, die een groote som gelds aanwees ten behoeve van het bouwen van scholen „ten bate van het Palestijnsche volk” en welke Samuel in tweeën splitste: de helft voor de Joden, de helft voor de Arabieren. De Zionisten beweren dat „ten bate van het Palestijnsche volk”, hier beteekende het Joodsche volk, maar Samuel hield zich aan den tekst van het testament. De Arabieren hebben op deze wijze de

beschikking gekregen over een prachtige landbouwschool te Toelkaram, op de grens van Sjaronvlakte en Samaria.

Wat Beisan betreft, verdedigt de regeering haar besluit met er op te wijzen, dat dit land vóór 1918 Sultansland was, waarop de Arabieren gewassen verbouwd en dus rechten hadden. Haar besluit was in politieken zin niet slechts gerechtvaardigd, doch waarschijnlijk ook noodzakelijk, tot het handhaven van een zeker evenwicht tusschen Joden en Arabieren. Het merkwaardige hier is echter, dat het gebied van Beisan het voorwerp is geworden van een der frapantste grondspeculaties, die Palestina heeft beleefd, mogelijk gebleken doordat het meerendeel der Arabieren gronden werden toegewezen, verre liggende boven hun financieele capaciteit en de behoeften van hen en hun families. De Arabieren, die zelf dezen grond hebben gekregen tegen zeer lage prijzen, verkoopen thans het surplus aan de Joden tegen nog steeds oplopende fancyprijzen en slechts bij kleine kavelingen, terwijl de Zionistische politiek juist gericht is op den koop van groote aaneengesloten stukken land.

Zoo zijn zoowel de Arabieren als de Joden, ieder uit een anderen hoek, tegenstanders van de grondpolitiek der mandaatregeering.

* * *

De grondpolitiek der Joden bevindt zich op het oogenblik min of meer in een impasse. Deze impasse wordt gevormd door een samenloop van omstandigheden. Zonder twijfel heeft de uitwerking van de onlusten van 1929 aan de bodemtransacties bepaalde remmen gesteld, die een vlotten gang van zaken bemoeilijken. De Arabieren, die na 1929 geweigerd hebben met de Joden een accoord te treffen inzake het grondvraagstuk, dat hun nationale gevoelens geen bevrediging schenkt, hebben, op het voorbeeld van het Joodsch Nationaal Fonds, een Arabisch Nationaal Fonds gesticht, om de werkzaamheid van het Joodsche fonds te verzwakken of te verlammen, door bij voorbaat den grond op te koopen die op de markt komt. Of dit fonds, dat uiteraard en vooralsnog niet over groote kapitalen beschikt, grond in groote hoeveelheden zou kunnen opkopen, is aan gerechten twijfel onderhevig, al zijn ook inderdaad gevallen bekend, waarin het zijn taak met succes heeft verricht. Ook is het de vraag, of grootgrondbezitters, die hun grond willen verkoopen, waartoe zij nog altijd de vrijheid bezitten, zich tenslotte van hun voornemen zullen laten afbrengen, wanneer zij daarvoor bij de Joden de hoogste prijzen kunnen bedingen. Doch het fonds onderhoudt in ieder geval enerzijds een politieke actie door het maken van scherpe propaganda in de dorpen tegen de grondpolitiek der Zionisten en werkt er anderzijds toe mede, dat de grondprijzen verder de hoogte ingaan. Deze prijzen zijn in den loop der jaren reeds tot fantastische hoogten gestegen. Bijvoorbeeld: toen in 1882 de eerste Joodsche kolonie werd gesticht, werd acht shilling per doenam grond betaald; — thans varieeren de prijzen van 10 tot 20 pond en 25 tot 30 pond sterling, in de nabijheid van een stad als Tel Aviv tot meer dan 100 pond, in sommige gevallen zelfs 400 pond. De actie der Arabieren valt samen, ten eerste met een geleidelijke uitputting van de kleine reserves, die het Joodsch Nationale Fonds van de 330.000 vierkante doenam grond in zijn bezit nog heeft, ten tweede sedert de laatste paar jaren tengevolge van de economische crisis in Europa, met een zoodanigen achteruitgang in de inkomsten van het Fonds, dat het practisch genoopt werd, zijn grondaankopen stop te zetten; terwijl het nog een schuld heeft van 400.000 pond sterling. Nu zich uit Europa een sterke immigratie-neiging openbaart, is deze situatie pijnlijk.

Een gebeurtenis van den laatsten tijd moge de politieke actie der Arabieren karakteristiek belichten. In 1929 verkreeg het Joodsch Nationaal Fonds aan de Haifabaaï, in het Noorden des lands, in bezit het moerassige gebied van Wadi Chawareth, dat 29.000 vierkante doenam meet. Het Joodsch Nationaal Fonds liet het terrein bij gebrek aan de noodige fondsen voorloopig braak liggen

ARABISCHE MARKT.

en gaf het voor den tijd van één of twee jaren in pacht aan Bedoeïenstammen. Toen de contracttijd om was en het Fonds den grond opvorderde, weigerden de Bedoeïen hem te ontruimen, omdat zij op grond van het gewoonterecht op het land bepaalde aanspraken meenden te kunnen doen gelden. Uit deze botsing is een langdurige rechtzaak voortgevloeid, die de Joden tenslotte gewonnen hebben. De geheele zaak kan beschouwd worden in het licht van de politieke campagne, welke de Arabieren tegen de grondpolitiek der Joden voeren, die in het verzet der Bedoeïen tegen het ontruimen van het land een poging zagen om hen te verhinderen, het land te koloniseeren. De strijd om Wadi Chawareth wijst practisch zeker op de gespannen atmosfeer tusschen Arabieren en Joden.

Of deze spanning zal luwen nu de Engelsche regeering sedertkort gelden beschikbaar heeft om van hun land verdreven Arabische pachters nieuw land te verschaffen, moet worden afgewacht.

* * *

Of de Joden, indien zij over voldoende geld de beschikking hadden thans van de grootgrondbezitters in Palestina nog voldoende grond zouden kunnen kopen om hun behoeften voor de eerstkomende jaren te dekken, daaromtrent heerscht in Zionistische kringen in Palestina geen eenstemmigheid. Er zijn er die meenen, dat als zij slechts de beschikking hadden over een millioen pond sterling, zij nog wel voldoende reservebodem zouden kunnen bemachtigen. Van de meest vooraanstaande figuren als dr. Roeppin, Oessischkin en Newman, drie figuren, die ten nauwste betrokken zijn bij de leiding der Zionistische grondpolitiek, vernam ik echter positief, dat de vooruitzichten op grondaankoop in Palestina niet zoo bijzonder gunstig zijn, omdat de aangeboden bodemvoorraden gering en de prijzen zeer hoog zijn.

Onder deze omstandigheden is het begrijpelijk, dat de Zionisten het oog hebben laten vallen op Transjordanië. Transjordanië is tweemaal zoo groot als Palestina en heeft een aantal inwoners, dat ongeveer een vierde telt van dat van Palestina; de bodem, waarvan millioenen doernams braak liggen, is van uitstekende hoedanigheid. De emir van Transjordanië zelf heeft den Joden gevraagd, of zij niet bereid zijn naar Transjordanië te komen, om daar het land te ontginnen en vruchtbaar te maken. Hij beschikt persoonlijk over een oppervlakte van 70.000 doernam, die hij van zijn regeering ten geschenke heeft gekregen en die hij bereid is den Joden tegen redelijken prijs af te staan. Hij zou getroffen zijn door de welvaart, die de Joden door hun kolonisatie over Palestina hebben gebracht en hij zou gaarne zien, dat zij dezelfde zegeningen brachten aan Transjordanië.

Deze zaak is echter gecompliceerder dan op het oog schijnt, en de definitieve beslissing, die de Joden hier hebben te nemen, is niet eenvoudig. In de eerste plaats weegt de geldquaestie. Bekend is dat zoowel Ruthenberg, de eigenaar van de Ruthenbergconcessie, als dr. Weizmann pogingen hebben aangewend om geld te verkrijgen voor kolonisatie in Transjordanië (ook wijlen dr. Arlosorof heeft bij zijn verblijf in Europa daartoe pogingen aangewend). Indien hun pogingen met succes mochten worden bekroond, blijft nog de vraag, in hoeverre de kolonisatie uit politiek oogpunt gewettigd zou zijn. Deze kolonisatie toch moet voor een groot deel uit den politieken gezichtshoek bekeken worden. Dat doen de Zionisten ook. Wien hunner men over het vraagstuk abordeert, antwoordt bezorgd: Dat is een zaak van politiek.

De groote vraag, waarom hier alles draait, is: Kunnen de Joden uit een oogpunt van hun veiligheid zich belasten met de ontginning van Transjordanië? In het algemeen is de stemming onder de Arabieren voor de Zionisten niet gunstig. Niets slechts in Palestina roeren de Arabieren zich den laatsten tijd sterker, ook in Transjordanië zelf is een sterke strooming tegen de kolonisatie van de Joden waarneembaar. Hoe sterk deze groep is, is niet gemakkelijk te bepalen, doch zeker is, dat onder de Zionisten figuren zijn, die niet gerust zijn en op het oogenblik nog niets voor kolonisatie van Transjordanië gevoelen. Deze figuren zijn voorstanders van de politiek van het „korte front”, d.w.z. uitbreiding van de kolonisatie langs een front, dat door zijn vaste aaneengeslotenheid niet blootstaat aan nieuwe aanvallen van de Arabieren en bij eventueele aanvallen gemakkelijk te verdedigen valt.

Ook de Engelsche regeering heeft zich niet bepaald geestdriftig betoond. In de eerste plaats valt Transjordanië weliswaar onder het mandaat, doch niet onder het Joodsch Nationaal Tehuis, dat zich tot Palestina beperkt. Dit bezwaar is echter voor de Engelsche regeering niet overwegend gebleken, omdat de Joden in Transjordanië kunnen koloniseeren zonder de nationale consequenties, aan hun kolonisatie in Palestina verbonden. Voor vele Zionisten heeft de kolonisatie echter veel aantrekkelijks, omdat deze ook op zichzelf toch nog een versterking van de moreele en strategische positie der Joden zou kunnen beteekenen. Maar de Engelsche regeering heeft aanvankelijk bezwaar gemaakt, omdat zij de veiligheid van de kolonisten niet zou kunnen waarborgen en met een categorisch: N e e n geantwoord. Onder den aandrang van de Zionistische leiders heeft zij dit „Neen” ten slotte niet meer herhaald, — doch daarop geen „Ja” doen volgen. Zij heeft, zooals een vertegenwoordiger der mandaatregering mij verklaarde, de verantwoordelijkheid aan de Joden zelf overgelaten. Of dezen ook den moed zullen vinden, de verantwoordelijkheid voor deze veiligheid zelf te dragen, blijft af te wachten. In ieder geval hebben de Zionisten in Palestina thans met hun optie in Transjordanië geen slechten troef in handen, dien zij op een gegeven oogenblik misschien handig kunnen uitspelen.

Dat het vraagstuk van de grondpolitiek voor de Zionisten nijpend is, is duidelijk.

Het immigratie-vraagstuk.

HET immigratievraagstuk geeft minstens evenveel aanleiding tot wrijving tusschen de Joden eenerzijds, en de Arabieren en de regeering anderzijds. Het tempo der immigratie wordt geregeld in onderling overleg tusschen het Jewish Agency, de politieke vertegenwoordiger der Zionistische Wereldorganisatie in Palestina, en de Engelsche mandaatregering; maar de mandaatregering heeft de beslissende stem, en de Arabieren maken geregeld gebruik van hun recht tot protest.

Het instituut der immigratie, dat verscheidene categorieën kent, is aan beperkende voorschriften gebonden. Personen, die op grond van het bezit van eigen middelen toegang tot Palestina vragen, moeten minimaal £ 1000 op de bank hebben staan. Personen, die een vrij beroep uitoefenen, moeten over een kapitaal van niet minder dan £ 500 de vrije beschikking hebben; personen gequalificeerd in handel of bedrijf £ 250. Verder hebben toegang arbeiders, die het vaste vooruitzicht hebben op werk op een minimum salaris.

Het Jewish Agency dient elke zes maanden bij den Hoogen Commissaris een lijst in van benoodigde arbeiders voor de volgende zes maanden. De immigratie heeft groote schommelingen beleefd, doch beziet men haar over een reeks van jaren, bijvoorbeeld sedert het einde van den oorlog tot nu toe, dan is het aantal Joodsche immigranten zeer aanzienlijk. In dit tijdbestek kwamen bijna 116.000 het land binnen, waarvan ruim 85.000, of 75 procent, definitief bleven. Hierbij moeten worden opgeteld een paar duizend immigranten, die op onwettige wijze het land binnenkwamen, en een aantal geboorten van ongeveer 30.000, zoodat het aantal nieuwelingen wordt geschat op 120.000. Sedert het laatste jaar is het tempo der immigratie aanzienlijk versneld en schat men het aantal immigranten op 2.000 per maand.

De Joodsche bevolking van Palestina wordt op het oogenblik op ongeveer 200.000 geschat, de Arabische op meer dan 800.000. De groei der Joodsche bevolking gaat percentsgewijze sneller dan die van de Arabische bevolking: terwijl de Joden in 1919 nog slechts 9.5 pCt. van de totale bevolking uitmaakten, waren zij in 1922 gestegen tot 12.8 pCt., eind 1931 reeds tot 17.5 pCt. Dit percentage is op het oogenblik stellig nog hooger. Hoeveel Joden op het oogenblik precies op het land leven, is moeilijk te zeggen, daar de laatste jaren de trek van immigranten naar de steden groot is; doch in 1931 werkten van de 176.000 er 47.000 of 26½ pCt., op het land.

Deze enkele cijfers mogen een inzicht geven in de bevolkingsbeweging.

* * *

Er heerscht tusschen de Joden en de Engelsche regeering een eeuwigdurende, hardnekkige strijd over de immigratielijst van het Jewish Agency. Dit lichaam dient haar lijst in en de hooge commissaris vermindert het aantal der aangevraagde immigranten steevast. Dit is een bron van ergernis voor het Agency, een bron van duurzame ergernis voor alle Zionisten, die de snelle populatie van Palestina beoogen ter versterking van de moreele en strategische positie van het Zionisme in Palestina.

Voor het afgelopen halfjaar had het Jewish Agency certificaten voor 13.000 immigranten aangevraagd. De regeering verlaagde het cijfer tot 5000. De Zionisten hadden het vrij hooge cijfer gemotiveerd met te wijzen op een tekort aan arbeidskrachten bij den snellen economischen opbloei, waarvan Palestina de laatste jaren getuigenis aflegt. De regeering zegt: de tegenwoordige welvaart kan een keer nemen, en bij te sterke toelating van immigranten kan daarvan groote werkloosheid het gevolg zijn. De Engelsche regeering gaat bij het toewijzen van het aantal certificaten uit van het „economisch opnemingsvermogen” des lands. De vraag, waarover stevig gestreden wordt, is: Wat is de inhoud van het begrip „economisch opnemingsvermogen”? Ik heb een poging gedaan, van een Engelsch bestuursambtenaar een scherp omlijnde definitie te verkrijgen van het begrip. Wat is, vroeg ik, de n o r m van dit economisch opnemingsvermogen? Het antwoord luidde: Dat is niet precies te zeggen. Hij wordt bepaald door verleden en toekomst tezamen. Deze definitie zegt inderdaad niet veel. Vele Joden gaan uit van de gedachte: als de immigranten er maar eenmaal zijn, dan komt de rest vanzelf wel in orde.

De jongste historie blijkt echter aan den kant der Engelsche regeering te staan. Zij verwijst voor de wettiging van haar conservatieve politiek naar den hevigen terugslag, die na de onnatuurlijke „boom”jaren van 1925/26 in 1927 en 1928 is gevolgd met een omvangrijke werkloosheid, welke de regeering van lord Plumer groote zorg baarde. Op het oogenblik beleeft Palestina opnieuw een „boom” als gevolg van het geluk van den Jaffa-sinaasappel op de wereldmarkt, en met de verse herinnering aan een gevoelige economische inzinking, zegt de mandaatregeling: kalm aan! Joden met kapitaal, dat Palestina economisch direct versterkt, hebben vrijheid het land binnen te komen, — doch ten aanzien van o n b e m i d d e l d e n, die geen zekerheid hebben van existentie, is omzichtigheid strikt geboden.

Men kan zich nochtans voorstellen, dat de Joden de naar hun meening mondjesmaat-politiek der Engelsche regeering niet bevredigt, en dat zij zich gelukkiger zouden gevoelen bij een stelsel, dat automatisch werkt. Dr. Roepin, een der voornaamste Zionistische leiders, zou willen, dat de Engelsche regeering een werkloozenstatistiek aanlegde en dat, zoolang het aantal werkloozen een bepaald percentage niet overschrijdt, de immigratie geheel vrij is.

De Joden uiten de veronderstelling, dat de Engelsche regeering niet louter door e c o n o m i s c h e overwegingen wordt geleid, doch ook door politieke, en niet wil, dat de Joden zich te snel in Palestina vermenigvuldigen, om het evenwicht met de Arabieren niet te verstoren. Daartegen juist kanten de Joden zich. De bovenbedoelde Engelsche bestuursambtenaar gaf dit toe, in zooverre hij de opmerking maakte, dat de mandaatquaestie niet slechts een zaak is van interpretatie, doch ook van verstandige taktiek. En de Joden drijven te sterk naar de inwilliging van hun e i g e n wenschen, zonder rekening te houden met belangrijke nevenomstandigheden, die de regeering niet verwaarloozen kan.

* * *

Hier treden de Arabieren in het kamp, precies als bij het netelige grondvraagstuk. De Arabieren hebben in het bloote feit, dat het aantal Joden in Palestina voortdurend wast, niet slechts relatief, doch ook absoluut, reden tot ongerustheid. Zij zeggen: dat leidt op den langen duur tot onzen ondergang. Zij hebben ook reden tot critiek op de practijk der immigratie. In meer dan één opzicht. In de eerste plaats tegen ontduiking door de Joden van de immigratiebepalingen. De Joden houden er oorspronkelijke methoden op na om het aantal hunner immigranten te vergrooten. De immigranten die als a r b e i d e r s naar Palestina komen, hebben het recht hun naaste verwanten, die voor hun levensonderhoud van den immigrant afhankelijk zijn, mede te brengen. Het komt voor, dat zij in Europa een schijnhuwelijk sluiten om aldus een of meer immigranten,

die anders niet zouden worden toegelaten, in Palestina binnen te loodsen, en eenmaal hun taak verricht hebbende, weder scheiden. Tot welke hoogte deze practijk wordt betracht, is natuurlijk moeilijk vast te stellen.

Een euvel echter, dat veel sterker, en dan het laatste jaar in aanzienlijke mate, om zich heen heeft gegrepen, is dat van het toerisme-van-den-schijn en het onwettig binnenkomen via de Syrische grens. Het aantal toeristen, die feitelijk slechts recht hebben op een verblijf van drie maanden, en van het verlof, dat zij genieten om het land te bezichtigen, gebruik maken om er voorgoed te blijven, loopt vermoedelijk in de tienduizenden; dat van degenen die uit Beyroeth in Syrië door hun Zionistische vrienden in Palestina geholpen worden om de grens over te komen, is eveneens aanzienlijk. Ik hoorde van officieele zijde de veronderstelling uiten, dat het aantal immigranten, dat onwettig Palestina binnenkomt, tegenwoordig even groot is als het aantal, dat wettig Palestina bereikt. De Arabieren nemen daaraan aanstoot, en juist toen ik Palestina bezocht, heerschte er in kringen van het Jewish Agency agitatie over het geval van een jongmensch, dat, reeds verscheidene maanden onwettig in het land vertoevende en te Tel Aviv een betrekking bekleedend, het land eenvoudig werd uitgezet. De Engelsche regeering oefent den laatsten tijd scherper controle uit aan de Syrische grens, doch er was volgens de Arabieren reden om te veronderstellen, dat zij de onwettige immigratie toch oogluikend toeliet.

Een ander bezwaar, dat de Arabieren tegen de immigratiepolitiek der Engelsche regeering aanvoeren, is, dat zij den Joden toestaat voor bepaalden tijdelijken arbeid Joodsche arbeiders uit het buitenland te betrekken, die volgens de wet den plicht hebben het land weder te verlaten, doch na afloop van dezen arbeid in het land blijven. Den Arabieren steekt dit des te meer, omdat, naar zij beweren, onder de Arabieren werkloosheid heerscht.

Uit de opsomming van deze grieven blijkt, dat de Arabieren geen bewonderaars zijn noch van het immigratietempo, noch van de immigratiepraktijken.

* * *

Het vraagstuk van de immigratie wordt, afgescheiden van de practijk van het seizoen en van den dag, ook nog op een hooger niveau uitgevochten. Het loopt uit in de eigenlijk veel belangwekkender vraag: Wat is het algemeene opnemingsvermogen van Palestina? De Arabieren betoogen dat Palestina maar een klein landje is, bergachtig en dor, dat slechts plaats toelaat aan een zeer beperkt aantal inwoners. Palestina is inderdaad niet veel grooter dan een land als België. De Joden beweren echter, gelijk men reeds weet, dat Palestina uit landbouwkundig oogpunt veel grooter mogelijkheden biedt dan de Arabieren veronderstellen, als het land maar modern wordt uitgerust en de Arabieren zich maar op den modernen landbouw toelagen. Van bepaalde cijfers uitgaande komt dr. Alfred Bonnè b.v. tot een theoretische totaalcapaciteit van 173.000 families, dat is meer dan een verdubbeling van het aantal families, dat thans een bestaan in den landbouw vindt. De Joden gaan echter verder in hun redeneering. Zij zeggen, dat de ontwikkeling van een land een dynamisch proces is, afhankelijk van een reeks factoren, die op een bepaald oogenblik optreden. Zij wijzen er op, dat alle landen van Europa zich ontwikkeld hebben in een tempo, dat niemand had durven voorspellen, en dat deze landen thans plaats bieden aan vele millioenen zielen méér dan de aanvankelijke voorwaarden, waaronder de landen zich hebben ontwikkeld, schenen te rechtvaardigen. Hetzelfde geldt volgens hen voor Palestina. Zij wijzen er op, dat Palestina zich de laatste jaren sterk in industrieelen zin ontwikkelt, op een grondslag, die veel solider is dan die van 1924 en 1925, en dat het kapitaal, dat thans het land binnenstroomt, veel ruimer vloeit en minder speculatieve objecten zoekt, dat het Joodsche kapitaal en de Joodsche arbeidskracht het economisch fond van het land voortdurend verrijken, en aldus de

vestigingsmogelijkheden van het land voortdurend verruimen. Palestina zou in de toekomst daarom plaats kunnen bieden aan millioenen.

Intusschen heerscht onder de Joden in Palestina volstrekt geen eenstemmigheid omtrent de immigratiepolitiek, in verband met den sterken aandrang van Deutsche Joden. Allerlei overwegingen spelen hierbij een rol. Er zijn er die zeggen, dat het regiem van Hitler met de vervolging van de Joden het Zionisme den grootsten dienst heeft bewezen, dien het het bewijzen kon, juist doordat het een sterken stroom van Joden naar Palestina leidt en zoo het Zionisme versterkt. Spotters hebben daarvoor Hitler een levensgroot standbeeld toegedacht in de haven van Haifa, waarheen de Deutsche Joden zich bij voorkeur bewegen. Of een dergelijk standbeeld toch niet te duur betaald zou zijn, is een andere vraag. Er zijn er die geheel anders redeneeren, en zeggen: Palestina is geen a s y l voor vluchtelingen, die nooit aan het Zionisme hebben gedacht; het is een land, dat Z i o n i s t e n noodig heeft, beziel met het ideaal en vervuld van de gedachte aan de stichting van een nieuwe, zelfbewuste n a t i e.

Dit zijn stemmingen, die in de Joodsche samenleving door elkaar leven. De verantwoordelijke leiders houden zich echter practisch wel degelijk zeer ernstig bezig met de vraag, hoe zij de belangen van de Deutsche Joden en de belangen van het Zionisme met elkaar kunnen verbinden. Dat is, gelijk ons uit gesprekken met leiders bleek, niet zoo eenvoudig als men wel zou wenschen. De moeilijkheid schuilt vooral hier, dat zij, die naar Palestina komen, voor het grootste gedeelte intellectueelen zijn, mannen der wetenschap, arts en, enz., en dat Palestina reeds o v e r v e r z a d i g d is van intellectueelen, die met elkaar reeds het eenvoudige brood, dat Palestina hun biedt, moeten deelen. Een sprekend voorbeeld: Terwijl in Duitschland in 1931 in het algemeen één dokter was op 987 inwoners, te Berlijn zelfs één op 500, was er in Palestina één Joodsche dokter op 283 Joodsche ingezetenen. De verhouding ligt op andere gebieden ongeveer gelijk. De beroepsdifferentiatie is, naar dr. Roepin ons uiteenzette, van Zionistisch standpunt gezien inderdaad omgekeerd evenredig aan de behoeften van het land.

Palestina biedt voor de Deutsche Joden twee uitwegen: voor hen, die kapitaal hebben. Dezen kunnen dit kapitaal bij den gunstigen stand van zaken in den landbouw, daarin thans voordeelig beleggen. De groote vraag is echter, of de Deutsche regeering den uitwijkelingen zal toestaan hun kapitaal in behoorlijke hoeveelheid uit het land te voeren om daarmee iets redelijks te kunnen beginnen. Naar het schijnt is de Deutsche regeering niet bereid, meer dan £ 1000 toe te staan. Een moeilijkheid in Palestina zelf is, dat de bodemvoorraden niet groot zijn en de prijzen hoog. Desondanks waren er toch allerlei mogelijkheden, die de Zionistische organisaties onder het oog konden zien, vooral wanneer zij in staat waren leeningen te verschaffen, waarvoor plannen in voorbereiding waren. Voordat er midelen waren, kon men echter geen vaste plannen maken. De industrie bood grootere mogelijkheden. Zij had behoefte aan goedgeschoolede nijveren, die thans een goede kans hadden, daar Palestina per jaar nog voor een som van £ 700.000 aan industriele waren importeert, die even goed in Palestina zelf vervaardigd zouden kunnen worden.

Voorts waren er goede kansen voor jonge Duitschers, die na een tijd van voorbereiding in den landbouw een plaats zouden kunnen vinden, of b.v. als arbeiders in de bouwvakken, waar thans leven in de brouwerij heerscht.

Dit zijn enkele mogelijkheden, die men in het oog houdt. Zoo groot zijn deze mogelijkheden echter voor het oogenblik toch niet om zelfs maar een percentage van beteekenis een nieuwe existentie in Palestina te verschaffen; doch wij kregen de sterke overtuiging, dat men in Palestina bereid is voor de Duitschers te doen, wat men kan. Deze zaak is in ontwikkeling, en de naaste toekomst zal zeker de resultaten brengen.

Voor Palestina is de vervolging der Duitschers ongetwijfeld een vraagstuk, dat het probleem der immigratie thans meer dan ooit in het centrum der Zionistische politiek plaatst.

Engeland hoofd van Jut.

DE politieke status van Palestina wordt beheerscht door het mandaat, dat Groot-Brittannië in het jaar 1922 uit handen van den Volkenbond heeft ontvangen. Dit mandaat stipuleert de verplichtingen van Groot-Brittannië ten aanzien van het mandaatgebied, d.w.z. ten aanzien zoowel van Joden als Arabieren, het bevat regelen voor de verhouding tusschen de Arabieren en Joden onderling. Het is totnogtoe een bron van eindeloos geharrewar geweest, dat zich practisch heeft gedemonstreerd in het noodlottig gekrakeel over den bodem en immigratie.

Onmiskenbaar is, dat de structuur van het mandaat zwak is. Het is zwak, omdat het op twee gedachten hinkt: overeenstemming van belangen van twee figuren, die lijnrecht tegenover elkaar staan, en omdat het voor de afweging van deze belangen slechts algemeene aanwijzingen kon geven, die elk der beide figuren volgens haar eigen opvatting en belang uitlegt. Het is ook zwak, omdat het geboren is in zeer gecompliceerde politieke verhoudingen, waarvan het den stempel bij zijn geboorte zichtbaar heeft medegekregen. Het mandaat is voor de Joden niet het doorzichtige kristal geworden, dat zij zich op grond van de befaamde Balfourverklaring van 1917 hadden gedroomd; — voor de Arabieren is het eenvoudig een document, dat verraad belichaamt van heilige beloften.

* * *

Het mandaat spreekt zich eenerzijds uit „voor de vestiging in Palestina van een Nationaal tehuis voor het Joodsche volk”, — legt anderzijds den mandataris de verplichting op er voor te zorgen, dat „de rechten en positie van andere deelen der bevolking niet worden benadeeld”. Hoe staan partijen tegenover dit dualisme? De Balfourverklaring op zichzelf was voor de Joden reeds een teleurstelling. De Zionistische Wereldorganisatie had, toen Balfour den Zionisten zijn voornemen te kennen gaf om het door de Britten, Joden en Arabieren gezamenlijk veroverde Palestina voor een Joodsch nationaal tehuis beschikbaar te stellen, een formule voorgesteld, die veel verder ging dan die, welke Balfour ten slotte heeft gekozen. Zij had verlangd, dat Balfour de „historische rechten” der Joden op Palestina zou erkennen en „den wederopbouw van Palestina als het Joodsch Nationaal Tehuis” zou afkondigen. De Balfourverklaring beperkte zich evenwel tot de veel engere verklaring van „een Joodsch nationaal tehuis in Palestina” en koppelde de bescherming van „de civiele en burgerrechten van bestaande niet-Joodsche gemeenschappen” er rechtstreeks en onverbreekelijk aan vast. Het mandaat, dat het „historische verband van het Joodsche volk met Palestina” erkent, evenals „de gronden voor herstel van hun nationaal tehuis in dat land”, is een getrouwe afspiegeling geworden van deze Balfourverklaring.

De Balfourverklaring echter had in de Zionistische, en feitelijk in Joodsche kringen ver daarbuiten, den indruk gewekt van een schitterende belofte tot verwezenlijking van een onvervalschten Jodenstaat, zooals Herzl zich dien gedacht had; de practische uitvoering van de Balfourverklaring kwam echter neer op de consequente inbinding van de hoop der Zionisten. Elke Engelsche minister en

elke gouverneur, die zich genoopt zag zich uit te spreken over de uitoefening van het mandaat ten aanzien van de Joden, deed met de soepele diplomatieke formuleering, waarin de Britten meester zijn, doch ondubbelzinnig, uitkomen, dat Groot-Brittannië de belangen der Zionisten in het oog hield met strikte inachtneming van die der Arabieren. Bij de Zionisten heeft zich echter de sterke neiging ontwikkeld, uit het mandaat de stipuleeringen naar den voorgrond te schuiven, die de belangen van het Zionisme kunnen dienen, en de bepalingen, die de Arabische belangen op het oog hebben, te verwaarloozen. Zij gaan daarbij uit van de opvatting, dat zoowel in de Balfourverklaring als in het mandaat de vestiging van het Joodsch Nationaal Tehuis op den voorgrond staat en derhalve *prima* is. Zij vinden in de bepalingen van het mandaat ook aanleiding tot de opvatting, dat de mandataris verplicht is, niet slechts passief, doch ook actief mede te werken, — in ieder geval actiever en op ruimer schaal dan het geval is, — tot versterking van het Joodsch Nationaal Tehuis.

Onder de Zionisten bevinden zich verscheidene stroomingen, die al naar gelang van temperament en inzicht oog hebben, hetzij voor de dualistische stipuleeringen van het mandaat, hetzij voor de verhoudingen en omstandigheden, waaronder de Britsche regeering uitvoering moet geven aan de mandaatsbepalingen voorzoo veel de Zionistische belangen betreft. Dr. Weizmann, de vroegere leider der Wereldorganisatie, heeft altijd als schrander politicus en tacticus scherp oog gehad voor de complicaties, waarmede de mandaatpolitiek te kampen heeft. In Palestina zelf is echter een voortdurende wrijving waar te nemen tusschen het Jewish Agency, den politieken vertegenwoordiger der Wereldorganisatie, en de Joodsche bevolking eenerzijds, en de Engelsche mandaatregering anderzijds. Ofschoon erkend moet worden dat de gematigde groepen der Zionisten streven naar een zekere toenadering tot de Arabieren, zoo oefenen zij, onwederstaanbaar gedreven door hun ideaal, van Palestina een onvervreemdbaar en onoverwinnelijk Joodsch domein te maken, onophoudelijk druk uit op de Britsche regeering om de banden der mandaatsbepalingen te vieren. Geen enkele gouverneur heeft het den Zionisten totnogtoe naar den zin kunnen maken. Herbert Samuel niet, omdat hij zijn onpartijdigheid tegenover de Arabieren ostentatief moest bewijzen, Sir John Chancellor niet, die te veel bureaucraat was, Lord Plumer niet, die te zeer sabelsleeper was. Sir Arthur Wauchope mag zich verheugen in een zekere achting, — maar meer niet. Het mandaatbewind van zijn kant vindt de Joden lastig en nog eens lastig, en maakt hun tot grief, dat zij geen besef hebben van de moeilijkheden, waaronder de Engelsche regeering het mandaat heeft te vervullen. De Engelsche bestuursamtenaren hebben het inderdaad niet gemakkelijk.

* * *

De Arabieren gaan wat het mandaat betreft, veel verder dan de Joden. Zij zeggen eenvoudig: wij erkennen geen mandaat. Practisch gesproken is dat natuurlijk onjuist; want zij leven evenals de Joden naar de aanwijzingen van de Britsche regeering. Maar vast staat, dat zij van den beginne af aan tegen het mandaat hebben geopponeerd en geprotesteerd. De Arabieren leggen den Britten ten laste, dat dezen verraad hebben gepleegd. In Januari 1916 is tusschen Groot-Brittannië en Sjerif Hoessein n.l. een overeenkomst gesloten, hierop neerkomende dat de Arabieren zich aan de zijde der Geallieerden in den oorlog begaven tot het verdrijven van de Turken, de bondgenooten der Centrale Mogendheden, uit Palestina, en dat de Britsche regeering daartegenover op zich nam mede te werken tot de „vorming van een Arabisch Rijk, volkomen onafhankelijk in zijn binnenlandsche en buitenlandsche zaken, in het Oosten begrensd door de Perzische Golf, in het Westen door de Roode Zee, de Egyptische grens en de Middellandsche Zee, in het Noorden door de grenslijnen der villajets Aleppo en Mosoel tot Euphraat en Tigris en verder tot aan de Perzische Golf”. In Mei 1917 kwam tusschen Frankrijk en Engeland een geheim verdrag tot stand, het verdrag-Sykes-

Picot, waarbij Syrië en Irak, vallende binnen de grenzen, in het verdrag van Januari 1916 genoemd, tusschen Groot-Brittannië en Frankrijk werden verdeeld. In 1917 werd Palestina, eveneens vallende binnen genoemde grenzen, aan de Joden beloofd. Syrië en Irak voor het oogenblik buiten beschouwing gelaten, zegt de Britsche regeering, evenals sir Henry McMahon, die uit naam van de Britsche regeering de overeenkomst met de Arabieren sloot, dat het nooit de bedoeling is geweest, Palestina op te nemen in het Arabisch Rijk. De Arabieren antwoorden daarop: wanneer dat zoo is, waarom heeft de Britsche regeering dan niet den moed, de gewisselde correspondentie te publiceeren, die tot de overeenkomst van Januari 1916 heeft geleid?

Dit is een zaak, die bij de Arabieren kwaad bloed heeft gezet en de geheele politieke verhouding tusschen de Arabieren en de Britten heeft bedorven.

Wat de practische toepassing van het mandaat betreft, zijn de Arabieren natuurlijk, precies als de Joden ten opzichte van hun belangen, geneigd een beroep te doen op de bepalingen van het mandaat, die hun specifieke belangen uitdrukkelijk bedoelen te behartigen. Zij zeggen vooraf: Palestina vormt een deel van een rijk, dat een eenheid vormt in taal, in ras, in cultuur, in gewoonten en tradities, in godsdienst (enkele onbeteekenende niet-Mohammedaansche minderheden uitgezonderd, die nochtans loyaal staan tegenover de Arabische zaak) en in nationale aspiraties. Dit is dertien honderd jaar lang zoo geweest zonder dat de Arabieren neiging hebben getoond zich te assimileeren. En verder: Voorzooover de mandataris gehoor geeft aan de opdracht van het mandaat tot het „nemen van alle noodige maatregelen ter beveiliging van de belangen der samenleving in verband met de ontwikkeling van het land”, doet zij dit ten voordeele van de Joden. De Britsche regeering heeft voor dit laatste verwijt moeten capituleeren voor zooveel zij zich verplicht zag, over te gaan tot het bevorderen van de Arabische landbouwbelangen, vooral door behartiging van het onderwijs.

* * *

Hoe scherp de politieke tegenstellingen op elkaar botsen, leert de historie van de wetgevende vergadering. De essentiele toepassing van het mandaat door de Britsche regeering in Palestina is haar feitelijk volstrekt onmogelijk gemaakt. De mandataris heeft als politieke voogdes den imperatieven plicht, aan zelfbesturende lichamen het aanzijn te geven. Irak is daarvan het lichtende voorbeeld.

De mandataris heeft voor het eerst in 1923 een poging gedaan om de medewerking van Arabieren en Joden te verkrijgen voor de vorming van een wetgevenden Raad. Deze poging is mislukt: toen het er op aan kwam, pasten de Arabieren de politiek van non-coöperatie toe. De hooge commissaris nam toen de wetgevende bevoegdheid geheel in eigen hand. Eerst in 1929 heeft de mandataris opnieuw een poging gedaan tot het creëren van een Wetgevend lichaam. Deze nieuwe Wetgevende Raad zou bestaan uit den hoogen commissaris en 22 leden, waarvan 10 ambtelijke, 12 niet-ambtelijke leden, de laatstgenoemden in overgroote meerderheid Arabieren. Ook deze poging is in het zand verlopen. Niet slechts de Arabieren verzetten zich tegen het voorstel, ook de Joden zagen er geen heil in.

Gematigde Arabieren waren bereid het voorstel te aanvaarden op afbetaling, als een eersten stap op den weg naar volledig zelfbestuur, doch de extremisten, die de overhand hadden, wezen het voorstel onvoorwaardelijk af: slechts een behoorlijke constitutioneele regeering kon in hun oogen genade vinden. De Arabieren beschouwen, gelijk mij vooraanstaande Arabieren verzekerden, den hoogen commissaris niet als een waarachtigen mandaatdrager van den Volkenbond, doch als een „zetbaas van Londen”.

De Joden van hun kant gevoelen weinig voor een Wetgevenden Raad, waarin ten eerste zijzelf slechts een kleine minderheid vormen, die gemakkelijk door den

mandataris in samenwerking met de Arabieren in een hoek gedrukt zou kunnen worden, en waar ten tweede de economische en politieke conflicten, die thans met de Engelsche regeering worden uitgevochten, een relief zouden kunnen verkrijgen, dat den openbaren verhoudingen niet ten goede zou komen. Harry Sacher, de toenmalige voorzitter van het Jewish Agency, heeft het een paar jaren geleden openlijk bij het onderzoek van de commissie-Shaw uitgesproken: „Ik voor mij zou het Britsch mandaat onbegrensd willen handhaven”. Deze zelfde meening kan men thans bij velen, die zich van de beteekenis van het economisch en politiek conflict scherp bewust zijn, nog steeds onversneden aantreffen: liever een zuiver koloniale regeering dan een Wetgevende Raad.

Een Wetgevende Raad in Palestina volgens het schema der Britsche mandaatregeering zal voorloopig vermoedelijk wel geen kans van slagen hebben. Het is de vraag, of een dergelijke vergadering ooit kans van slagen zal hebben. De samenleving is daarvoor te diep gespleten. De vraag rijst, wat onder deze omstandigheden terecht moet komen van het artikel van het Convenant, dat constateert dat „bepaalde samenlevingen, vroeger tot het Turksche Rijk behorend, een stadium van ontwikkeling hebben bereikt, waarin haar bestaan als onafhankelijke staten voorloopig kan worden erkend onder voorbehoud van administratieve raad en bijstand door een mandataris, totdat zij in staat zijn op zichzelf te staan.”

Zoo'n gemeenschap is Palestina.

* * *

De Engelsche mandaatregeering tracht het evenwicht tusschen Joden en Arabieren te bewaren. Geen van beide partijen kan zij echter bevredigen, daar geen van beide voldoende oog heeft voor de specifieke belangen van den ander. Het is de Engelsche regeering, die van beide kanten de klappen opvangt. Is het wonder dat de Engelsche ambtenaar, wien ik naar een oplossing voor de moeilijkheid vroeg, mij even besluiteloos aankeek en antwoordde: „Het is het beste, dat ik daarop maar niet antwoord. Wij staan hier voor een zeer ondankbare taak.”

Britsche belangenpolitiek.

GROOT-BRITTANNIË heeft de kunst verstaan om met de gratie van den geboren gentleman het beschermheerschap over het Joodsche volk te vereenigen met de behartiging van zijn politieke en strategische belangen in het Naburige Oosten. Reeds in 1799, toen Napoleon droomde van een tocht dwars door Klein-Azië ter verovering van Engelsch-Indië, roken de Britten met hun scherpe politieke intuïtie de voortreffelijke waarde van het Oostelijk deel van de Middellandsche Zee met betrekking tot hun bezittingen in het Oosten. Zij leidden de verdediging van de vesting van Akko, die Napoleon „de sleutel van het Oosten” noemde, en zetten Napoleon ook den voet dwars in Egypte.

Sedert het midden van de vorige eeuw ontwikkelde zich in Groot-Brittannië een intense belangstelling voor Palestina, die een merkwaardige mengeling was van de overtuiging in het protestantsche Britsche volk, dat de profetieën van den Bijbel betreffende den terugkeer van de Joden naar Palestina zouden worden vervuld, en van de reeds broeiende politieke gedachte, in dit deel van de wereld den Britschen invloed te vestigen. Eenerzijds kon men van kerkelijke zijde warme belangstelling waarnemen voor het lot der Joden in Palestina en de Heilige Plaatsen, anderzijds politieke belangstelling bij de Engelsche staatslieden, die de rol op zich namen van beschermers van de Joden in het Oosten. De ideologische en politieke interesse van het Engelsche volk kwam wellicht het sterkst tot uiting in *Tancred*, het derde deel van de Trilogie over de politieke toekomst van Engeland van de hand van Benjamin Disraeli, eens de beroemde premier van Groot-Brittannië en raadsman van koningin Victoria, waarin hij den terugkeer van het Joodsche volk naar Palestina direct verbindt met de toekomstige politieke rol van Engeland in Klein-Azië.

Het is zeker geen toeval, dat de eerste Zionistische leiders voor de practische verwezenlijking van het nationaal herstel van het Joodsche volk het oor van de Engelsche staatslieden hebben gezocht en gevonden.

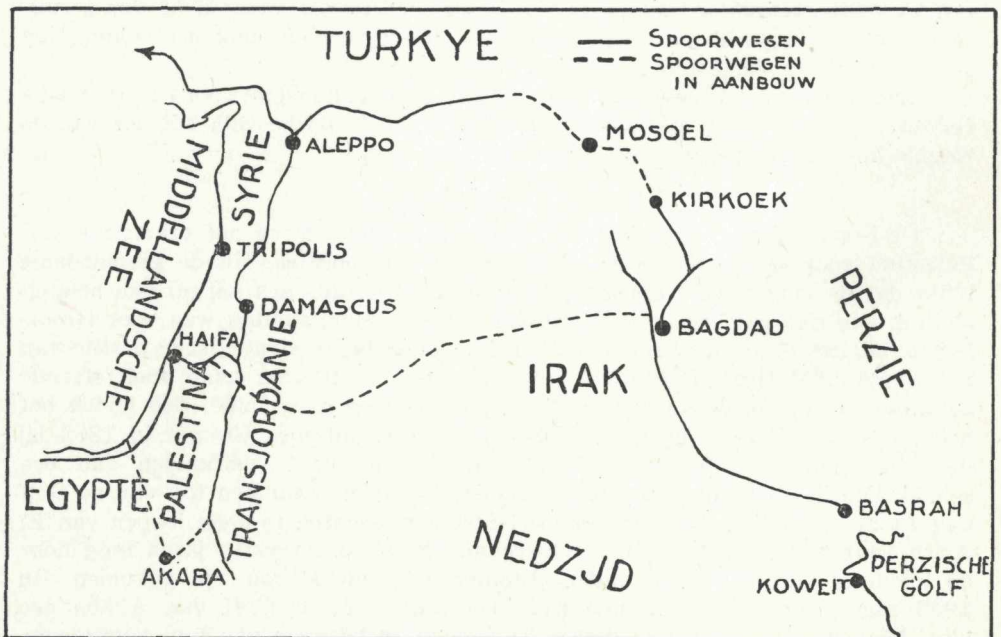
* * *

De bezetting van Egypte door Engeland in 1883 drong het vraagstuk van Palestina voor de Britten in de sfeer der actueele politiek. Uit de geschiedenis blijkt dat de mogendheid die Egypte bezet hield, steeds een natuurlijke belangstelling aan den dag legde voor Palestina. Deze belangstelling was voor Groot-Brittannië des te natuurlijker, omdat de economische en strategische positie van het Suezkanaal Groot-Brittannië ertoe noopte, om te zien naar doeltreffende steunpunten aan beide kanten van den grooten weg naar Indië. Zoo leidde het belang der Engelschen bij het Suezkanaal er toe, dat lord Cromer in 1892 bij de grensafbakening tusschen Egypte en Turkije bleef vasthouden aan een scheidslijn, die liep van El Arish, de Bijbelsche rivier, naar den top van de Golf van Akaba, terwijl de Turken deze scheidslijn wenschten te doen loopen van El Arish naar Suez, waardoor het schiereiland Sinaï, dat veertig jaren lang door de khedives was bestuurd, onder Ottomaansch bewind zou zijn gekomen. In 1906 zag Groot-Brittannië zich zelfs gedwongen in de Golf van Akaba een vlootdemonstratie te houden om de Turken af te brengen van hun voornemen, met geweld het schiereiland Sinaï te bezetten, en de overeenkomst van 1892

te doen bevestigen. Had Groot-Brittannië kunnen vermoeden, dat het nog geen tien jaar later met Turkije in een oorlog zou worden gewikkeld om het bezit van Palestina, wellicht was het in 1906 niet tusschenbeide gekomen en had het schiereiland Sinaï, althans het grootste gedeelte ervan, thans tot het mandaat-gebied Palestina behoord.

De Britten bepaalden zich, toen de Turken tenslotte hun lot aan dat der Centrale Mogendheden verbonden hadden, aanvankelijk tot een defensieve positie ter beveiliging van het Suezkanaal, doch de aanvallen der Turken op het Suezkanaal bewezen, dat de veiligheid van het Kanaal niet gewaarborgd was zonder de bezetting van het Zuidelijk deel van Palestina, en uit deze bezetting ontwikkelde zich de taaie strijd, die het land geheel in de handen der Britten bracht.

De gedachte dat Groot-Brittannië Palestina bezet heeft, en later van den Volkenbond een mandaat heeft gevraagd, vrijwel uitsluitend en alleen ten behoeve van de stichting van een Nationaal Tehuis voor het over de aarde verstrooide Joodsche volk, vindt geen steun in de strategische positie, die het Naburige Oosten als schakel in het uitgebreide Britsche Rijk inneemt. In den loop van den oorlog in het Naburige Oosten gevoerd, zijn mét de wapenfeiten ook de expansieverlangens geboren of gegroeid. Groot-Brittannië had niet slechts den wensch, zijn belangen aan het Suezkanaal te beveiligen en te consolideeren, het had ook rekening te houden met de imperialistische driften en krachten, die veel hooger in het Noorden werkten, nl. met de Franschen, die hun belangen in Syrië beoogden te vergrooten. De gebeurtenissen in het Naburige Oosten dwongen Groot-Brittannië, tot een evenredige verdeeling van de gezamenlijke oorlogswinsten te geraken die het evenwicht der imperialistische belangen zou waarborgen. Hier ligt hoogstwaarschijnlijk het geheim van het Britsche verraad aan de overeenkomst met de Arabieren om in ruil voor hun steun tegenover Turkije een Arabisch Rijk te stichten, dat geheel Arabië (slechts met uitzondering van Aden), dus ook het binnenland van Syrië en Transjordanië, zou omvatten. Reeds vóór den oorlog waren daartoe onderhandelingen geopend: de Britten gevoelden uit politieke overwegingen veel voor de bevrediging van de Arabieren, die alle Arabische landen vereenigd wilden zien en het kalifaat

GROOT-BRITANNIË IN KLEIN-AZIË.

uit de handen der Turken op hun oorspronkelijke dragers wenschten te zien overgaan.

De aanspraken der Franschen maakten echter inbreuk op de Engelsch-Arabische overeenkomst, en bij de afweging van deze Fransche aanspraken stortte het brooze theoretische Arabische rijksgebouw gemakkelijk ineen. Frankrijk, dat oorspronkelijk op Syrië integraal beslag wilde leggen, hetgeen voor de Britsche belangen aan het Suezkanaal, evenals voor den aanleg van een weg van het Suezkanaal naar de Perzische Golf, te riskant was, moest genoegen nemen met het Noordelijk deel ervan. Palestina werd tusschen Egypte en Fransch Syrië ingeschoven als een gebied, dat met het karakter van Heilig Land onder internationaal bestuur zou komen en waarin Groot-Brittannië slechts de havens van Haifa en Akko zou behouden, met het recht vandaar een spoorweg naar Mesopotamië aan te leggen. Groot-Brittannië had nl. het Zuidelijk deel van Mesopotamië met Bagdad opgeëischt. Ook Transjordanië werd tusschen Egypte en Syrië ingeschoven.

* * *

Veranderingen in de politieke constellatie gaven Groot-Brittannië de gelegenheid, met de Balfourverklaring in 1917 Palestina direct in de Engelsche invloedssfeer op te nemen. Gelijk Frankrijk zijn politieke plannen in den Libanon met zijn protectoraat over de Maronieten rechtvaardigde, zoo vond Groot-Brittannië in zijn protectoraat over de Zionisten een rechtvaardiging voor zijn politieke doeleinden in Palestina. De conferentie der geallieerde mogendheden van San Remo in 1920 deed de rest; zij bevredigde den gewekten honger geheel: Frankrijk strekte zijn mandaat over geheel Syrië uit, Groot-Brittannië over geheel Irak, Transjordanië en Palestina. De Arabische eenheidsbeweging, die Groot-Brittannië uit politieke motieven op een bepaald moment in het gevlj was gekomen, doch welke tenslotte voor de Europeesche mogendheden in het Naburige Oosten een groot gevaar inhield, was aldus vernield, althans verbrokkeld en onschadelijk gemaakt.

Groot-Brittannië heeft daarmede een politieken slag geslagen van den eersten rang. In de eerste plaats verkreeg het de feitelijke beheersching van het Suezkanaal zoowel in het Westen als in het Oosten. Ten tweede verkreeg het een versterking van zijn strategische positie in het Oostelijk deel van de Middellandsche Zee, waar het eiland Cyprus reeds een rol van beteekenis vervulde. Ten derde verkreeg het de oppermacht in het gebied, dat ligt tusschen de Middellandsche Zee en de Perzische Golf, hetgeen met het oog op Englands positie in Indië van groot belang is. Ten vierde kreeg het in de van de Britten afhankelijke Zionisten tegen de Arabieren natuurlijke politieke bondgenooten, die de positie der Britten in bepaalde gevallen belangrijk kunnen versterken, gelijk in den oorlog tegen de Turken is gebleken.

Neemt men de practische politiek van Groot-Brittannië in het Naburige Oosten in oogenschouw, dan ziet men duidelijk, dat Groot-Brittannië een voortreffelijk gebruik maakt van de nieuwe positie, waarin de groote oorlog het heeft geplaatst. Het is bezig het Naburige Oosten geheel in te richten op zijn rijkspolitiek en, met Bagdad als centrum, doeltreffende en snelle verbindingen tot stand te brengen tusschen Europa, Azië en Afrika. Groot-Brittannië werkt aan de verwezenlijking van plannen, die aanvankelijk de Duitsche wereldpolitiek en de Turksche pan-Islamietische politiek moesten dienen: de Bagdadspoorweg en de Hedzjazspoorweg. Het kaartje, dat hiernevens wordt afgedrukt, moge daarvan een denkbeeld geven.

Wat deze spoorwegen beteekenen voor de economische ontsluiting van het binnenland van Midden-Azië, behoeft met de koloniale geschiedenis voor oogen wel geen nadere toelichting. Wie van deze economische ontsluiting het meest zullen profiteeren, de Joden in Palestina of de Britten, daarover zal de toekomst beslissen; doch voor het oogenblik staat voor Groot-Brittannië de

strategische waarde van de nieuw-verworven gebieden en wegen voor de verzekering van het Britsche Rijk op den voorgrond. Groot-Brittannië beschermt deze nieuwe wegen afdoende door militaire bezettingen, waarvan een keten van zeer mobiele vliegmaachines de ruggegraat vormt.

Twee typische verschijnselen van strategischen aard treden daarbij op den voorgrond, die onderling nauw verband met elkaar houden. Het eerste is de verheffing van Haifa, een stad die de laatste jaren in economische beteekenis aanzienlijk is gestegen, tot strategische haven. Haifa is op dit oogenblik reeds een strategische haven. Daardoor krijgt Palestina als maritieme basis voor de Britten in de toekomst hoogstwaarschijnlijk beteekenis van belang, — in verband met de aspiraties van andere mogendheden. De rechtstreeksche aanleiding om van Haifa een strategische haven te maken, ligt klaarblijkelijk in de petroleumbelangen van Groot-Brittannië in Mosoel, in Irak. De Britten zijn nl. op dit oogenblik bezig met den aanleg van twee reusachtig-lange pijpleidingen van Kirkoeck, in de buurt waarvan de zeer rijke bronnen van Baba Goergoer zijn gevonden, een naar de Syrische haven Tripolis, een naar Haifa. Tusschen de verschillende oliebelangen in Irak is overeengekomen, dat totdat een totale hoeveelheid van vier millioen ton olie per jaar via Haifa wordt bereikt, minstens 50 pCt. van de geheele capaciteit van het pijpleidingsysteem via de haven van Haifa moet worden uitgevoerd.

In den strijd om de petroleummarkten met Rusland en Amerika zullen deze pijpleidingen vermoedelijk een rol van beteekenis spelen, doch eveneens in het militaire en strategische stelsel van het Britsche Rijk. Met den bouw van de pijpleidingen wordt groote spoed betracht, en men schrijft dezen spoed mede toe aan het verlangen der Britten, bij gebeurlijkheden in Egypte in staat te zijn de Britsche vloot gemakkelijk van stookolie te voorzien.

Haifa wordt derhalve een centrum, dat niet bepaald teedere, doch wel zeer belangrijke verschieten opent.

* * *

Engelands belangen spreken bij de uitoefening van zijn mandaat over Palestina een krachtig woord mede en zullen in de toekomst waarschijnlijk hoe langer hoe krachtiger gaan spreken. Hier verschijnt Groot-Brittannië in een dualistische rol, waarin het heel wat fijne wendingen zal hebben te maken om zich niet te sterk in de kaart te laten zien. Het treedt niet slechts op als scheidsrechter tusschen de belangen van twee pupillen, die aan zijn goede zorgen zijn toevertrouwd, doch kan daarbij ook zijn eigen belangen niet uit het oog verliezen. Groot-Brittannië komt daardoor in de traditioneele positie van het verdeel-en-heersch te verkeerren, waardoor zijn koloniale politiek zich zoo sterk kenmerkt.

In de eerste plaats mag het de belangen der Arabieren ten gunste van de Joden niet te sterk in het gedrang doen komen, omdat het in zijn koloniale staatkunde te maken heeft met Mohammedaansche bevolkingen van millioenen en nog eens millioenen, die, gelijk de historie bewijst, zeer vatbaar zijn voor reacties en bij wie zich thans het nationaal bewustzijn sterk ontwikkelt. In de tweede plaats mag het de belangen der Zionisten niet te snel bevorderen, omdat dezen, zelf door imperialistische instincten gedreven, potentieel gevaarlijk zijn voor de imperialistische belangen van de Engelschen zelf. Groot-Brittannië verschijnt hier in de positie van de figuur, die zich gedwongen ziet voortdurend het evenwicht der krachten na te streven en deze krachten tegen elkaar uit te spelen, teneinde zijn eigen evenwicht te behouden. Het treedt inderdaad op in de functie van arbiter, waarachter het zijn eigen positie van belanghebbende het best maskeert.

Hoogstwaarschijnlijk is Groot-Brittannië met zijn groote koloniale ervaring en zijn gentlemanlikeness daarvoor beter dan eenige andere mogendheid geschikt.

Het incident van den klaagmuur.

„**E**R zal een dag komen, dat Palestina door het Zionisme de Balkan zal zijn van het Naburige en het Verre Oosten zoover het Mahomedanisme reikt.”

Aldus Jamaal Hoesseini, de secretaris van den Hoogen Mahomedaanschen Raad, honorair secretaris van de Arabische Executieve in Palestina, in een onderhoud, dat hij mij toestond in een der gebouwen in de nabijheid van de Haram-el-Sjerif, de Rotsmoskee, op de Tempelplaats. Deze uitspraak, in allen eenvoud, zonder pathos gedaan, heeft diepen indruk op mij gemaakt, niet omdat zij opzichzelf zooveel behoefde te beteekenen, doch omdat zij treffend de spanning vertolkte, die overal in het land viel waar te nemen. Uit de talloze gesprekken, die ik heb gevoerd met vertegenwoordigers uit alle klassen der samenleving, zoowel met officieele vertegenwoordigers der Joodsche bevolking als met die der Arabische, zoowel met Engelsche bestuursambtenaren als met Joodsche en Arabische particulieren, behield ik den indruk, dat Palestina nog steeds min of meer electrisch geladen is en dat er eigenlijk maar een betrekkelijk kleine vonk noodig is om een ontlading te veroorzaken.

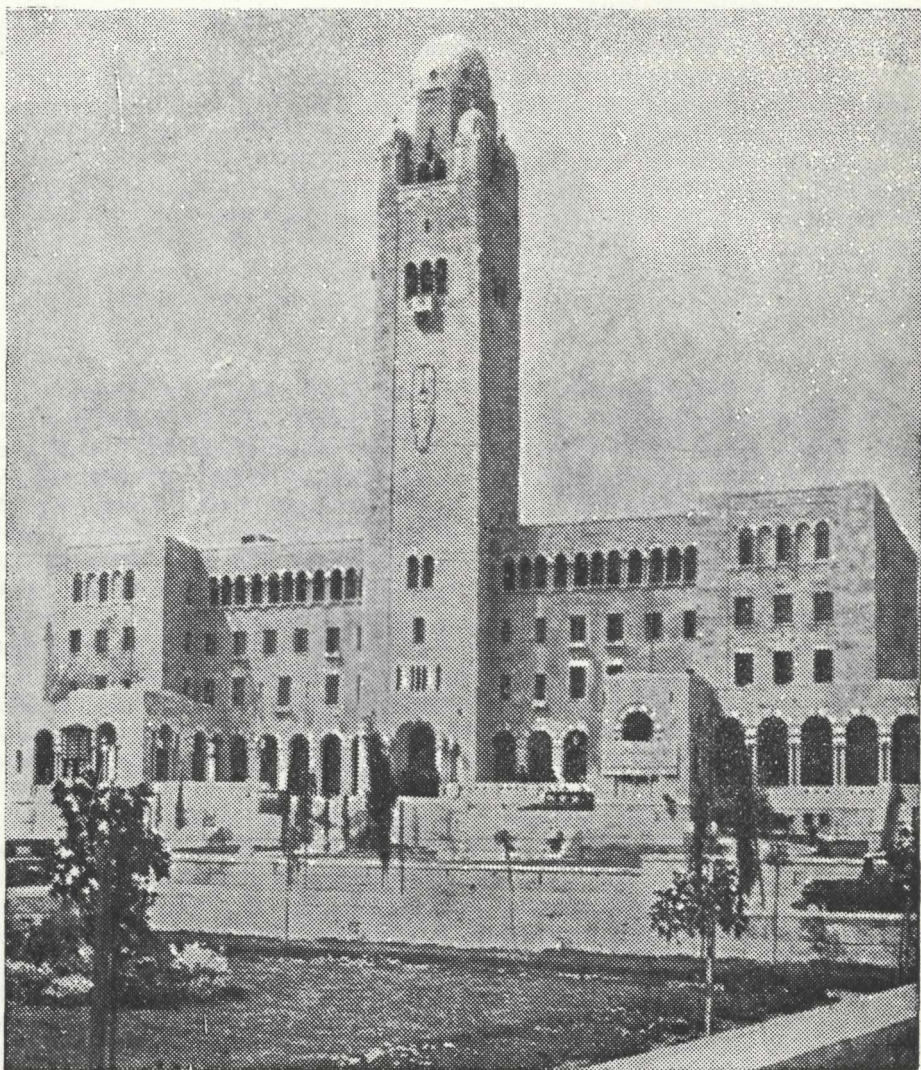
* * *

Neemt men de geschiedenis van de laatste vijftien jaar onder de loupe, dan ziet men twee merkwaardige verschijnselen, ten eerste dat de uitbarstingen, die hebben plaats gehad, in kracht en hevigheid zijn toegenomen, ten tweede, wat wellicht uit een algemeen oogpunt belangwekkender is, dat bij deze uitbarstingen het religieuze element een rol van groote beteekenis heeft gespeeld. Wat de hevigheid dezer uitbarstingen betreft, daarvan raakt men onder den indruk wanneer men bijvoorbeeld te Safed, geïsoleerd gelegen hoog in de bergen in het Noorden des lands, plotseling voor een heele rij nieuwe huizen staat, die na de onlusten van 1929 moesten worden gebouwd ter vervanging van de huizen, die de Arabieren met den grond hadden gelijk gemaakt. Wat het religieuze ferment betreft, daarvan getuigen niet slechts uitingen van de leiders der Arabieren, doch de geheele gesteldheid van Palestina met zijn ongetelde Heilige Plaatsen, waarbij zoowel het Jodendom, het Christendom als het Mahomedanisme sterk geïnteresseerd zijn en waarover de Arabieren, als de voorhoede van het Mahomedanisme, angstvallig waken.

Opmerkelijk is, dat alle uitbarstingen van de Arabieren tegen de Joden begonnen zijn gedurende de viering van heilige dagen en onder vrijwel denzelfden oorlogskreet. De geschiedenis moge hier haar getuigenis afleggen. De eerste uitbarsting had plaats reeds kort na de afkondiging van de Balfourdeclaratie, nl. in April 1920, gedurende het Joodsche Paaschfeest. Met Paschen valt samen Nebi Moesa, een door de Mahomedanen in afwijking van hun kalender bedachte feestdag ter eere van den Profeet Mozes, waarop de boerenbevolking van de districten Jeruzalem, Hebron en Nabloes eerst in de Heilige Stad tezamen stroomt en daarna een pelgrimstocht maakt naar een bepaalde plaats in de wildernis van Judea. De menigte werd bij haar aankomst in Jeruzalem opgehitst tegen de Balfourdeclaratie en beweerde voorgenomen overheersching der Zionisten,

totdat de kreet weerklonk dat de Moslemvlag was beledigd. De fanatieke Arabieren drongen in de Joodsche wijken door, waar zij zich overgaven aan plundering en moord.

In 1921, precies een jaar later, herhaalde zich het spel onder eenigszins andere omstandigheden. De mandaatregering was er in geslaagd, door samen-trekking van een groote troepenmacht in Jeruzalem de gemoederen de geheele maand April tot het Heilige Vuur op den laatsten dag in toom te houden, doch de maand Mei bracht een verrassing door een conflict tusschen extremistische arbeiders, de z.g. Mopsis, die bij Moskou in de leer waren, en de gematigde arbeiders bij de eerste viering van den 1sten Mei in Palestina, juist op de grens van Tel Aviv en Jaffa, waar de hartstochten der Arabieren werden aangesproken. Het conflict viel samen met Nebi Saleh, een feest ter eere van een plaatselijken heilige, dat 25.000 personen te Ramleh bijeenbracht, en breidde zich snel over een groot deel van Palestina uit. Het werd ook hier bevorderd door de voorafgaande propaganda, dat de Joden naar Palestina kwamen om zich niet slechts

GEBOUW DER YOUNG MEN'S CHRISTIAN ASSOCIATION.

van het land der Arabieren meester te maken, doch ook van de Heilige Plaatsen. Een groot aantal Joden en Arabieren liet het leven.

Acht jaar lang heeft het geduurd, voordat zich een uitbarsting herhaalde. Een periode van betrekkelijke rust heeft het Engelsche bewind misleid: lord Plumer zond in 1925 het regiment troepen, ter ontlasting van den Britschen belastingbetaler, weg en verliet zich verder op een politiemacht van niet meer dan 2000 man. In 1928 toonden de Arabieren nieuwe krachtige teekenen van leven. Hoe sterk het religieuze sentiment weder werkte, kwam aan den dag na de eerste-steenlegging van het machtige gebouw der Young Men's Christian Association te Jeruzalem, — een der mooiste moderne gebouwen in de Heilige Stad, — toen uit de Mahomedaansche bevolking verscheidene stemmen van protest opgingen, en te Gaza zelfs een volksdemonstratie werd gehouden, ingegeven door de vrees, dat de zending in Palestina zich sterker zou doen gelden.

* * *

Het groote conflict van 1929 kwam echter uit den Klaagmuur te voorschijn. Dit conflict had zich reeds in de eerste jaren van het mandaat flauw afgeteekend. Het kwam aan over het recht der Joden om hun gebeden te zeggen aan den Westelijken Muur van het gebied der Haram el Sjerif, de ommuurde Heilige Enclave der Mahomedanen, die in het Hebreeuwsch Kotel Maaravi heet en gewoonlijk de Klaagmuur wordt genoemd. Dat de Arabieren juist toen de Joden bij dezen Muur moeilijkheden begonnen te berokkenen, getuigde van geprikkelde religieuze gevoeligheid. Deze religieuze geprikkeldheid had als rechtstreeksche aanleiding zeker de economische penetratie en de vrees voor politieke overheersching der Joden, doch zij was er niet minder belangrijk om.

Terwijl de geschiedenis memoreert dat de Joden sedert de Pelgrimstochten „een keer per jaar naar deze plaats komen, schreiende en jammerende bij een steen, die van den Heiligen Tempel is overgebleven”, hebben zij in de negentiende eeuw herhaaldelijk pogingen gedaan om van de plaats een vaste en geschikte plaats des gebeds te maken, door het leggen van kleeden, het plaatsen van stoelen en banken, zonder dat daaruit bloedige conflicten zijn voortgesproten. Dat de strijd over de rechten der Joden bij den Klaagmuur ten slotte zoo'n scherp vorm heeft aangenomen als in 1929 het geval was, is kenmerkend voor den geheelen toestand sedert de komst van de Joden onder dekking van het mandaat.

De laatste acte van deze tragedie begon hier op Grooten Verzoendag in 1928, toen de Mahomedanen met kracht aandrongen op het herstel van den gewaarborgden status quo, door het wegnemen van aangevoerde matten en banken en van een afsluitdoek ter afscheiding van mannen en vrouwen. De Zionisten vonden er aanleiding in zich tot den Volkenbond te wenden, de Mahomedanen betrokken er echter de geheele wereld van den Islam in. Ook hier weer de kreet: de Joden bedreigen de Heilige Plaatsen van Jeruzalem; ook hier weer de strijdroep: de Haram el Sjerif en de Heilige Aksa-Moskee verkeerden in gevaar, de Joden hebben het gemunt op het herstel van den Tempel. Na een jaar van gespannen afwachting en openlijke of heimelijke bemoeielijking van de plechtigheden bij den Klaagmuur, kwam de groote schok. Den 15en Augustus, den negenden dag van de Joodsche maand Ab, de herdenking van de Verwoesting van den Tempel door de Babyloniërs en de Romeinen, gaven de extremistische revisionisten den Mahomedanen het antwoord, dat ontlading bracht van de gespannen atmosfeer; zij marcheerden naar den Klaagmuur en ontplooiden er de Zionistische vlag, terwijl een der demonstranten een rede hield. Den Vrijdag daarop, den vooravond van de herdenking van de Geboorte van den Profeet, hielden de Mahomedanen een tegendemonstratie en den volgende Vrijdag daarop, na een toespraak van den moefiti in de Haram, begonnen de hartstochten zich te ontketen, die zich zeven dagen lang over het geheele land bloedig uitvierten,

wederom onder de leuze: de Joden vallen de Arabieren aan en trachten zich meester te maken van de moskee.

* * *

De Volkenbond heeft in de geschiedenis van den Klaagmuur ten gunste van de Mahomedanen beslist. De Joden hebben hunnerzijds het juridische recht der Mahomedanen op den Klaagmuur ten slotte erkend, wellicht in de meening dat zij den Arabieren aldus het gevaarlijk wapen der religieuze ophitsing uit de hand sloegen. Het besluit van den Volkenbond heeft den Arabieren stellig moreele voldoening geschonken. Maar al is ook de incidenteele quaestie van den Klaagmuur tot haar normale proporties teruggebracht, zoo blijft de Klaagmuur toch nog altijd, als het ware symbolisch, rechtop staan tusschen Joden en Arabieren.

Uit de geschiedenis van alle drie de gereleveerde onlusten blijkt, dat het religieuze ferment telkens een rol van beteekenis gespeeld heeft, en niets waarborgt, dat het in de toekomst niet wederom een rol zal spelen. Achter den Klaagmuur ligt in de Haram el Sjerif de heilige Moriaberg, waarop Abraham heeft gestaan om zijn zoon Izak te offeren, en Abraham is zoowel de aartsvader van de Arabieren, de Ismaëlieten, als van de Joden, de Israëlieten. In Palestina naderen dezen berg niet kolonisten, die in de eerste plaats handelswinst beoogen, doch Joden, die staan op den historischen heiligen grond hunner voorvaderen. De Joden kunnen te goeder trouw betuigen, dat zij het op deze heilige plek niet hebben voorzien, de Arabieren zien hen uiteraard niet slechts als de pretendenden op den bodem, waarvoor zij uitdrukkelijk naar Palestina zijn gekomen, doch ook, als rechtstreeksch uitvloeisel daarvan, als pretendenden op de Heilige Plaatsen, die onmiddellijk, zoo niet religieus, dan toch moreel en historisch met de regeneratiegedachte van het Joodsche volk innig en onafscheidelijk verbonden zijn.

De viering van belangrijke Joodsche feestdagen met excursies naar Heilige Plaatsen legt daarvan getuigenis af. De Arabieren zien in de aanrukkende jonge, strijd lustige Joodsche pioniers de eerste groepen van het groote leger, dat niet slechts in Palestina, doch later ook in Transjordanië, in Syrië, in Mesopotamië, in Arabië zal doordringen, waardoor de Heilige Plaatsen als vanzelf in de macht en de handen der Joden zouden vallen. Zij zien in de Joden de kern van een volk, dat zich in vollen ernst opmaakt om zijn oude plaats in Palestina te hernemen, en vreezen daarvan de consequenties, die zij trekken, niet slechts uit den onstuimigen drang der Joden naar het bezit van den bodem, doch ook en vooral uit het agressieve karakter der jonge Joden, dat in het revisionisme tot uiting komt en de Arabieren aanhoudend tart.

„Zoolang in Arabië wordt gekoloniseerd”, aldus drukte het Jamaal Hoesseini uit, „zoolang is de Islam niet veilig.” Daarmede doelde hij in het bijzonder op het Zionisme en ten bewijze hoe sterk dat in de geheele Arabische wereld wordt gevoeld, wees hij op de groeiende vijandigheid tegen de Joden, niet slechts in Palestina, doch in de geheele Arabische wereld: in Marokko, in Tunis, in Aden, in Algerije staan de Joden tegenwoordig bloot aan aanvallen van Arabieren. „Wij zullen dezen geest stijven, onzen haat hoe langer hoe intenser maken.” De Arabieren gebruiken daartoe het godsdienstige fanatisme van het volk, dat zij in Palestina, wanneer zij dit noodig achten, bij een gunstige gelegenheid opzweepen en, gelijk mij van voornamen Arabische zijde verklaard werd, ook georganiseerd wapenen.

In de toekomst is er daarom geen reden om aan te nemen, dat de Arabieren niet opnieuw hetzelfde voorwendsel der Heilige Plaatsen zouden vinden om, wanneer zij dat dienstig achten, tegen de Joden te ageeren. De Arabische leiders zijn van meening, dat het Engelsche mandaatbewind, ook al heeft het tegenwoordig weer de beschikking over goede militairen en goede politie, dit niet zou

KERK VAN HET HEILIGE GRAF TE JERUZALEM.

kunnen tegengaan. Zegt in dit verband wat, dat in 1931 119 Joden het slachtoffer zijn geworden van sluipmoord? In 1932 ongeveer evenveel? Zegt in dit verband ook wat de vraag, die mij een vooraanstaand Engelsch bestuursambtenaar, die het land vijftien jaar heeft gediend, in een gesprek over den toestand stelde: „Bent u bevreesd voor een botsing in de toekomst?” en mij, toen ik antwoordde: „Eerlijk gezegd wel”, het pessimistische bescheid gaf: „Ook ik ben daarvoor bang.”

* * *

Wat hierboven is weergegeven is voor de Joden in Palestina in de kern der zaak geen nieuws. Zij weten, dat de toekomst hun nog voor verrassingen zal stellen en zij zijn daarop volkomen ingesteld en voorbereid.

De Pan-Arabische gedachte.

DE nationalistische beweging onder de Arabieren van Palestina, ofschoon krachtig gevoed door de lokale politieke en economische oogmerken van Zionisten en Britten, bepaalt zich niet slechts tot het land zelf. Zij is een schakel, een belangrijke schakel, in een geheele keten. Men bemerkt dat reeds in de gesprekken met jonge Arabieren, die in Europa of Amerika hebben gestudeerd en de discussie over de lokale problemen vanzelf overdragen op het terrein der algemeene Arabische politiek. Sterker komt dat uit in de gesprekken met de leiders der Arabieren, die het probleem van de onafhankelijkheid zeer bewust zien als een onafscheidelijk onderdeel van de zoogenaamde Pan-Arabische beweging.

Deze beweging is niet nieuw, niet eerst geboren toen de Britten hun woord, aan de Arabieren gegeven tot erkenning van één groot ondeelbaar Arabisch rijk, schonden en samen met Frankrijk overgingen tot de verdeeling en versnippering van Arabië, doch heeft daardoor wel een aanzienlijke verbreeding en verdieping ondergaan, waardoor haar spankracht wellicht is verdubbeld. De Pan-Arabische beweging uitte zich reeds, toen Turkije nog in Klein-Azië den scepter zwaaide. Ongeveer 25 jaar geleden openbaarde zij zich als een soort decentralisatiebeweging, die gericht was op niet anders dan autonomie onder de opperheerschappij van Turkije. Uit deze beweging is de emancipatie-gedachte gegroeid, die thans de geheele Arabische wereld beheerscht en beroert. In het Noorden concentreerde de beweging zich in Syrië, dat cultureel hooger stond dan Palestina of Irak en waar enkele geheime genootschappen de emancipatie-gedachte nog vrij vaag verspreidden, met steun van gelijkgezinden in Kaïro en Konstantinopel, terwijl een te Parijs verschijnend orgaan, „Le Réveil Arab”, in Europa een centrum van voor een groot deel gevluchte intellectueelen vormde. In het Zuiden van het Arabisch gebied echter reikte de invloed der Turken niet zoo ver en uitte de onafhankelijkheidsbeweging zich in duidelijker vormen. Drie besliste overwinningen in het begin dezer eeuw gaven blijk van de kracht der beweging. Ibn Saoed, de tegenwoordige heerscher van Arabië Saoedieh, den Hedzjaz en Nedzjd, dwong de Turken in 1905 Centraal-Arabië te ontruimen, in 1913 El-Hasa; de Imam Jahia, de tegenwoordige heerscher van Jemen, overwon in 1904 de Turken in San'a; in 1912 joeg de Idrisi de Turken uit zijn land, het Zuidelijk deel van Asir. In deze regionen ligt practisch gesproken het begin van de moderne Arabische onafhankelijkheidsbeweging.

* * *

Na de Turksche revolutie in 1908 kwam er scherper teekening in de actie der geheime genootschappen in het Noorden door coördinatie in de actie tusschen de Arabieren van Irak, Syrië en Palestina en een grondslag van politieke betrekkingen te leggen tusschen hen en de Arabieren in het Zuiden. Toen de Jong-Turken pogingen deden om de Arabieren te verturken en hun z.g. Pan-Toereensche beweging inzetten, begonnen de Arabieren voor het eerst te spreken van Pan-Arabië, en toen de Turken in den Balkanoorlog de nederlaag leden, kwamen zoowel de Mohammedaansche als Christen-Arabieren uit hun schuilhoeken te

voorschijn en hielden te Parijs een conventie, waar de Arabieren uit het Noorden zichtbare gestalte gaven aan hun beweging. De beweging ontbeerde echter een figuur, die in de geheele Arabische wereld onbetwist gezag had. Deze figuur was Sjerif Hoessein, de toenmalige emir van Mekka, die bovendien het aureool had van afstammeling te zijn van den Profeet en de faam van een moderne opvoeding te hebben genoten te Stamboel. Om deze beide redenen verkreeg hij de voorkeur boven een Ibn Saoed of den Imam van Jahia.

In den wereldoorlog van 1914 zagen de Arabieren hun groote kans, toen de belangen der Geallieerden en die der Arabieren schenen samen te vallen. Opmerkelijk is, dat de onderhandelingen met Sjerif Hoessein, die zich steeds als een trouw onderdaan van den Turkschen sultan had gedragen, aanvankelijk traag verliepen, doch eerst tot een militair bondgenootschap leidden toen de Turken in Januari 1916 de fout begingen, 15 Arabische leiders, in Syrië gevangen genomen, wegens hoogverraad op de openbare pleinen van Damascus en Beiroet te doen executeeren. Hoesseins proclamatie van eenheid van en vrijheid voor de Arabieren, ongeacht sociale tegenstellingen of religieuze verschillen, had inderdaad tot gevolg, dat het nationaal bewustzijn een krachtigen stoot kreeg, dat de gedachte van een groot Arabisch Rijk plotseling reële beteekenis verkreeg. Hoessein bleek echter niet voor zijn grootsche taak berekend, of juist wellicht, de politieke voorwaarden waren in de Arabische landen in werkelijkheid niet voorhanden om aan de gedachte ook concreten vorm te verleenen. In ieder geval bleek Hoessein niet in staat het spel, dat Engeland en Frankrijk samen achter zijn rug speelden en dat uitliep op het geheime verdrag-Sykes-Picot van 1917, waarbij Syrië, Irak, Palestina en Transjordanië van het Arabische Rijk werden losgeweekt, te bevroeden, noch het, toen de snoode plannen aan het licht kwamen, te verijdelen, al weigerde hij ook later het Vredesverdrag met de Geallieerden te teekenen.

* * *

De trouweloosheid van Engeland tegenover de Arabieren heeft in de Arabische wereld natuurlijk groote teleurstelling gewekt en verslagenheid veroorzaakt en aan de Arabische zaak een grooten slag toegebracht, daar zoowel Engeland als Frankrijk, door de instelling van verschillende regeeringen en de begunstiging van bepaalde minderheden, op verdeeldheid onder de Arabieren speculeerden. Zij heeft in de Arabische wereld den tegenstanders van Hoessein wapens tegen hem in de hand gegeven.

Zijn groote natuurlijke tegenstander was de Wahabietenkoning Ibn Saoed, die reeds in 1905 en 1913 met succes tegen de Turken was opgetreden. Hoessein maakte bij zijn getaand gezag, in 1924 de politieke fout, dat hij zich opwierp als de erfgenaam van het Kalifaat, hetwelk de Kemalistische regeering met den val van den sultan van Turkije in den ban had gedaan. Ibn Saoed heeft van deze politieke fout gebruik gemaakt om Hoessein den stoot toe te brengen, waarop hij reeds lang broedde. De nabuurschap van Hoessein in den Hedjaz en die van Feisoel en Abdoellah, de twee zonen van Hoessein, die Engeland op de tronen onderscheidenlijk van Irak en Transjordanië had geplaatst ter apaiseering van Hoessein en ter pacificatie van de Arabische wereld, was Ibn Saoed te benauwd. De roemrijke geschiedenis der Wahabieten, die ruim honderd jaar geleden de heerschers in den Hedjaz waren geweest, zweefde hem voor den geest. Hij slaagde er in, in de op de grens levende Bedoeïenstammen het religieuze fanatisme te doen opvlammen, hen voor den Ichwan te winnen, en met hun hulp Hoessein van den troon te verjagen. De Hedjaz werd ondergeschikt aan Nedzjd, Ibn Saoed liet zich tot koning uitroepen.

Ibn Saoed nam de erfenis van Hoessein over: in hem kreeg de gedachte van de vrijheid van Arabië een nieuwe, veel krachtiger, en voor de Britten veel

gevaarlijker, belichaming. Ibn Saoed ontpopte zich als een staatsman van autoriteit en beteekenis. Hij schiep orde en absolute veiligheid in den Hedzjas en dwong het respect af van de mogendheden.

Kort na Ibn Saoeds optreden als heerscher in den Hedzjas kwam in 1925 te Kairo het Kalifaat-congres bijeen: voor den eersten keer na vele eeuwen verzamelden zich weder de vertegenwoordigers van alle Mohammedaansche volken, om den verbleekten Islam opnieuw leven in te gieten. Ofschoon het congres niet geslaagd is in zooverre het geen figuur kon aanwijzen met genoeg gezag bekleed om het Kalifaat in zich te vertegenwoordigen, zoo was het toch in zooverre van beteekenis, omdat het het streven naar strenge samenbinding van alle stroomingen in de Mohammedaansche wereld duidelijk aan het licht bracht. In hetzelfde jaar kwam te Mekka het „congres der Islamietische wereld” bijeen, waaraan Ibn Saoed verantwoor-

IBN SAOED.

ding van zijn daden moest afleggen en waarin de belangen der Islamietische wereld werden besproken. Ook dit congres was geen succes, daar Ibn Saoed de Indische Mohammedanen en Perzië tegenover zich vond.

In politieken zin behaalde Ibn Saoed echter successen van belang. Engeland zag zich genoopt het verdrag van 1915, waarbij Nedzjd tot protectoraat was verklaard, in 1925 op te heffen en de volledige en volstreckte onafhankelijkheid van de landen van Ibn Saoed uitdrukkelijk te erkennen, evenals het verbod van invoer van wapens en oorlogsmateriaal in Arabië op te heffen. Later heeft Ibn Saoed een verdrag van goede nabuurschap gesloten met de regeering van Irak, hetwelk werd beschouwd als een definitieven stap in een nieuwe beweging ten gunste van een Arabische confederatie.

Ibn Saoed sloot verder in 1926 met den Idrisi het verdrag van Mekka, waarin deze de suzereiniteit van Ibn Saoed over Asir erkende, waartegenover Ibn Saoed den Idrisi bescherming tegenover derden toezegde.

De eenige onafhankelijke vorst, die op de grenzen van Ibn Saoeds koninkrijk leeft, is de Imam van Jemen, met wien Ibn Saoed de heerschappij in het Zuiden van Arabië moet deelen.

* * *

Ibn Saoed ontpopt zich in werkelijkheid als een modern vorst. Hij is inderdaad bezig van zijn land een natie, een nationale eenheid te maken, opgewassen tegen de eischen van het moderne verkeer en in staat zich zoo noodig te verdedigen, en streeft er naar, de oude religieuze banden hun knellende hardheid te doen verliezen. Ibn Saoed heeft in de Arabische wereld ongetwijfeld de leiding genomen. Naast hem staat de Imam Jahia, koning van Jemen. Beiden zijn sterk vervuld van de oude gedachte van een groot Pan-Arabië, dat zij, overtuigd van de sterkte van hun ideaal, voorbereiden.

Deze beide leiders hebben het Noorden van Arabië reeds sedert geruimen tijd bereikt. Er teekent zich duidelijk een Pan-Arabische beweging af. Het vorig jaar December heeft na een Mohammedaansche conferentie te Jeruzalem een

bijeenkomst plaats gehad van Arabieren, zoowel Mohammedanen als Christenen uit Irak, Syrië, Palestina, Transjordanië en den Hedjaz, waar onder eede werd beloofd, aan de integriteit van Arabië als ééne natie vast te houden en geen verdeling daarvan te erkennen, in iederen staat afzonderlijk aan te sturen op een en hetzelfde doel, nl. de algeheele onafhankelijkheid en volledige eenheid, en zich te verzetten tegen kolonisatie in welken vorm ook. Sedert wordt de Pan-Arabische gedachte door conventies levendig gehouden.

Frankrijk heeft in Syrië door harde ervaring de kunst geleerd den vrijheid-lievenden Droezen, die in 1925 in een bloedigen opstand hun grieven uitten, in zekeren zin te bevredigen door hun een grondwet te schenken, die van Syrië een soort parlementaire republiek maakt. Frankrijk heeft ook den Libanon een grondwet gegeven, die het in zekeren zin bevredigt. Engeland heeft Irak eerst een wetgevende vergadering verleend, die niet steeds bevrediging schonk, doch in ieder geval de spanningen binnen bepaalde grenzen hield, en het ten slotte zijn politieke zelfstandigheid gegund, onder behoorlijke waarborging natuurlijk van Englands belangen. Ook Transjordanië heeft een wetgevende vergadering, die te sterke spanningen voorkomt.

Tot nog toe is het echter ijdel gebleken, de Arabieren van Palestina te bevredigen — ofschoon Engeland daarnaar sedert de laatste jaren ernstig streeft. In Palestina uit zich de Nationalistische beweging der Arabieren dan ook het heftigst, te meer omdat Palestina inderdaad het centrum vormt, waar zich alle drie de desiderata van het Pan-Arabisch congres scherp concentreeren, als gevolg van de Zionistische politiek, die de nationalistische beweging in Palestina het sterkst voedt. Gevreesd moet worden, dat zoolang Engeland voor het Palestijnsche vraagstuk geen bevredigende oplossing vindt, dit land een haard zal blijven, waar de Pan-Arabische gedachte zich het woeligst zal uiten. Vooral, omdat er sterke emancipatie-gedachten leven in het jonge Arabische geslacht en een sterk-ageerende Arabische pers deze gedachten voortdurend aanwakkert.

Van den hooghartigen kameel en den armzaligen ezel.

DE kameel wil niet uit mijn gedachten. Telkens wanneer ik over Palestina en zijn problemen denk, verschijnt het silhouet van den exotisch gebouwden telganger op den achtergrond. Als van menschen en dieren in Palestina iets een karakteristieke eenheid vormt met den bodem en de atmosfeer des lands, is het zeker wel de kameel. Bruin en grijs zijn de overheerschende kleuren van den grond en van de duizenden heuvelen; bruin en grijs zijn de kleuren van den kameel; golvend is van de lange lage heuvelen het land, golvend is de gang van den kameel; golvend zijn met den lagen heuvel op zijn rug zijn contouren. Het land is als bezaaid met kameelen: zij trekken eindeloos langs de slingerende landwegen, door de vlakten en de heuvels, langs het zandige zeestrand, door de steden. Tot lange karavananen verbonden, of afzonderlijk. Zij staan in dienst van den landman, zoowel Arabier als Jood, en brengen zijn korenschooven naar den dorschvloer, — in dienst van den handelman, en vervoeren zijn handelswaren van den eenen hoek des lands naar den anderen, tot in het hartje van de nauwe steden, waar bekrompen, diep-afdalende straatjes geen voertuigen gedoogen.

* * *

De kameel blijft onder alle omstandigheden zichzelf gelijk. Hij houdt een onberispelijk decorum op, dat in den staat van dienstbaarheid, waarin hij zijn leven slijt, goed-bekeken belachelijk is, doch dat een levenshouding verraadt. Zijn gang is lang en afgemeten. Hij zet zijn hooge, fragiele beenen zeer voorzichtig neer. Gracieus, pretentieus, als een kokette vrouw, die zich van haar gratie iets te sterk bewust is. Bij iederen stap moet men vreezen, dat de ranke beenen het lijf van den kemel niet langer meer vermogen te dragen en zijn trillende kniegewrichten zullen breken. Hij probeert telkens weer in eindeloos rythme den ovalen hoof van zijn linkerachterpoot onder zijn linkervoorpoot, dien van zijn rechterachterpoot onder zijn rechtervoorpoot te schuiven, doch juist op het oogenblik dat hij daarin slagen zal, verplaatst hij schielijk den voorpoot. Hij draagt den langen hals en den langen kop onbeweeglijk: den nek in een sierlijke bocht, als van een touw dat een staanden vlieger houdt, den platten, reptielachtigen kop horizontaal op den hals, onaandoenlijk-hooghartig en zijgend recht vooruit.

Onder alle omstandigheden bewaart de kameel dit grandioze decorum. Als bijvoorbeeld zijn heer en gebieder hem met den stok om den kop slaat om zijn koppigheid te breken en hem tot deemoedig knielen te dwingen tot het opnemen van last. Zijn heer en gebieder: dikwijls nog een kind, dat in zijn morsige lappen bij zijn hoogen slaaf vergeleken een zeer onaanzienlijk hoopje is, dat den heuvel op den rug van het beest nauwelijks eenigermate verhoogt. Ook dan blijft de kameel den kop hoog op den hals dragen: hij briest slechts razend, bij het zwaaien van een te korten staart, om lucht te geven aan zijn verontwaardiging over de schending van zijn waardigheid en voornaamheid. Hij ontkomt ten slotte natuurlijk niet aan de dwingende macht van zijn kleinen geweldenaar, die behoefte

heeft de eigengerechtigde hooghartigheid van den lastdrager te fnuiken, doch als hij zwicht, is ook zijn knielen tot in de puntjes berekend en verzorgd: weloverwogen buigt hij zijn beenen in de knieën, het ruige lichaam daalt behoedzaam horizontaal ter aarde, de kop roerloos, alsof geen macht van buiten in zijn lot had ingegrepen. Ook wanneer, in de zeldzame gevallen dat hij niet behoeft te zwichten voor geoefenden druk of geweld en het kameeldrijvertje behendig tegen een der voorpooten van den kameel opklautert, — als ware deze een hooge klapperboom, — om aldus diens rug en bult te bereiken, verliest hij de eischen van het decorum niet uit het oog.

De voorname, decoratieve houding van den kameel lijkt naar het uiterlijk op die van den Arabier, den v o o r n a m e n Arabier. Ook de Arabier is hooggebouwd, zijn kleedij is zwierig en kleurig, ook zijn gang is lang, langzaam, afgestapt, ook hij draagt het hoofd hoog en waardig, ook zijn gelaatstrekken zijn glad en onberoerd, verraden niet òf, noch wát er in hem omgaat. Zij, kameel en Arabier, vormen een treffende twee-eenheid, passen bij de kleur en de sfeer van hun land. Is de houding van den kameel die van een mediteerend filosoof, die zich voornaam in zichzelf opsluit en met laatdunkenden trek om de dikke lippen uit de hoogte op al het tijdelijke nederziet, òf die van een ledigen ijdelheit, die zich in kortzichtigheid op zijn schoonheid van lijf en ledematen verhoovaardigt en d a a r o m voor de wereld geen oog heeft? Is de kameel in werkelijkheid een k a m e e l, — of is deze benaming slechts een pseudoniem, waarachter hij zich voor de buitenwereld verschuilt? De kameel is ongetwijfeld de levende belichaming van de geheimzinnige sfeer, die in het Naburige Oosten hangt. Een sfeer, die zich fascineerend demonstreert zoowel wanneer een kameelenkaravaan in het felle zonlicht in scherp gekarteld contour over een heuvelkam trekt, als wanneer een karavaan plotseling in de duisternis van een zwoelen avond aan het strand onaangekondigd opdoemt en geruischloos voorbijtrekt.

Palestina is vol kameelen. Het heeft er allen schijn van, dat het land niet behoort noch toekomt aan de menschen, die er toevallig verwijlen, doch aan den kameel, uitsluitend aan den eeuwigen kameel. En dan aan het specimen drommedaris, den eenbultige, die in Palestina inheemsch is. Daarvandaan dat Palestina bij hen, die de beteekenis van den drommedaris voor het land op zijn juiste artistieke waarde schatten, wordt genoemd een: d r o m m e d a r i u m.

* * *

Ook aan den ezel moet ik denken.

De tegenvoeter van den kameel is de ezel. Palestina is vol tegenstellingen, en een der merkwaardigste is die tusschen den kameel en den ezel, juist omdat de ezel zoo vaak in het gezelschap van den kameel verschijnt. De ezel gaat op den landweg vaak òf vlak naast den kameel, òf met een lange lijn aan den kameel verbonden als gids voor hem uit. Dat de kameel in zijn hooghartigheid den ezel opmerkt, laat staan hem, vriendelijk of onvriendelijk, bejegen, is nauwelijks denkbaar. De kameel is de voorname aristocraat, het beest van stijl, de ezel een plebejer, een creatuur, wien alle vormen vreemd zijn, die geen levenshouding kent. De ezel trippelt rumoerig met zijn dunne, korte pootjes, amechtig-snel en nerveus, zijn knieën moeizaam heffend in een krampachtige poging om den kameel bij te houden. Zijn voor zijn korte, eenigszins gedrongen lijf te groote kop is, als die van een echten zwoeger, diep gebogen. De kameel let slechts op zijn lijn en telt zijn vracht, hoe zwaar die ook zij, niet, — de ezel buigt reeds door onder zijn berijder, laat staan onder de zware zakken koren of noten, of de zwaar gevulde kisten, en dreigt elk oogenblik in tweeën te zullen breken. Terwijl de kameel ten hoogste eens achteloos nauw-hoorbaar snuift, klaagt en huult de ezel voortdurend. Heel Palestina is vervuld van het geween en het gejammer van den ezel, waarbij het huiselijke i-a van onzen ezel maar een zwakke afschaduwing mag worden genoemd. De Palestijnsche ezel giert, met lange uithalen, zooals

een roestige boerenpomp gieren kan. Dit gieren maakt een smartelijken indruk, het dringt den mensch door merg en been.

Heeft de ezel de bedoeling, de deernis van den mensch voor des ezels lot op te wekken? Klaagt hij over zijn lot van zwoeger? Of kwellen hem zielepijnen? Hij heeft red en om te klagen over zijn zwoegersbestaan: hij moet het dag in dag uit opnemen tegen een mededinger, die hem steeds wéér met het grootste gemak slaat, die hem niet eens aanvaardt als concurrent, die hem in ieder geval niet als gelijke erkent. Volgens den volksmond ontspringt het gejammer van den ezel echter aan een andere bron. Men had den ezel op een dag ervan verwittigd, dat alle ezellinnen gestorven waren, Toen hij in gejammer uitbarstte over het lot van het ezelsvolk, wilde men hem troosten: men vertelde hem, dat er nog é é n ezelin in leven was. Dit zou voldoende zijn geweest om aan het gejammer met een diepe zucht van verlichting een einde te maken. De diepe zucht, waarin het gegier van den ezel altijd eindigt, zou aldus verklaard zijn. Hoe dit zij, de ezel is een luidruchtig beest, dat van den vroegen morgen tot den laten avond steunt en zucht over zijn armzalig leven.

De ezel is een armzalig beest. Zijn tragische gestalte projecteert zich nog niet het sterkst als hij werkt en zwoegt. Als hij onbelast is en ergens geheel alleen, als het ware verloren, zoo maar staat, is hij eerst diep beklagenswaardig. Men moet hem zien tegen een beschaduwden muur geleund, met zijn muil, waarlangs wat vlassige haarsprietten afhangen, die manen moeten verbeelden, scheef en diep naar beneden, met doorgezakte knieën. Miserabel van zieligheid.

Dan staat hij te denken. Men kan zien, dat hij staat te denken. Van den kameel kan men niet geen mogelijkheid uitmaken, wat er in zijn hoogopgeheven schedel omgaat; maar bij den ezel laat dat geen twijfel. Hij peinst zichtbaar, en ook is zichtbaar, dat hij denkt over zijn arm leventje, zijn klein, miezerig leventje van armen slokker, die voor een hap boonen en een slok water den heelen dag maar sjouwen moet, onder den last van zware vrachten en de onbarmhartige priemen van de scherpe zon. Zijn heele houding drukt het kleine bewust-

KARAVAN VAN KAMEELEN LANGS HET ZEESTRAND TREKKEND.

zijn uit van de hopelooze onveranderlijkheid van zijn lot, dat bepaald is, de gelaten onderwerping aan hogere machten, die het zoo hebben beschikt en tegen wie verzet ten slotte niet baten zou. Hij is dan ook maar een dom, klein, nietig ezeltje, geboren voor de zware karweitjes, waarvoor hij wordt aangewezen. Een poging om zijn kop hoog te dragen, zooals de kameel, die dagelijks naast hem voortschrijdt, zou hem een verwaand voorkomen geven, zou hem onsterfelijk belachelijk maken. Hij is daarvan, wanneer hij in alle stilte tot zichzelf komt, diep overtuigd.

Palestina is óók vol van zulke kleine ezeltjes, die den heelen dag kreunen en steunen over het moeizame van hun bestaan en aan het eind van den dag berustend hun lot aanvaarden. Hoe het ezeltje in Palestina is gekomen, is een raadsel, maar vast staat dat het ezeltje in Palestina behoort, als nevenverschijnsel van den kameel, om dezen door de frappante tegenstelling beter tot zijn recht te doen komen. De kameel is op zich zelf zeker een voornamen verschijning; doch de kleine zwoegende ezel geeft deze verschijning eerst relief. En dat is naar het schijnt het eigenlijke doel van het bestaan van den ezel in Palestina.

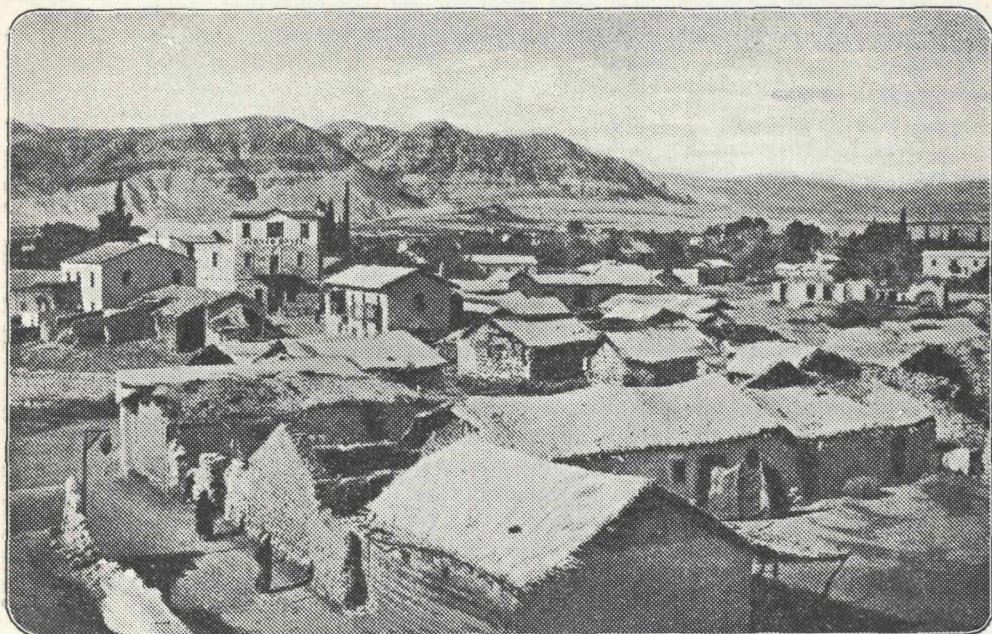
Naar de Doode Zee en Jericho.

VAN den Olijfberg bij Jeruzalem kan men over de heuvelen van Judea heen heel in de verte de Doode Zee flauw als een smal streepje water zien liggen. In oude gidsen stond vermeld, dat een tocht van Jeruzalem naar de Doode Zee niet minder dan drie dagen duurde en dat een escorte volstrekt noodzakelijk was, wilde men het gevaar vermijden in handen van roovers te vallen. Tegenwoordig doet een goede auto met een bedreven chauffeur bemand, den tocht erheen langs een onberispelijk geasfalteerden weg in nauwelijks anderhalf uur. Mijn chauffeur was zonder twijfel zeer bedreven, maar zijn auto was niet perfect, en aangezien mijn geleider, kort, krachtig en rond als Mirabeau, naar schatting de dikste bewoner van Palestina moet zijn, was zijn enkele keeren herhaalde worsteling met een paar versleten banden onder een priemende tropische zon op een gloeienden weg, meer dan pijnlijk. Hij was ten slotte een levenden druijsteen gelijk, en de auto deed haar werk met een uurtje vertraging.

De weg leidt in het begin langs de Hebreeuwsche Hoogeschool op den Scopusberg, de rijk met bloemen verzorgde Engelsche oorlogsgraven, het stille, ommuurde Gethsémané en de Herberg van den Goeden Samaritaan; verder is hij niet anders dan een verblindend wit-gloeiend lint, zigzagsgewijs getrokken door onvruchtbare, dorre heuvels, waarvan het kameelbruin geleidelijk-aan een geelachtige kleur aanneemt. Het eenige dat doet denken aan leven is een werkende irrigatieleiding, die sinds menschenheugenis dwars door de heuvels in het noorden loopt en, na eeuwen van verwaarloozing, het tegenwoordige Jericho weder vruchtbaar makend water schenkt, en diep beneden het wegpeil raatachtige holen of spelonken, waar vroeger zondige nonnen haar leven bij wat karig water en brood moesten kuischen.

* * *

De snelle afdaling naar de Doode Zee staat gelijk met een gemitigeerde roostring: van een betrekkelijk gematigd klimaat, dat het hooggelegen Jeruzalem kent, naar een tropische atmosfeer op vierhonderd meter beneden den zeespiegel. Het laagste punt der aarde. De Doode Zee zelf openbaart zich als een lange, vrij smalle strook blinkend water, waartoe aan den Palestijnschen kant een nogal breed, zandig, amberkleurig strand toegang geeft en dat aan den anderen kant, in Transjordanië, wordt begrensd door vrijwel loodrecht uit het water oprijzende hooge, kale bergen. Dit zijn de Moabietische bergen, waarvan Mozes het Beloofde Land slechts aanschouwen mocht, waar hij op den berg Nebo oud en moede den laatsten adem uitblies, nadat hij Jozua als zijn opvolger had gezegend. Mystieke bodem met tragische reminicenties uit het Oude Testament. Hier is het gebied waar de beroemde vijf Steden der Vlake door boven-natuurlijke krachten zijn kaal geschroeid. De wetenschap neemt aan, dat in den pek- en olie-houdenden bodem van het Doode Zee-gebied geweldige uitbarstingen hebben plaatsgehad, die van het eens bewoonde gebied een troosteloze en schier onherstelbare verlatenheid hebben gemaakt. Tot deze vijf steden hebben Sodom en Gomorrah behoord, die volgens het verslag van het Oude Testament hebben moeten boeten voor de zware zonden harer bewoners. Hier kwamen de Engelen tot Lot om hem

GEZICHT OP JERICO EN DEN BERG DER VERZOEKING.

den raad te geven Sodom te verlaten, en hier werd Lots huisvrouw, toen zij op de vlucht, tegen de uitdrukkelijke waarschuwing in, omkeek en een regen van vuur en zwavel uit den hemel zag losbarsten, in een zoutpilaar veranderd. De Arabieren noemen de Doodse Zee nog altijd Bahr Loût, of Zee van Lot.

De geschiedenis van de verandering van Lots vrouw in een zoutpilaar krijgt pikante actualiteit, wanneer men in het water van de Doodse Zee afdaalt. Een zwembad, aan den oever opgericht, geeft daartoe tegen een paar piasters gelegenheid. Men bespeurt tot zijn verwondering, dat men zonder een vin te verroeren op het water blijft drijven, hetwelk de oogen echter pijn doet en in de wangen prikt. Dit water is niet minder dan vijf- of zesmaal zoo zout als gewoon zeewater. Geen visch verlevendigt met zijn gespartel het water, geen vogel geeft met zijn vlerken leven aan de luchten, geen gewas, nóg zoo schraal, vindt behagen in de oevers.

Doodse Zee!

De mensch echter weet met het water raad, hij heeft er den economischen rijkdom van gepeild. Op de kale oevers liggen wijde zoutpannen met witte vliezen van het gekristalliseerde potasch en magnesium. Dit is de exploitatie van de Palestine Potash Company, waarvan de heer S. van Vriesland, de Nederlandsche consul te Jeruzalem, manager is en die concessie heeft om de wateren van de Doodse Zee rendabel te maken. Met een 600 meter lange pijp pompt zij het water van 50 meter onder den zeespiegel op. Een schatting heeft aan het licht gebracht, dat de Doodse Zee milliarden tonnen zouten bevat. De vooruitzichten voor de potasch en broom, die als meststoffen in alle cultuurlanden in toenemende mate gebruikt worden en in de naaste toekomst ook in den landbouw in het Oosten een rol van beteekenis zullen spelen, acht men zeer gunstig. De Potash Company voert reeds potasch en broom in aanmerkelijke hoeveelheden uit. Het transport naar de haven vormt nog slechts een moeilijkheid, die echter zal worden opgelost door den bouw van een specialen spoorweg van het Jordaandal naar Beisan, welke aansluiting zal vinden bij den bestaanden spoorweg naar Haifa. Thans worden de producten met vrachtwagens nog naar Jeruzalem vervoerd, vanwaar zij ter verscheping naar Haifa worden getransporteerd.

De Engelschen hebben met deze concessie een goeden greep gedaan en zich daarmee financieel onafscheidelijk aan Palestina gebonden.

* * *

Even ten Noorden van de Dode Zee, niet ver van den Jordaan, ligt Jericho. In mijn herinnering hoofdzakelijk een boschje frisch-groene waaiers van vezelachtige magere bananenboomen in de diepte van een heete woestenij. Dit Jericho heeft niets uit te staan met het oude Kanaänietische Jericho, welks muren zouden zijn omgevallen, toen op den zevenden dag der belegering onder aanvoering van Jozua de zeven Joodsche priesters op hun bazuinen begonnen te blazen en het Joodsche krijgsvolk zijn vreugdekreten uitstiet. De tegenwoordige „Stad van de Godin der Maan” ligt ongeveer op de plaats van het Jericho, dat de Kruisvaders in 't begin der middeleeuwen hebben herbouwd en waar zij palmen en balsaminen hebben gekweekt en suikerplantages onderhielden, waarvoor oorspronkelijk de hoogergenoemde irrigatieleiding heeft gediend. Na vier eeuwen van volkomen vergetelheid hebben Russische pelgrims, die er een gewoonte van maakten in den Jordaan te baden, uit een Arabisch gehucht, er Riha genaamd, dat het Jericho der Kruisvaarders nog slechts aanduidde, het tegenwoordige Jericho ontwikkeld, dat thans een 1500 inwoners heeft, meerendeels Mohammedanen. Historisch in dit moderne Jericho is de Bron van Eliza, eigenlijk een verzameling van bronnetsjes, die in een bassin van 15 bij 8 meter worden opgevangen en met welker eeuwigvloeiende wateren het volk van het eerste Jericho zich reeds heeft gelaafd. Deze bron is in 1906 hersteld en is thans een zegen voor de geheele omgeving. Een Arabier heeft binnen de omheining een afgeschut hoekje, waar toeristen zich kunnen laven met gazeuse dranken of ijskoud bier.

De bodem, waarop het eerste Jericho heeft gestaan, ligt op een grooten kilometer afstands naar het Noord-Westen aan den voet van den Quarantanaberg, die volgens de overlevering het tooneel der Verzoeking is geweest. De overblijfselen van dit oude Jericho zijn reeds sedert een vijftientig jaar voor een groot deel blootgelegd: een langwerpige vestingstad op rotsgrond met hooge muren van baksteen, waarvan gedeelten nog overeind staan. Ten Noorden van de stad vindt men de overblijfselen van een acropolis. Volgens de archaeologen werd het Kanaänietische Jericho plotseling overvallen en verwoest; het is daarna vier of vijf eeuwen onbewoond geweest en de Joden hebben er vervolgens een sterke, eveneens ommuurde stad op gebouwd, waarvan de steenen overblijfselen nog spreken. Dit Jericho was beroemd, niet alleen wegens zijn dadels en balsamintuinen, doch vooral door zijn henna, welker wortels en bladen een roode verfstof opleverden, die de vrouwen in het Naburige Oosten nog heden ten dage voor het verven van lippen en wangen gebruiken. Dit Jericho viel, evenals Jeruzalem, aan de horden van Nebukadnezar ten prooi, doch na de ballingschap der Joden in Babylon keerden enkele honderden naar de overblijfselen van Jericho terug, dat, totdat het kort voor onze jaartelling werd herbouwd, een Joodsche stad bleef.

De stad kwam daarna onder de heerschappij der Romeinen. Marcus Antonius gaf haar zijn gevierde Cleopatra ten geschenke. Deze kon echter het geschenk niet voldoende waardeeren, daar het haar te ver afgelegen was, en verkocht het aan Herodes. Daarmede was het lot van het eerste Jericho bezegeld, want Herodes, met zijn hartstocht voor architectuur, bouwde een geheel nieuwe stad op een paar kilometer ten Zuiden van het eerste Jericho, in Romeinschen stijl, met een hippodrome, een amphitheater, en mooie tuinen. Hij koos deze stad, die meer dan duizend meter lager lag dan Jeruzalem en 250 meter beneden den zeespiegel, als zijn winterverblijf. Een keuze, die door de ruwheid van het klimaat van het hooggelegen Jeruzalem in den winter ongetwijfeld gerechtvaardigd was. Een keuze, die ondernemende hôtelexploitanten in onze dagen als voorbeeld genomen hebben, want in het gebied van Jericho vindt men verscheidene uitmuntende hotels ten gerieve van minnaars van het vrijwel tropische klimaat, die den

chamsin, den drogen woestijnwind, op den koop toe nemen. Het tweede Jericho is daarna nog verscheidene malen het tooneel geweest van belegeringen, totdat zoowel de stad als de vlakte in verval en vergetelheid geraakten.

In het begin der Middeleeuwen kwamen de Kruisvaarders, die de ruïnen van Jericho vonden en opnieuw een poging deden om het land zijn oude grootheid en vruchtbaarheid te geven.

* * *

De geschiedenis herhaalt zich thans opnieuw. De Engelschen vooral hebben zich van het terrein hier meester gemaakt en onder hun bewind heeft het er allen schijn van, dat in de toekomst een nieuw Jericho zal opbloeien, dat weliswaar niet de grootheid van het verleden uitstraalt, doch toch wederom getuigenis aflegt van menschenlijke energie en volhardingsvermogen en de herinnering aan de oude geschiedenis van dit mystieke gebied ververscht.

De Akkobaai en Haifa.

VAN Jeruzalem naar Haifa, in het Noorden des lands, is per auto langs spiegelgladde asfaltwegen ongeveer 4½ uur. Om drie uur 's middags verliet ik bij een energie-doodenden heeten chamsin de hoofdstad en met een halfuur opont-houd te Nazareth zat ik over achten in de koelte boven op den beroemden Karmel.

Twee incidenten hebben mijn binnenkomst te Haifa gemaakt tot een persoonlijke belevenis, die de moeite van het boekstaven waard is. De beperktheid van mijn tijd noopte mij, op een Zaterdag Jeruzalem te verlaten. Wie zich in Palestina des Zaterdag over lange afstanden wil verplaatsen en daartoe een auto behoeft, is aangewezen op een Arabischen chauffeur. Onder de jonge Joden zijn er velen, die dit geen bezwaar vinden, maar de meeste Zionisten van het oude geslacht zien dit met leede oogen, ten eerste omdat zij het niet oirbaar achten op Zaterdag, den Sabbath, te reizen, ten tweede omdat zij alleen de joodsche chauffeurs wenschen te begunstigen. De Joodsche chauffeurs worden in Palestina in eere gehouden en hun rijbekwaamheid vindt, ten rechte, slechts onvoorwaardelijken lof.

De Arabische chauffeur heeft niettemin eveneens zijn verdienste; de mijne bleek zijn vak uitmuntend te verstaan. Nog nooit van mijn leven wellicht heb ik in een zoo krochtige stad als Haifa in een auto gereden, en nog nooit heb ik een chauffeur gedwongen gezien, zoo scherpe en gevaarlijke bochten te nemen als dezen. In spanning volgde ik de acrobatische wendingen van mijn auto, toen in een volkrijke buurt een klein meisje van een jaar of vier, zooals een kip of een gans dat kan, vlak vóór de auto de straat overwipte. Op een haar na ontsnapte het kind den dans. Mijn chauffeur zeide geen woord, doch trok snel de remmen aan, zette zijn wagen stil, duwde het portier in heftige gemoedsbeweging open en sprong vliegensvlug uit den wagen, op het kind toe. Hij gaf het van achteren een harden slag op het gezicht, die gemeen raak aankwam, gaf het daarna een vinnigen schop tegen het zitvlak, zoo dat het kind met een smak op den grond terecht kwam, en gaf het daarna een tweeden schop, zoo dat het kind over het trottoir wegrolde. Hij wipte daarna weer achter het stuur van zijn auto en reed gemoedereerd weg. Dit brute tafereel speelde zich af tusschen vele Arabische mannen en vrouwen rondom, die in de ingangen van hun winkels of er voor stonden; doch geen hunner stak een vinger uit om het voor het meisje op te nemen, of zeide ook maar een enkel woord om aan verontwaardiging lucht te geven. Ik zelf zat als verstomd en met mijn gebrek aan kennis van de Arabische taal machteloos.

Toen ik later mijn ervaring aan kennissen mededeelde, kreeg ik als verklaring, dat de handeling van den chauffeur naar Arabische zede ten doel had, het meisje op hardhandige wijze voorgoed van haar gevaarlijke onvoorzichtigheid te genezen.

Het tweede incident besloot mijn binnenkomst te Haifa. Mijn auto hield stil temidden van groepen wandelende joden, die van de koelte van den avond genoten. Ik stapte uit juist vóór een aantal vrouwen, van wie één harer onderzoekend op mij toekwam en, in het Duitsch, de opmerking maakte: „U moest u schamen, met een Arabischen chauffeur te rijden”. Ik was eenigszins verbouwereerd van de opmerking, doch antwoordde: „Neemt u mij niet kwalijk,

doch dat is mijn zaak. Dat heb ik tegenover mij zelf te verantwoorden". Daarmede was het incident uit.

Toen ik echter in mijn hotel intrek had genomen, trof ik daar een leider van een der groote Zionistische scheppingen, die denzelfden Zaterdag als ik uit Jeruzalem naar Haifa was vertrokken. Nieuwsgierig hoe hij dan wel in Haifa was gekomen, stelde ik een desbetreffende vraag, waarop ik het eenigszins verbijsterende antwoord kreeg: „Wel, ik heb mijn eigen auto met mijn eigen chauffeur". Deze chauffeur is natuurlijk een joodsche chauffeur, — die ten gerieve van den leider wel op Zaterdag rijdt. Te oordeelen naar de wijze, waarop de leider mij bleef aanstaren, moet mijn gezicht uitdrukking hebben gegeven aan duidelijk zichtbare verbazing.

* * *

Haifa heeft herinneringen, die diep in het antieke verleden afdalen; Haifa is ook bezig vooral onder den invloed der Zionisten snel tot een moderne stad uit te groeien, waarbij het slechts de concurrentie heeft te duchten van Tel Aviv, dat eerst veel later zijn ontwikkeling is begonnen, doch veel sneller vorderingen heeft gemaakt.

Tot den toerist en den historicus spreken de Karmel en de rivier de Kisjon, die bij Haifa in de zee uitmondt. De Karmel is een ongeveer 300 meter zich boven de zee verheffend massief, dat zich naar het Zuid-Oosten aansluit bij een 25 kilometer lange gelijknamige bergketen, die zich voortzet in de bergen van Samaria. Vele toeristen, die naar Palestina komen, nemen intrek in één van de met het front naar zee gekeerde vele goede hotels of pensions, om van het plateau het verrukkelijke uitzicht te hebben op de baai van Akko. Er zijn er die meenen, dat de schoonheid van de Golf van Napels verbleekt bij die van de baai van Akko. Ik heb tot nog toe de Golf van Napels niet gezien, doch moet bekennen dat het uitzicht op de ruime blauwe baai met zijn ijlen sluier in de koele ochtenduren, zijn spel van fel-tintelend licht midden op den dag en zijn breede rust tegen het vallen van de duisternis reeds vroeg in den avond, fascineert, zooals mij nog geen ander uitzicht op zee heeft gefascineerd. Naar het Noorden geeft het gezicht op de groene heuvels van Beneden-Galilea met daarachter de ruwere bergpartijen van Boven-Galilea en daarachter weer de hoogoprijzende sterke bergen van den Libanon aan de baai een prachtige achtergrond, waarop het oog gaarne rust.

De Karmel is verbonden met den strijd van den Profeet Elias tegen de Priesters van Baal, gelijk men beschreven vindt in Koningen I. Hier, aan den Kisjon, heeft Elias de aanbidders van de goden der Phoeniciërs getart, hun goden er door aanroeping toe te bewegen zich te demonstreeren, door de zelf-ontbranding van opgetaste blokken hout, en nadat Elias zijn God had aangeroepen en deze zich aan hem had geopenbaard, 450 Baalpriesters gedood.

De Karmel bevat verder de levendige herinnering aan de Christenheremieten, die zich daar reeds voordat het schild van Rome week, vestigden en zich als de opvolgers beschouwden van de „School der Profeten", die door Elias werd gesticht. Zij hebben het in den loop der eeuwen hard te verduren gehad, hun kloosters werden verwoest en zijzelf moesten zich in grotten verbergen, doch men vindt er thans nog steeds een Karmelieter Klooster, waarvan de eerste steen werd gelegd in 1827 en dat in 1853 gereed kwam. Het prachtig gelegen klooster is voor toeristen een voorwerp van groote belangstelling en de monniken wijzen nog de grot aan, waar Elias zou hebben gerust, voordat hij zich opmaakte voor zijn eerste vlucht. Deze grot heet nog altijd de „School der Profeten". De monniken droegen vroeger nog wit-en-bruin-gestreepte pijen ter herinnering aan den profeten-mantel, dien, met zulke strepen gekenmerkt, de profeet bij zijn Opstijging in een door den vuurgloed van een onweder omgeven wagen en rossen in het Overjordaansche als afscheidsgroet aan de

aarde liet vallen. Verder wijzen zij nog een grot aan, waar de Heilige Familie bij haar terugkeer uit Egypte zou hebben gerust.

* * *

Wat nu Haifa zelf betreft. Honderd jaar geleden was Haifa slechts een onbeduidend dorp met een 3000 zielen, dat verre overschaduwde werd door de oude vestingstad Akko, die in het Noorden van de baai ligt, in de oude en moderne geschiedenis een rol van groote beteekenis heeft gespeeld en thans nog slechts de vervallen vestingmuren vertoont, die getuigenis afleggen van haar vroegere grootheid en macht. Tien jaren geleden telde Haifa 25.000 inwoners, waarvan 6000 joden. Thans meer dan 50.000, waarvan 16.000 joden. Deze paar cijfers spreken reeds voor zichzelf.

Van den Karmel af kan men gemakkelijk het concrete beeld van de snelle ontwikkeling en de tegenwoordige positie van deze stad in zich opnemen. Overal waar men naar beneden kijkt: moderne huizen en nog eens huizen, in goede orde gegroepeerd. In dit opzicht is Haifa belangwekkender dan Tel Aviv met zijn wilden bouw. Tegen de bergheellingen, in de wijk Hadar Hakarmel, niet anders dan goed-gebouwde en goed-onderhouden villahuizen, die voor de oogen vaak een lust zijn. Verder naar beneden, dicht bij de zee, eveneens een uitgebreide jodenwijk, Bath Galim, die een paar jaren geleden door een bouw-vereening werd gebouwd. Direct grenzend aan Hadar Hakarmel een hoog-oprijzende middelbare technische school, waar de nieuwe joodsche Palestijnsche jeugd haar opleiding ontvangt. Ten slotte een fabriekswijk: de electrische centrale van Ruthenberg, die uit den Jordaan, bij het meer van Tiberias, waar een stuwdam is gebouwd, haar stroom ontvangt, de Rothschild-molens, genaamd Les Grands Moulins, vlak in de nabijheid daarvan de Oliefabrieken Sjemen, die zoowel naar Europa als naar de landen van het Oosten met succes zeep exporteerden, en wat verder weg de cementfabriek Nesher, die het floreerende bouwbedrijf aan den gang houdt. De geweldige tanks der Vacuum Oil en Shell op het terrein, dat afgebakend is voor de groote pijpleiding, die de petroleum uit Mosoel naar Haifa zal leiden, voltooien het beeld der industriele bedrijvigheid, die thans aan Haifa, dank zij ook vele kleine industriele bedrijven, die oprijzen, haar moderne karakter begint te verleenen.

Haifa is een stad, die een bijzondere aantrekkingskracht op Duitsche emigranten uitoefent. Men vindt er een oude Duitsche kolonie, Karmelheim genaamd, waar Tempeliers leven. Ook de Duitsche Joden, die naar Palestina emigreerden, zochten bij voorkeur Haifa op, en de Duitsche Joden, die zich sedert de Jodenvervolgingen in Duitschland naar Palestina begeven, sluiten zich bij hun landgenooten aan. De jonge Duitschers, die hun leven nog eigenlijk moeten maken en nog van onderop kunnen beginnen, vinden een onderkomen bij de z.g. Haifa-Bay Development Company, in de nabijheid van Haifa gelegen, waar men op een terrein van 4000 ha een begin vindt van eenvoudige arbeidersnederzettingen van lieden, die in hun onderhoud voorzien gedeeltelijk met loonarbeid in de stad, gedeeltelijk met tuinbouw en pluimveeteelt op het terrein rondom hun huizen. Het ligt in de bedoeling, op dit terrein ook arbeiderswoonwijken, industriele ondernemingen en villahuizen te vestigen. Hier ligt voorloopig een uitkomst voor vele jonge emigranten, die gedwongen zijn in Palestina hun leven op te bouwen.

* * *

Haifa is een stad, die zich klaarblijkelijk rustiger en harmonischer ontwikkeld heeft dan Tel Aviv. Het heeft, ook al ontwikkelt Tel Aviv zich nog altijd eenigszins koortsachtig, toch veel grooter toekomst, omdat het in vele opzichten veel gunstiger ligt dan Tel Aviv.

Weizmann en Jabotinsky.

HET is tragisch, dat op een oogenblik dat het vraagstuk van het Zionisme voor de Joden der geheele wereld een brandende actueele beteekenis heeft en eenheid en eensgezindheid van leiding strikt geboden zijn, zich in de Zionistische organisatie een scherp en pijnlijk conflict naar den voorgrond dringt, dat wijst op een onoverbrugbare kloof. Dit conflict is in al zijn scherpste belicht door den moord, onlangs te Tel Aviv op dr. Arlosorof, den leider van het Jewish Agency in Palestina, gepleegd. Of deze moord al dan niet begaan is door revisionisten, de volgelingen van dr. Jabotinsky, hij heeft de atmosfeer geladen en duidelijk de onverzoenlijkheid van partijen gedemonstreerd.

* * *

Het conflict is volstrekt niet nieuw. Reeds sedert jaren treden in de Zionistische Wereldorganisatie twee hoofdrichtingen duidelijk naar voren. Eén dezer beide richtingen is ten nauwste verbonden met den naam van dr. Chajim Weizmann, wien twee jaar geleden als president der organisatie het vertrouwen werd opgezegd; de andere staat onder leiding van dr. Wladimir Jabotinsky en is, strikt genomen, een scherpe reactie op de politiek van dr. Weizmann. Ofschoon deze beide richtingen eerst later in georganiseerden vorm tegenover elkaar kwamen te staan, zoo zijn zij reeds in den strijd over de formuleering van de Balfourverklaring van 1917, en in den strijd over de waarachtige beteekenis van deze formuleering, in beginsel duidelijk te herkennen.

Dr. Weizmann heeft, op het voetspoor van de Engelsche regeering, de Balfourverklaring van den beginne af aan binnen bepaalde grenzen geïnterpreteerd, in twee opzichten, én onder consideratie van de belangen der Arabieren in Palestina en de agitatie van de Arabieren in het Naburige Oosten, én onder consideratie van de moeilijkheden, die de agitatie der Arabieren den Britten bereide. In 1919 vond het standpunt van dr. Weizmann reeds scherpe critiek van Israel Zangwill, den gestorven Engelschen romanschrijver, die schreef: „Dr. Weizmann heeft niet om een Joodschen staat gevraagd. Dat werd tact genoemd; doch in werkelijkheid was het schuchterheid. Het was de prijsgeving van het Zionisme. Hij wist niet wat een „Joodsch Nationaal Tehuis” beteekende, indien het niet een Joodsche s t a a t beteekende.”

De ontevredenheid over de politiek van Sir Herbert Samuel, den eersten (Joodschen) hoogen commissaris, die met groote verwachtingen werd begroet, heeft aan deze zoo bijtende critiek organisatorischen vorm gegeven. Samuel was op wensch van dr. Weizmann naar Jeruzalem gezonden en na diens vijfjarige ambtsperiode waren de onstuimige Zionisten diep teleurgesteld: zij hadden het gevoel, dat hij een stelsel had geschapen, dat geen noemenswaardige vorderingen der kolonisatie toeliet en dat de mandaatpolitiek veel vriendelijker tegenover de Arabieren was dan de mandaatopdracht noodig maakte en de Zionistische belangen gedoogden. Zoowel Weizmann als Jabotinsky trokken uit de verschijnselen elk voor zich een bepaalde conclusie. Weizmann erkende, dat de ontwikkeling van zaken in Palestina onbevredigend was, doch gaf uiting aan de

meening, dat daaraan niets te verhelpen was, zoolang in de getallenverhouding tusschen Joden en Arabieren in Palestina geen wezenlijke verandering was gekomen. Jabotinsky keerde de redeneering echter om: hij zeide, dat in deze getallenverhouding niets kon veranderen, z o o l a n g niet de bestaande politieke en economische hinderpalen tegen en massale immigratie waren weggeruimd.

* * *

In deze beide zienswijzen vindt men het wezenlijk verschil in inzicht tusschen de beide figuren en richtingen scherp uitgedrukt. Richtte dr. Weizmanns politiek, zij het uit tactische overwegingen, zich inderdaad op een soort compromis met, een toenadering tot de Arabieren, op een soort evenwicht der krachten, Jabotinsky wil van begin af aan, ofschoon strevende naar goede betrekkingen met de Arabieren in het dagelijksch leven, openlijk en bewust van Palestina zoo snel mogelijk een land maken, waar de Joden de meerderheid hebben. Pogingen om reeds thans met de Arabieren tot een principieel vergelijk over het Zionisme te geraken, wijst hij als ijdel en schadelijk af. De houding van Weizmann en zijn volgelingen beschouwt hij als een politiek degeneratieverschijnsel der Zionistische beweging, die niet voldoende zelfvertrouwen heeft om de moeilijkheden te overwinnen en niet meer aan de mogelijkheid gelooft, de meerderheid in Palestina te verwerven. Hij verwijt aan de Executieve der Zionistische Organisatie bureaucratie, die zich bezighoudt met nevenvraagstukken en de hoofdquaestie verwaarloost. Hij verwijt Weizmann, dat hij de kracht van het Zionisme geschaad heeft doordat hij in het Keren Hajessod, het Palestina Ophouwfonds, remmende niet-Zionistische invloeden heeft toegelaten; de Executieve, dat zij nooit naar een weloverwogen plan het

particuliere kapitaal naar Palestina heeft geleid, slechts een kolonisatie-politiek-op-goed-geluk heeft gevoerd. Op grond van deze en andere motieven eischte Jabotinsky een politiek offensief, ten doel hebbend een revisie van de politiek van het Engelsche ministerie van koloniën tegenover Palestina, als voorwaarde voor kolonisatie in een omvang, zooals voor de oplossing van het Jodenvraagstuk naar zijn opvatting geboden was.

Een ander principieel vraagstuk was dat van het legioen: de bescherming van de Joden in Palestina. Na den wereldoorlog heeft de Engelsche regering de 5000 man Joodsche soldaten, die in Palestina stonden, naar huis gezonden en in plaats van het Britsche garnizoen, politie- en gendarmetroepen gevormd, waarin het percentage Joden van jaar tot jaar verminderde, totdat de beschermingstroepen in het land bijna nog uitsluitend uit Arabieren bestonden. Jabotinsky meende, dat een dergelijke politiek niet in overeenstemming was met de toepassing van het mandaat en eischte de invoeging in het Engelsche garnizoen van Palestina van

DR. CHAJIM WEIZMANN.

Joodsche politie- en militaire troepen. Jabotinsky wilde op deze wijze ook anti-Zionistische kringen in Engeland, die er bezwaar tegen maken dat zonen van Engelschen voor de verdediging van de Joden hun bloed geven, bevredigen.

Weizmann echter hield de formatie van een Joodsche troepenafdeeling voor overbodig, omdat hij meende dat er niet voor onlusten gevreesd behoefde te worden, bovendien voor schadelijk, omdat de Arabieren er gemakkelijk door geprikkeld konden worden. Jabotinsky zag in de onlusten van 1929, die 130 Joden het leven kostten en waarbij honderden Joden gewond werden, een onbetwistbare rechtvaardiging van zijn eisch.

* * *

DR. WLADIMIR JABOTINSKY.

De onlusten van 1929 hebben de geheele politiek van Weizmann voor het front gebracht, en zij waren de oorzaak van zijn val. Sokolow nam als compromiscandidaat zijn plaats in. Sedertdien hebben de verschillende tusschengroepen zich op de hoofdrichtingen gericht. Wat het vraagstuk van het legioen betreft, vond Weizmann steun bij de pacifisten en de in intellectuele kringen invloedrijke Brith Sjalom, het Vredesverbond, dat na de onlusten van 1929 in Palestina werd gesticht en welks aanhangers uit filosofische en godsdienstige overwegingen het herstel van den Joodschen staat en de vorming van een Joodsche meerderheid in Palestina verwerpen, of zelfs aan de verwezenlijking van het Zionisme sterk twijfelen. Het meerendeel van Weizmanns volgelingen streeft echter nog altijd de vorming van een Joodsche meerderheid in Palestina na, precies op dezelfde wijze als Weizmann zelf, nl. langs den zoogenaamden tactischen weg van het voorloopige compromis. Deze volgelingen vallen in twee groepen uiteen, nl. de algemeene Zionisten, het z.g. Centrum, en de socialisten, die in Palestina hun concentratie vinden in de Histadroeth, de Vakverenigingsfederatie, die aangesloten is bij de Tweede Vakverenigingsinternationale.

De socialisten en Weizmann — die geen socialist is — ontmoetten elkaar in hun Arabierenpolitiek, daar de socialisten, op grond van hun klassenstrijdbeginsel, naar classesamenwerking streven zoowel met de Arabische landarbeiders als de industrie-arbeiders. De socialisten sloten overigens een compromis met Weizmann: zij lieten hem in zijn politiek tegenover de mandaatregering de vrije hand, in ruil voor het gebruik van de Zionistische fondsen voor de stichting van op socialistische leest geschoeide nederzettingen. De algemeene Zionisten, — het burgerlijke element, — verleenden hieraan steun, zoowel uit achting voor de persoonlijkheid van Weizmann als wel, omdat zij niet vijandig stonden tegenover de ideële instelling der socialistische kolonisten en in hun optreden een middel zagen om het particulier kapitaal, dat de tendenz had het Zionisme te verwaarloozen ten bate van het kapitaalsgewin, binnen bepaalde grenzen te houden.

Jabotinsky echter kon in het klassenstrijdbeginsel der socialisten begrijpelijk niet anders zien dan een rem op het tempo der kolonisatie, dat naar zijn opvatting reeds veel te traag ging om de verwezenlijking van een Joodschen staat behoorlijk te dienen.

Jabotinsky's groep heeft langzamerhand, onder de verscherping van de algemeene verhoudingen, bij de groote macht, die de in de Histadroeth georganiseerde socialistische arbeiders in Palestina *p r a c t i s c h* uitoefenen, een sterk anti-socialistisch karakter gekregen, is de verzamelplaats geworden van anti-socialisten. Terwijl Jabotinsky in Europa, — Polen, waar hij als fascineerend agitator zijn persoonlijke invloed kan doen gelden, buiten beschouwing gelaten — nog steeds betrekkelijk geringen invloed heeft, hebben zijn aanhangers in Palestina, ofschoon ook niet bijster talrijk, toch méér beteekenis door hun dagelijksche pogingen om de vakvereenigingspolitiek der Histadroeth te dwarsboomen, door hun scherpe critiek zoowel op het Jewish Agency, de politieke vertegenwoordiging der Zionistische Organisatie in Palestina, als hun scherpe aanvallen op de mandaatregeering en de Arabieren. De jongste gebeurtenissen in Duitschland, die een versnelling van de kolonisatie brandend maakten, hebben den revisionisten ongetwijfeld wind in de zeilen toegevoerd, hetgeen kan blijken uit een zekeren groei van hun aantal, doch de moord op dr. Arlosorof gepleegd, heeft vele jonge Zionisten, die in stilte met Jabotinsky en de zijnen sympathiseerden en, zonder het openlijk te zeggen, zijn voortvarende politiek als zweepslag goedkeurden, van den leider vervreemd. Daardoor zijn de kansen van den politieken veldslag, dien hij dit jaar op het congres te Praag hoopte te leveren, veel kleiner geworden dan vóór den moord op Arlosorof.

De crisis in de Zionistische beweging is meer dan ooit evident en aanzienlijk verscherpt. Ook al zou niet bewezen kunnen worden, dat revisionisten den moord hebben gepleegd, wél is bewezen dat zich in Palestina een organisatie heeft gevormd van „revolutionaire Zionisten”, waarvan de leden alle revisionisten zijn. Dat de openbare meening deze organisatie met den moord heeft geïdentificeerd, is begrijpelijk. In ieder geval blijkt er uit, dat de Zionistische politiek in Palestina vaart in een water, waar ergens voortdurend de klip van het extremisme de vaart onveilig maakt en die de Zionistische politiek ernstig bedreigt. Dat de groep van Jabotinsky de overwinning zal behalen, en een poging zal kunnen ondernemen om haar politieke inzichten tot werkelijkheid te maken, — of, veeleer, de sympathieën van de mandaatregeering voor het Zionisme verder zal doen bekoelen, — is, gelijk gezegd, uitgesloten, doch wel is zij in staat te beletten, dat de leiding der Zionistische beweging in de handen komt van een figuur van beteekenis en autoriteit, waaraan de Zionistische beweging thans meer dan ooit behoefte heeft. Dat de Zionistische Organisatie thans in een uiterst kritieken toestand verkeert, laat dan ook niet den geringsten twijfel.

Palestina en de vervolgte Duitsche Joden.

DE Jodenvervolgingen in Duitschland hebben het vraagstuk van het Zionisme en van Palestina opnieuw in het volle licht der openbare belangstelling geplaatst. Zij hebben kleur verleend aan het denkbeeld van den Jodenstaat van Herzl, die door het Dreyfusproces bewogen werd, voor de Joden een eigen staat op te eischen, waarheen zij zich begeven konden en waar zij zich opnieuw konden vormen tot een ondeelbare en onafhankelijke natie. Herzl heeft zich den uittocht van de Joden uit de diaspora voorgesteld als een tweeden klassieken uittocht uit het Egypte van Europa naar een land, dat vooraf was voorbereid voor hun ontvangst: Palestina of Argentinië. Eerst zouden de armzaligen komen, daarna de armen, vervolgens de welgestelden, ten slotte de rijken. Zijn deze woorden de woorden van een profeet, die vër in de toekomst zag? Is het proces, dat gaande is, de geleidelijke vervulling van deze profetie? Herzl heeft gewaarschuwd: in de anti-semitische landen zal men mij bijval betuigen, in de andere landen, waar de Joden het voor het oogenblik goed hebben, zullen mijn stamgenooten mij vermoedelijk het heftigst bestrijden. Dezen zullen mij eerst gelooven, als ze weer eens door een Jodenvervolgving bezocht worden. Hoe langer het anti-semitisme op zich laten wachten, des te grimmiger zal het losbreken.

De Duitsche Jodenvervolgingen hebben het pessimisme van Herzl gerechtvaardigd. Voor de Joden, die door deze vervolgingen rechtstreeks getroffen worden, heeft het Zionisme een pijnlijke actueele beteekenis verkregen: als redding uit directen materieelen en moreelen nood. Tevens dringt zich het probleem van het Zionisme als zoodanig sterk naar den voorgrond: ter definitieve oplossing van het Joodsche nationale vraagstuk.

* * *

Het is bijna tragisch, dat op een der kritiekste oogenblikken in de moderne geschiedenis van het Joodsche volk in Europa, de Zionistische Wereldorganisatie door innerlijke verdeeldheid is verscheurd en tegenover de buitenwereld den indruk maakt van onmacht. Het te Praag gehouden achttiende congres der Zionistische Wereldorganisatie heeft het prestige van de Zionistische beweging niet gesterkt, niet den indruk gewekt, dat de Wereldorganisatie haar taak begrepen heeft, of er tegen opgewassen is.

De vlak vóór het congres gepleegde moord op Arlosorof heeft de sfeer vertroebeld en verhit, doch tegenover den nood, waarin de Duitsche Joden verkeerden, had het partij-conflict geëcarteerd moeten worden en hadden de Zionisten althans naar buiten het beeld van eenheid moeten bieden. Dat de Zionisten daarin niet geslaagd zijn, of er nauwelijks aan gedacht hebben, is teekenend voor hun mentaliteit. Den moord kan men nochtans niet beschouwen als een opzichzelf staand incident: hij was de scherpste manifestatie van de verschillen in opvatting van Zionistische partijpolitiek en -tactiek, die ook verband houden met de Jodenvervolgingen in Duitschland. De moord op Arlosorof was voor de volgelingen van Weizmann, in het bijzonder de arbeiders, het sterke bewijs, dat de actie van Jabotinsky gevaar opleverde voor compromittering van de Zionistische politiek; Jabotinsky putte uit de Duitsche Joden-

vervolgingen het bewijs, dat zijn actie zoowel tegen Weizmann als tegen de Engelsche regeering ten gunste van een veel sneller emigratie-tempo ter overvleugeling van de Arabieren in Palestina en ter oplossing van het Jodenvraagstuk, gerechtvaardigd was.

Klaarblijkelijk heeft men hier te doen met een quaestie van temperament en van verschil in waardeering van de factoren, die de ontwikkeling van Palestina als centrum van het Zionisme, als toekomstigen Jodenstaat beheerschen.

Meent men dat het probleem een oplossing vereischt op korten termijn, dan heeft Jabotinsky inderdaad gelijk. Doch dan slechts theoretisch; want hij zou stuiten op machten, die zich tegen de verwezenlijking van zijn opvattingen verzetten en die zelfs met geweld niet uit den weg waren te ruimen, nl. de Engelschen, die uitteraard de moeilijke taak hebben van handhaving van het evenwicht tusschen Arabieren en Joden, die zij beiden, om verschillende redenen, moeten ontzien.

Meent men dat het vraagstuk van het Zionisme slechts op langen termijn kan worden opgelost, — en indien het kan worden opgelost, is er zeker geen andere oplossing denkbaar, — dan is de quaestie van het tempo der immigratie slecht van bijkomstigen aard, zoolang het aantal immigranten slechts geregeld en in waardeerbare mate wast. Dit laatste is onmiskenbaar het geval, vooral sedert Groot-Brittannië optreedt als mandataris. Klaarblijkelijk is dit de opvatting van Weizmann, die beseft dat het lot der Britten en dat der Joden in het Naburige Oosten onverbrekkelijk aan elkaar is gesmeed, dat de Joden, voor nu en voor de naaste toekomst, zijn aangewezen op den steun en de bescherming der Britten en dat het gevaarlijk, althans doelloos is, de positie der Britten in Palestina noodeloos te bemoeilijken, maar dat de Joden in een mogelijk toekomstig conflict in het Naburige Oosten voor de Britten een sterken, onmisbaren steun kunnen zijn.

Jabotinsky moge dit staatsmansinzicht missen, Weizmann moge het bezitten, onmiskenbaar is, dat de Zionisten in hun dagelijksche politiek te veel den kleinen kant van het probleem in het oog houden, te veel gerucht maken op het forum, te weinig beseffen, dat alleen de tijd hun bondgenoot is, te weinig hun kracht zoeken in het stille diplomatieke spel achter de schermen.

* * *

De Jodenvervolgingen in Duitschland hebben den Zionisten, geheel afgescheiden van hun politiek in het algemeen, ongetwijfeld terecht aanleiding gegeven, zich tot den mandataris te wenden met de vraag: wat zijt gij bereid, voor de vervolgte Joden te doen? Het congres te Praag heeft het den plicht van den mandataris genoemd, een zoo ruim mogelijke immigratie voor de Duitse Joden in Palestina mogelijk te maken en hun vestiging te vergemakkelijken, en alles te doen om het Joodsch Nationaal Tehuis in het snelst mogelijke tempo op te bouwen. Ook heeft het een beroep gedaan op de openbare meening der wereld, op alle staten, die hun solidariteit met den inhoud van het Palestina-mandaat hebben gemanifesteerd, en op den Volkenbond, die de contrôle heeft op de uitoefening van het mandaat, om door politieke en financiële medewerking het Joodsche volk bij te staan bij den opbouw van het Joodsch Nationaal Tehuis.

Hoezeer men ook begaan moet zijn met het lot van de Duitse Joden, die zuchten onder de tegen hen genomen uitzonderingsmaatregelen, en hoezeer men ook de door de Zionisten geuite verlangens kan billijken, zoo blijft de geheele quaestie van het inroepen van de bemoeienis van den Volkenbond ten aanzien van Palestina precair. De Volkenbond zal, naar men moet aannemen, schromen om naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis in Europa, gebruik te maken van zijn door de Zionisten uitdrukkelijk gereleveerde bevoegdheid

om de uitvoering van het mandaat aan contrôle te onderwerpen, omdat hij aldus van te voren een votum van wantrouwen zou uitbrengen tegen den mandataris, Groot-Brittannië, — terwijl deze mandataris reeds uit eigen beweging aangeboden heeft, bepaalde faciliteiten te verleen ten behoeve van de Duitse Joden. In de waardeering van deze faciliteiten is verschil denkbaar, doch de Volkenbond kan voorshands zeker niet anders doen dan de zaak overlaten aan het inzicht van zijn mandataris, die zelfstandig moet uitmaken welke faciliteiten de economische mogelijkheden van, evenals de politieke verhoudingen in, het mandaatgebied toelaten.

* * *

Het wil ons voorkomen, dat de Zionisten zich zullen moeten verstaan met de rechtstreeks bij het vraagstuk betrokken partijen. Zaak zou het zijn, pogingen te doen om de hinderpalen en bedenkingen, die in Palestina zelf tegen een ruimere immigratie bestaan, uit den weg te ruimen. Deze hinderpalen en bedenkingen zijn voor een niet onbelangrijk deel van politieke aard: het verzet van de Arabische leiders tegen uitbreiding van het grondbezit der Joden en tegen versnelling van het tempo der immigratie onder de vigeerende statuten van het Jewish Agency, die de onvervreemdbaarheid van den in handen van de Joden komenden grond, evenals de uitsluiting van Arabische werkkrachten op dezen grond, stipuleeren.

Het ware in het belang van de Duitse Joden, indien de Zionisten ten behoeve van de immigratie in de toekomst op dit punt een concessie deden, zoo deze concessie kon leiden tot het gewenschte resultaat. De omstandigheden zijn daarvoor in zooverre gunstig, als de economische ontwikkeling onder de leiding der Joden weder een stevig kapitalistische fase is ingegaan en de Duitse Joden, die voor immigratie opteeren, meerendeels tot de kapitalistenklasse behooren. Ook zijn de omstandigheden in zooverre gunstig, dat de nieuw-gekozen Executieve van de Zionistische Wereldorganisatie vrijwel uitsluitend uit arbeiders bestaat, die al sedert lang toenadering tot en samenwerking met de Arabieren voorstaan en nastreven. De Arabieren zouden de overtuiging moeten winnen, dat de toekomstige immigratie ook hùn, wel verre van hen opzettelijk te weren, rechtstreeks voordeel bezorgt. Het vraagstuk van de kolonisatie van Transjordanië, dat reeds sedert geruimen tijd op het tapijt is, doch uit politieke overwegingen niet verder komt, zou dan wellicht eveneens gemakkelijker tot oplossing gebracht kunnen worden.

Indien de Zionisten bereid gevonden zouden worden, deze gedachte nader uit te werken, en er in zouden slagen met de Arabieren tot overeenstemming te komen, een goed accoord te sluiten, zouden zij ook gemakkelijker de Engelsche regeering kunnen naderen en haar kunnen overtuigen van de economische uitvoerbaarheid van immigratie op ruime schaal, waarvoor de financiën dan zeker op een of andere wijze gemakkelijk te vinden waren.

Waarop het ten slotte aankomt, is niet principieele zuiverheid van een Zionistische grond- en kolonisatiepolitiek, die in de practijk telkens weder tot gevaarlijke wrijvingen en conflicten leidt, doch op practische politiek, waarbij, vooral onder den druk van den nood, weliswaar principieele concessies worden gedaan, maar die voldoet. Dit valt te overwegen, nu de oorspronkelijke principieele grond- en kolonisatiepolitiek reeds een grondslag heeft gelegd, die het Zionisme vastheid verleent.

* * *

West-Europa heeft er stellig alle belang bij, dat de kolonisatie-politiek der Zionisten in Palestina voortgang hebbe, doch de Zionisten moeten een open oog hebben voor de practijk, die compromissen vereischt. West-Europa kan

stellig niet over het hoofd zien, dat de Joden, die zich in Palestina hebben gevestigd en die er zich nog zullen vestigen, een voorpost vormen van de Europeesche beschaving. Zooals ook Engeland en Frankrijk een voorpost zijn van deze beschaving. Het is de ironie van de geschiedenis, dat de Joden, die Europa heeft verjaagd, het niet hebben verlaten als zijn vijanden, doch als zijn vrienden en verdedigers. Zij bezetten Palestina niet weder als de oorspronkelijke Semieten, als hoedanig hun voorvaderen Palestina verlieten, doch als Europeanen, voorzooveel zij uit Oost-Europa komen wel niet ten volle doordrenkt van de specifieke denkwijze van het Westen, maar toch zeker gewapend met de geestkracht en de techniek van het Westen, in ieder geval als een volk, dat op een veel hooger niveau staat dan dat van het land, waarin zij, na een hardenden zwerftocht van twintig eeuwen, terugkeeren. Zij zullen als zoodanig in de historie zeker nog een rol van belang te vervullen krijgen, daar Palestina ligt in een brandpunt, waar economische en politieke wereldbelangen elkaar ontmoeten en waar religieuze barrières staan. Omdat dit zoo is, heeft Europa er alle belang bij, in de Zionisten zijn bondgenooten te zien, die het, waar en wanneer mogelijk, dient te steunen in hun pogingen om een staat te vormen, die aan het krachtig ontwaakte nationaliteitsgevoel der Joden beantwoordt.

Dat is in het welbegrepen eigenbelang van West-Europa.

